

BİLGİ VE BELGE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Information and Documentation Studies

Sayı/Issue: 19, Yıl/Year: 2023

Dizinler / Indexing and Abstracting

EBSCO Central & Eastern European Academic Source

SOBİAD (<http://atif.sobiad.com/taranan.jsp>)

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Literature, Istanbul, Turkey

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Manager

Prof. Dr. Ümit KONYA

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Literature, Istanbul, Turkey

Yazışma Adresi / Correspondence Address

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Balabanağa Mahallesi Ordu Cad, Laleli Cd. No: 6, 34134 Fatih, İstanbul, Türkiye

Telefon / Phone: +90 (212) 455 57 00 / 15926

E-mail: bba@istanbul.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bel>

<http://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/bba/home>

Yayıncı / Publisher

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,

Fatih / İstanbul, Türkiye

Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.
The publication languages of the journal are Turkish and English.

Haziran ve Aralık aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
This is a scholarly, international, peer-reviewed, open-access journal published biannually in June and December.

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. İshak KESKİN – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– ishak.keskin@istanbul.edu.tr

Sayı Editörü / Guest Editor

Prof. Dr. Hakan Anameriç – Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye
– anameric@ankara.edu.tr

Baş Editör Yardımcıları / Co-Editors-in-Chief

Dr. Ceyhan GÜLER – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Arşivcilik Anabilim Dalı,
İstanbul, Türkiye – ceyhan.guler@istanbul.edu.tr

Dr. Sinan SÜMBÜL – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– sinan.sumbul@istanbul.edu.tr

Yazı Kurulu Üyeleri / Editorial Management Board Members

Prof. Dr. Mehmet CANATAR – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– canatar@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Nedret KILIÇERİ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye
– nedret.oztokat@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Ümit KONYA – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– uko@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Işıl İlknur SERT – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– isilis@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Hanefi KUTLUOĞLU – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü,
İstanbul, Türkiye – muhkut@istanbul.edu.tr

Dil Editörleri / Language Editors

Elizabeth Mary EARL – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

Rachel Elana KRISS – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – rachel.kriss@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN** – İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – acikalın@iuc.edu.tr
- Assoc. Prof. Dr. Mehdi AFZALI** – Islamic Azad University: Zanjan, Islamic Azad University: Zanjan, Faculty of Technical Engineering and Science Department of Information Technology, Tahrán, İran – mehdi.afzali.2@gmail.com, afzali@iauz.ac.ir
- Prof. Dr. Mehmet Ali AKKAYA** – İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İzmir, Türkiye – malizakkaya@gmail.com
- Dr. Fouad BENDIFALLAH** – University of Montreal, Montreal, Kanada – fouad.bendifallah@umontreal.ca
- Dr. Bentenbi CHAIB DRAA TANI** – University of Oran 1 Ahmed Ben Bella, Vahran, Cezayir – chaibdraatani@gmail.com
- Prof. Dr. Rafael Dorian CHELARU** – “Alexandru Ioan Cuza” Police Academy, Faculty of Archival Sciences, Bükreş, Romanya – rafael.chelaru@gmail.com
- Assoc. Prof. Dr. Sherzodjon CHORIYEV** – O‘zbekiston Milliy Universiteti, Tarix Fakulteti, Manbashunoslik va Arxivshunoslik Kafedrası, Taşkent, Özbekistan – sherzodch@rambler.ru
- Prof. Dr. Niyazi ÇİÇEK** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – ncicek@istanbul.edu.tr
- Abdulbaki DEMİR** – Bibliothèque Nationale Universitaire de Strasbourg, Strasbourg, Fransa – demirabdulbaki26@gmail.com
- Doç. Dr. Güler DEMİR** – Kastamonu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Kastamonu, Türkiye – gulerdemir@kastamonu.edu.tr, gulerdemir2009@gmail.com
- Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fahri FURAT** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – mff@istanbul.edu.tr
- Assoc. Prof. Dr. Shabir Ahmad GANAIE** – University of Kashmir, School of Social Sciences, Library and Information Science, Srinagar, Hindistan – shabir311@rediffmail.com
- Assoc. Prof. Dr. Sumeer GUL** – University of Kashmir, School of Social Sciences, Library and Information Science, Srinagar, Hindistan – sumeersuheel@gmail.com
- Prof. Dr. Samir HACHANI** – Algiers University 2, School of Library Information, Bouzareah, Algeria – samir.hachani@univ-alger2.dz
- Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Özhan KALAÇ** – Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Manisa, Türkiye – ozhan.kalac@cbu.edu.tr, ozhankalac@gmail.com
- Dr. Balázs KÁNTÁS** – Magyar Nemzeti Levéltár (The National Archives of Hungary), Budapeřte, Macaristan – kantasbalazs@gmail.com
- Dr. Torab NAJJARI** – University of Tabriz, Faculty of Education and Psychology, Tebriz, İran – najjari2005@yahoo.com
- Dr. Bogdan Florin POPOVICI** – Arhivele Naționale ale României (The National Archives of Romania), Bükreş, Romanya – bogdanpopovici@gmail.com
- Prof. Dr. Zumrad RAKHMONKULOVA** – O‘zbekiston Milliy Universiteti, Tarix Fakulteti, Manbashunoslik va Arxivshunoslik Kafedrası, Taşkent, Özbekistan – zumradrahmankulova@gmail.com
- Prof. Dr. Toni SAMEK** – University of Alberta, School of Library and Information Studies, Edmonton, Alberta, Kanada – asamek@ualberta.ca, toni.samek@ualberta.ca
- Prof. Dr. Muhammad Shahid SOROYA** – Minhaj University Lahore, School of Library & Information Sciences, Lahor, Pakistan – provc@mul.edu.pk
- Assoc. Prof. Dr. Hui-Yun SUNG** – National Chung Hsing University, Graduate Institute of Library and Information Science, Taichung, Tayvan – hsung@dragon.nchu.edu.tw
- Piroska SZABÓ** – Országos Széchényi Könyvtár (National Széchényi Library), Budapeřte, Macaristan – szabo13piroska@gmail.com
- Prof. Dr. Burçak ŞENTÜRK** – Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Müessese Arşivleri Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye – burcaksenturk@marmara.edu.tr
- Natalia TASITS** – Moscow State University, Moskova, Rusya – ocpk@vniidad.ru
- Doç. Dr. Malik YILMAZ** – Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Erzurum, Türkiye – malik.yilmaz@atauni.edu.tr
- Prof. Dr. Murat YILMAZ** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Bilgi Yönetimi ve Teknolojisi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye – myz@istanbul.edu.tr
- Prof. Dr. Sohaimi ZAKARIA** – Universiti Teknologi MARA, Faculty of Information Management, Shah Alam, Malezya – sohaimiz@uitm.edu.my

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- Kütüphaneler İçin Etkili Paydaş Katılımı: Halk Kütüphanelerinde Gönüllülük Örneği
Effective Stakeholder Engagement for Libraries: Analysis of Volunteering in Public Libraries
Canan Ergün, Serap Bozkurt 1
- Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algıları Öleğinin Ön Analiz Uygulamasının Geçerlik ve Güvenirlik alışması
The Validity and Reliability Study of the Preliminary Analysis Application of the At-Home Early Literacy and Library Perceptions Scale
Özlem Tok, Mehmet Canatar 41

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

- Arşıvcılık: Geçmişin İzlerinden Geleceğin Pusularına
Archiving: From Traces of the Past to Compasses of the Future
Gülcihan Sancaktar 73

Kütüphaneler İçin Etkili Paydaş Katılımı: Halk Kütüphanelerinde Gönüllülük Örneği

Effective Stakeholder Engagement for Libraries: Analysis of Volunteering in Public Libraries

Canan Ergün¹, Serap Bozkurt²

¹Bağımsız Danışman ve Kütüphaneci,
İstanbul, Türkiye

²Beykoz Üniversitesi, Sanat Tasarım Fakültesi,
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü,
İstanbul, Türkiye

ORCID: C.E. 0000-0002-6687-3870;
S.B. 0000-0001-5722-6252

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Canan Ergün,
Bağımsız Danışman ve Kütüphaneci,
İstanbul, Türkiye
E-mail: ccakil@yahoo.com

Başvuru/Submitted: 26.01.2023

Revizyon Talebi/Revision Requested: 14.03.2023

Son Revizyon Talebi/Last Revision Received:
01.04.2023

Kabul/Accepted: 02.05.2023

Atf/Citation: Ergün, C., & Bozkurt, S. (2023). Kütüphaneler için etkili paydaş katılımı: Halk kütüphanelerinde gönüllülük örneği. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 19, 1–39.
<http://doi.org/10.26650/bba.2023.19.1243001>

Öz

Kütüphanelerde paydaş katılımının en etkili uygulama alanı sosyal sorumluluk içerik gönüllü çalışmalarıdır. Bu araştırmanın temel amacı, paydaş ve paydaş katılımı konularının kütüphaneler açısından ele alınması ve bu kapsamda halk kütüphanelerinde kütüphane gönüllülüğünün değerlendirilmesidir. Araştırmada, etkili paydaş katılımı kapsamında kütüphane gönüllülerinin, kütüphanelerdeki rolleri, tüm taraflar için yararları, karşılaşılan konu veya temel sorunlar, gönüllü bulma-işe alma, gönüllü eğitimi ve gönüllü politikaları üzerine yapılan anket verileri değerlendirilerek bir analiz yapılmıştır. Araştırma sonucunda; Türkiye’de il ve ilçe halk kütüphanelerinin uzun yıllardır, farklı hizmetlerin sunulmasında ve etkinliklerin gerçekeştirilmesinde paydaş olarak gönüllülerle uyum içinde çalıştığı ortaya çıkmıştır. Kütüphanelerde gönüllülerle çalışmanın yararları (personele zaman kazandırması, yeni hizmetlerin sunumuna olanak tanınması, ekonomik, toplumsal ve kişisel tatmin vb.) yanısıra uygun gönüllünün bulunması, yönetim-planlama, eğitim-yardımlar ihtiyacıları, kullanıcı memnuniyetsizliği ve gönüllülüğün maddi nedenlerden dolayı tercih edilmemesi gibi temel konu ve sorunlar olarak tespit edilmiştir. Bu sorunların giderilmesi ve gönüllülükte başarılı olmak adına kütüphanelerde gönüllü yönetimine ve gönüllülere rehber olacak resmî gönüllü politikalarının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu araştırma ile halka kütüphanelerinde gönüllülerin stratejik önemeine dikkat çekilmekte ve gönüllü çalışmalarından istenen başarının elde edilmesi için öneriler sunulmaktadır. Paydaş katılımı kapsamında gönüllülüğün ele alınarak incelenmesi ve Türkçe literatürde il ve ilçe halk kütüphanelerinin gönüllülerle çalışmalarını ve değerlendirmelerini içeren kapsamlı bir çalışmanın olmaması bu araştırmanın önemi göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Paydaş, Kütüphane paydaşları, Paydaş katılımı, Kütüphanelerde paydaş katılımı, Kütüphanelerde gönüllülük, Kütüphanelerde gönüllü yönetimi

ABSTRACT

Volunteerism through social responsibility is one of the most effective ways to ensure stakeholder participation in libraries. In this context, volunteering is regarded as the time and effort devoted to providing benefit to another person, group, or organization. This study analyzes the role of library volunteers in libraries; the benefits, issues, or main problems encountered; staff-volunteer harmony; and volunteer recruitment, training, and policies within the scope of effective stakeholder engagement. The main purpose of this study is to address stakeholder and stakeholder-engagement issues within the framework of libraries and to evaluate library volunteering. The results show provincial and district public libraries in Türkiye to have been working in harmony with volunteers for many years as a strong stakeholder in the provision of different services and the realization of activities. The study discusses the benefits of working with volunteers in libraries in terms of all stakeholders. However, finding appropriate volunteers, volunteer management and planning, training and assistance needs, user dissatisfaction, and not preferring to volunteer for financial reasons have been identified as the main issues and problems. In addition, in order to be successful in volunteering, the need has emerged for

an official volunteer policy that will guide volunteer management and volunteers in libraries. This study draws attention to the strategic importance volunteers have in public libraries and presents suggestions on how to have successful volunteerism. This study sheds light on library volunteerism through stakeholder participation and provides novel contributions to the existing literature through its comprehensive evaluation of provincial and district public libraries.

Keywords: Stakeholders, Library stakeholders, Stakeholder engagement, Stakeholder engagement with libraries, Library volunteers, Volunteer management in libraries

EXTENDED ABSTRACT

Stakeholders emerged as a term in 1963, and Freeman and Reed (1983) defined the term conceptually as the groups or individuals who affect and are affected by an institution and its goals. The American Library Association (ALA) states library stakeholder to be identifiable as “the groups and individuals that the library reaches directly with its resources, programs, and services” (as cited in Identify Key Stakeholders, 2013, p. 1). Libraries have different two levels of stakeholders: primary and secondary.

Within the framework of public relations, stakeholder engagement refers to individuals’ active participation in jointly developing a brand, service or project based on their involvement in corporate initiatives proposed by an organization (Vivek et al., 2012). For this reason, institutions conduct stakeholder-oriented studies to deal with and manage their stakeholders in order to be successful. Nelke (2012) set forth that the basis of all work is to recognize stakeholders and that libraries must know their current and potential stakeholders.

Nelke (2012) also pointed out that library services are directly related to stakeholders and that the development and planning of services and maintenance of a library are important for stakeholders. Stakeholder participation has many benefits for libraries regarding management; developing policies and services; studying partnerships, collaborations, and communications; increasing efficiency; ensuring stakeholder loyalty; maintaining an image and reputation; and positively perceiving the library (Bourne, 2009; Springer, 2020). Organizations use stakeholder engagement approaches such as partnership, collaboration, engagement, consultation, feedback, and push-and-pull communication for all their benefits in achieving stakeholder engagement. The literature shows libraries to use all these approaches, and implementing stakeholder management, which includes proactive monitoring and management of stakeholder expectations, has been recommended for effective stakeholder engagement (Whitaker, 2016). The important internal elements regarding stakeholder engagement management in libraries can be summarized as follows: Having a library management that understands stakeholder engagement, a stakeholder engagement policy, appropriate organizational behavior, and an organizational chart for stakeholder engagement; equipping library staff with the necessary competencies regarding stakeholder participation; and having a participatory library culture (Bourne, 2009; Harland et al., 2019; Jeffery, 2009). Studies are found to have also addressed the importance of involving stakeholders in the process (e.g., Jeffery, 2009) and of stakeholder communications (Harland et al., 2019) for managing stakeholder engagement.

Libraries' most influential stakeholders are their staff and often volunteers, who are unpaid employees. Different definitions are found for volunteering. According to Wilson (2000, pp. 215-216), volunteering is defined as "any activity in which time is given freely to benefit another person, group, or cause." According to Levine-Clark and Dean (2013, p. 268), volunteering services are "services rendered to a library or other organization for which little or no compensation is paid, the full monetary value of which can be determined on the basis of payments to other staff members having equal qualifications, training, experience, and responsibilities." Previous studies have mainly focused on the benefits, basic roles, and advantages and disadvantages of volunteer work; on volunteer training, recruitment, management, and policies; on guide studies; and on legal practices.

Based on this perspective, the study investigates volunteer work in provincial and district public libraries that were detected to work effectively with volunteers in terms of stakeholder participation. The study also discloses that provincial and district public libraries in Türkiye have been working effectively with volunteers for many years, while the survey analysis reveals the benefits of volunteer work to be: time savings, the provision of new services, library-community communications, volunteers' individual emotional development, and a strengthened perception of the library. The disadvantages of volunteer work can be listed as: the extra time required to train and manage volunteers, a false perception that forms among users, and the difficulty in finding volunteers who are suited for the job. In addition, this research reports on the need for libraries to have official volunteer policies.

Volunteering within the scope of stakeholder engagement provides opportunities for libraries to offer new services and strengthens community-library communications. In order to be successful in volunteer work, libraries are recommended to adopt a stakeholder participation management approach; to have voluntary participation policies, strategies, and incentives; to train personnel on this issue; to restructure the organizational structure; and to work on solving financial issues such as transportation and food. Conducting a similar study with library volunteers and library users will also provide an opportunity to address the issue from a wider perspective.

GİRİŞ

Paydaş kelimesi ilk olarak 1963'te Stanford Araştırma Enstitüsü (Stanford Research Institute, SRI) tarafından “destekleri olmadan örgütün varlığı sona erecek olan gruplar” (Freeman, 2010, s. 31) şeklinde yapılan tanımdan beri kurumlar başarılı olmak adına paydaş gruplarını tespit etmekte, onları dikkate almaya çalışmakta ve paydaşlarını yönetebilmek için stratejiler geliştirmektedir. Literatürde farklı paydaş tanımları yapılmıştır (Örneğin; Freeman, 2010; Mitchell vd., 1997). Örneğin; Freeman ve Reed (1983, s. 89) paydaş kavramını aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

Bir kuruluşun hedeflerine ulaşmasını etkileyebilecek veya bir kuruluşun hedeflerine ulaşmasından etkilenen herhangi bir tanımlanabilir grup veya bireyler (kamu çıkar grupları, protesto grupları, devlet kurumları, ticaret odaları, rakipler, sendikalar, çalışanlar, müşteri grupları, hissedarlar ve diğerleri bu anlamda paydaştır) o kuruluşun paydaşı olarak kabul edilmektedir.

Kurumların bütün paydaşlarının ihtiyaçlarını dikkate alması gerektiğini savunan paydaş teorisi, Freeman ve diğerleri (2010), Rowley (1997), Keremidchiev (2021), Wick ve Harrison (2017) tarafından açıklanmıştır. Normatif, tanıtımsal ve araşsal olmak üzere farklı paydaş teorilerini açıklayan araştırmalar bulunmaktadır (Jones, 1995; Jones vd., 2018; Donaldson ve Preston, 1995; Friedman ve Miles, 2002). Freeman ve diğerleri (2007), paydaşların kurumlar için önemine değinmişlerdir. Ardından, kuruluşun paydaşlarını örgütsel faaliyetlere olumlu bir şekilde dâhil etmek için üstlendiği uygulamalar olarak anlaşılmasını içeren paydaş katılımı fikrinin yaygınlaştığı gözlenmiştir (Greenwood, 2007, s. 315). Vivek ve diğerleri (2012, s. 128), halkla ilişkiler açısından paydaş katılımının tanımını; bireylerin, bir kuruluş tarafından önerilen kurumsal girişimlere katılımına dayalı olarak bir markayı, bir hizmeti veya bir projeyi birlikte geliştirmeye aktif katılımları şeklinde yapmışlardır. Paydaş katılımının; etkili karar alma, zamandan ve paradan tasarruf, karşılaşılan engellerin aşılması, riskin azaltılması, paydaşlarla güçlü ilişkiler kurulmasına imkân tanınması ve diğer birçok faydasına değinen araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin; Manetti (2011), Irwin ve Silk, (2019), Wheeler ve Sillanpää (1997) ve Hendricks (2019), paydaşların süreçlere dâhil edilmesinin yararlarına ve paydaş katılımı ile değişim yönetimi üzerine etkisine değinmektedirler. Rowe ve Frewer (2005) araştırmalarında, paydaş katılım türlerini; sivil, politik, sosyal ve ahlaki olmak üzere dört başlık altında değerlendirmişlerdir. Ayrıca Jeffery (2009) kurumların süreçlerine değer katan anlamlı paydaş katılım prensiplerini ve süreçlerini (planlama, anlama, hazırlık yapma, dürüstlüğü sağlama, danışma, geri bildirim verme, uygulama ve sürecin izlenmesi) ele alarak incelemiştir. Bourne (2009), Nelke (2012), Lawton (2015), Mitchell ve diğerleri (2017) paydaş katılım adımlarını ve paydaşların belirlenmesinde öncelikleri araştırmışlardır. Paydaş katılımının sağlanmasında ve sürdürülmesinde paydaş iletişiminin önemi büyüktür. Bu konu üzerine çalışan Chawki ve Aitlemqeddem (2020) paydaş katılımında iletişiminin; kurumların paydaş

etkileşimlerine ve potansiyel koalisyonlara karşı dikkatli olmasını sağladığını belirtmektedir. Paydaşların ve paydaş katılımının artan önemi ile paydaşlarla ilgili tüm çalışmaların planlı ve bir yönetim bakış açısı ile ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Paydaş yönetimi; paydaşların belirlenmesi (Bryson vd., 2011), paydaş haritalanması, paydaş katılım profillerinin oluşturulması, paydaş katılımının sağlanması, bu sürecinin ölçülmesi, paydaş iletişimi (Harland vd, 2019, ss. 324, 334-336) ve paydaş katılımının izlenmesi gibi aşamalarını içermektedir. Paydaş yönetimiyle ilgili Bellucci ve diğerleri (2018), Bourne (2009) ve Cross ve diğerlerinin (2010) araştırma çalışmaları bulunmaktadır.

1. Literatür Taraması

1.1. Kütüphane Paydaşları

Paydaşlar, genellikle iç paydaş (birincil) ve dış paydaş (ikincil) olarak iki grup altında toplanmaktadır. İç paydaş olarak; kurum yöneticileri, ortakları ve çalışanlar (ücretli ya da gönüllüler) kabul edilmektedir. Müşteriler (kullanıcılar), tedarikçiler, danışmanlar, fon sağlayıcılar ve yerel topluluklar dış paydaşlardır.

Kütüphanelerde, paydaş terimi yerine İngilizce’de “reader”, “user” ve “patron” terimleri, Türkçe’de “okuyucu” ve “kullanıcı” terimleri yaygın kullanılmaktadır. ALA (American Library Association- Amerikan Kütüphaneler Derneği), kütüphanelerin paydaş kavramı kapsamında “öncelikle kütüphanenin kaynakları, programları ve hizmetleri ile doğrudan ulaştığı grup ve bireyler” olduğunu belirtmektedir (Identify Key Stakeholders, 2013, s. 1). **Tablo 1**’de kütüphane türlerine göre, temel iç ve dış paydaşlar gösterilmektedir.

Tablo 1: Kütüphanelerin İç ve Dış Paydaşları

Kütüphane türü	İç Paydaşlar	Dış Paydaşlar
Halk Kütüphaneleri ve Belediye Kütüphaneleri	Çocuklar, gençler, yetişkinler kütüphane ücretli çalışanlar veya gönüllüler, tüm toplum (Public Library Stakeholders, 2012, s. 1) ve kütüphanelerin bağlı olduğu otorite.	Topluluk ortakları, yerel otoriteler, devlet kurumları, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlar (Rankin ve Brock, 2012, s. 130).
Üniversite Kütüphaneleri	Tüm üniversite, ücretli veya çalışanlar (gönüllüler), üst yönetim, akademik personel, öğrenciler ve üniversitedeki diğer çalışanlar (Ergün, 2021b, s. 242).	Sivil toplum kuruluşları, dış üyeler (bireysel ya da firma), yayınevleri, meslek örgütleri, diğer üniversite kütüphaneleri, mezunlar (Ergün, 2021b, s. 242).
Okul Kütüphaneleri	Öğrenciler, öğretmenler, kütüphaneciler ve okul yöneticileri (Hughes vd., 2015, s. 321).	Yerel örgütler, birlikler, halk kütüphaneleri, diğer okullar, üniversiteler, kütüphane dernekleri, aileler ve diğer bireyler (School Library Crisis Toolkit, 2008, s. 1)

Özel Kütüphaneler	Kütüphane kullanıcıları (araştırmacılar, engelliler, çocuklar, hasta, hasta yakınları, sağlık görevlileri, müze üyeleri, mahkûmlar vb.) ve hizmet ettiği kurum üyeleri, çalışanlar, yöneticiler (Special Libraries, 2016, s. 1).	Eğitim kurumları, yöneticiler, öğretmenler, hizmet sağlayıcılar, aileler, aile danışma merkezleri diğer devlet, özel kurumlar veya bireyler.
-------------------	--	--

1.2. Kütüphanelerde Paydaş Katılımı ve Gönüllülük

Kütüphaneler paydaş odaklı çalışan kurumlardır. Nelke (2012, s. 51), tüm işlerin temelinde paydaşları tanıma olduğunu belirterek, kütüphanelerin sadece mevcut paydaşlarını değil, potansiyel paydaşlarını da bilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Nelke'ye (2012) göre kütüphane ve bilgi hizmetlerinin paydaşlar ile ne kadar ilişkili olduğunun, kütüphane ve bilgi hizmetlerinin gelişiminin planlanması ve kütüphanenin varlığını sürdürmesi adına hangi paydaşların önemli olduklarının bilinmesi gerekmektedir.

Kütüphanelerde paydaş katılımı, kütüphane tarafından yürütülen hizmetlerin ya da süreçlerin daha iyi yürütülebilmesi adına planladığı stratejik eylemlerin tamamını içerir. Paydaş katılımının kütüphaneler için yararları şunlardır:

- Kütüphaneyi yönetmek, politikalar geliştirmek, hizmetleri genişletmek ve yenilik yapmak için olanak sağlar, hizmetlere meşruluk kazandırır,
- Ortaklık, iş birliği ve iletişim için gerekli ortamı sağlar,
- Sunulan hizmetlerin verimliliğini ve etkisini artırır,
- Paydaş desteklerini sağlar ve bağlılıklarını artırır,
- Kütüphanenin imajını-algılanan değerini olumlu etkiler ve doğal itibarını geliştirir, (Bourne, 2009, s. 93; Springer, 2020, s. 1).

Paydaşlar, kurumlara somut (gönüllü roller, görevler, maddî destek gibi) ya da somut olmayan katılımlar sağlarlar. Bu anlamda paydaş katılımı; bilişsel (kurum ile aktif ilişki), duygusal (duygusal bağlılık, adanmışlık) ve davranışsal (görev esaslı, proje bazlı) olmak üzere çok boyutlu gerçekleşebilmektedir (Hollebeek vd., 2022, ss. 92-93). Gupta ve diğerleri (2020, ss. 1871-1874) paydaş katılımı tipolojisini dört grup altında toplamaktadır. Bunlar dört madde altında ifade edilebilir:

1. Tamamlayıcı faaliyetler (gönüllü katılım): Gönüllü paydaş katılımıdır.
2. Daha az öneme sahip paydaşlar (yedek katılım): İkame katılım, maddî ortaklıkları bulunanlara ve bunların çıkarlarına hizmet etmeye odaklanmaktadır.

3. Asgarî kurumsal gerekliliklere (minimalist katılım) bağlı kalma: Minimalist bir yaklaşım izleyen kurumlar, yasal olarak sorumlu oldukları paydaşları dışındaki paydaş katılımı faaliyetlerini üstlenmemekte ve dikkate almamaktadır.
4. Kapsayıcı katılım: Tüm paydaşlara hizmet edecek faaliyetlerde bulunmak amaçlamaktadır.

Kurumlar farklı amaçlarla farklı paydaş yaklaşımları; ortaklık, danışmanlık, iş birliği, katılım, geri bildirim sağlama, itme ve çekme iletişimlerini kullanmaktadır. **Tablo 2**'de kütüphanelerce uygulanan farklı paydaş katılım yaklaşımları, tanımları ve özellikleri Morphy'den (2014, s. 1) uyarlanarak verilmektedir.

Tablo 2: Paydaş Katılım Yaklaşımları

Katılım Yaklaşımları	Tanım ve özellikleri
Ortaklık	Ortaklık, hesap verilebilirlik, sorumluluk içermektedir ve çift yönlüdür. Ortaklığın başarısı için, çift taraflı olarak ortaklıktan elde edilecek faydaların anlaşılması, ortaklık çalışması ile sonuçlara değer katacağının belirtilmesi adına önemlidir. Ayrıca ortaklıkla ilgili konuların neler olabileceğinin net olarak yazılması ve karşılıklı önemlerinin anlaşılması gerektirmektedir (Waddock ve Bannister, 1999, s. 65).
Danışmanlık	Sınırlı ve iki yönlü katılım söz konusudur. Kurum sorular sormakta, paydaşlar yanıtlamaktadır. Ücretli bir danışmanlıkta sorumluluk ve ücretlendirme devreye girmektedir.
Katılım	Katılım, takımının bir parçası olarak görevleri yerine getirmek veya belirli bir faaliyetten sorumlu olmaktır. Katılımda, paydaşlar arasında sorumluluklar çift yönlüdür. Yani katılımda yapılacak çalışmalarda, projelerde sorumluluk hem paydaş hem de kütüphanededir. Katılım, sürecinin danışmaktan ve yetkilendirilmeye kadar değişen farklı seviyeleri bulunmaktadır (Arnstein, 1969, s. 217).
İş Birliği	İki veya daha fazla paydaşın katılımı ve somut kaynakların bir havuzda toplanmasıdır (Gray, 1985, s. 912). Kaynakların bir araya getirilmesini, tamamlayıcı yeteneklerden yararlanılabilmesini, ekonomik fayda sağlanmasını, yenilikçiliğin geliştirilmesini sağlar ve sorumluluk çift taraflıdır.
Geri Bildirim	Kurum ile paydaş grupları arasında iletişimi kolaylaştırır, sorunların daha hızlı çözümünü sağlar, paydaş katılımını teşvik eder ve sürekli iyileştirme için kritik öneme sahiptir (4 Reasons Project Stakeholder Feedback is Important, 2020, s. 1).
İtme İletişimi	Tek yönlüdür, kurum tüm paydaşlara bilgi yayımlamakta veya çeşitli kanalları kullanarak belirli paydaş gruplarını hedefe yönlendirmektedir. Örneğin; e-postalar, mektuplar, web yayınları, podcast'ler, videolar, broşürler.
Çekme İletişimi	Tek yönlüdür, bilgiler kullanıma sunulur ve paydaşlar bilgiyle etkileşime girip girmemeyi kendileri seçerler. Örneğin; web sayfaları, blog sayfaları.

Ortaklık, danışmanlık, kullanıcı katılımı, iş birliği (Stakeholder engagement framework, 2014, s.6), paydaş geri bildirim, itme ve çekme iletişimi gibi paydaş katılım yaklaşımlarını kütüphaneler çok kullanmaktadır.

Kütüphaneler, ortaklık çalışmalarında; paydaşlarıyla ortak hak ve sorumluluklara dayanan, açık ve resmî hedefleri olan, vizyonların paylaşıldığı (Waddock ve Banniser, 1991, s. 66) ve güven esaslı yakın çalışmalara girebilmektedir. Neal (2010, s. 67), kütüphanelerin yeni ortaklıklar yoluyla farklı kaynaklardan daha etkin yararlanma kapasitelerine; Joseph (2006, s. 116), kütüphanelerin yerel yönetimlerle stratejik ortaklıklar geliştirmesine değinmektedir. Örneğin; kütüphanelerin akademisyenlerle (Creaser ve Spezi, 2014; Fernandez, 2016) ve öğrencilerle yaptıkları ortaklıklar bulunmaktadır (Appleton ve Abernety, 2013).

Bir diğer yaklaşım, karşılıklı yararı esas alan, bir iş ya da çalışma üzerinde yürütülen danışmanlıktır. Danışmanlıkta, danışılan paydaşların beklentileriyle, kütüphanenin beklentileri arasındaki uyumunun sağlanması gerekir. Ayrıca, nasıl bir danışmanlık yapılacağı ve amaçlarının bir sözleşme ile yazılı hale getirilmesi önemlidir. Örneğin; Amerikan Kongre Kütüphanesi'nin (Library of Congress, LC) Ulusal Dijital Bilgi Altyapısı ve Koruma Programı'nda (National Digital Information Infrastructure and Preservation Program, NDIIPP) farklı paydaşlarla, kuralları önceden belirlenmiş sözleşmelere dayalı gerçekleştirdiği danışmanlıklar gösterilebilir (National Digital Information Infrastructure and Preservation Program, 2002, ss. 10-15).

Paydaş katılım yaklaşımlarından iş birliği, kurumlara tek başlarına başaramayacakları birçok şeyi başarma, değişen koşullar karşısında sorunların üstesinden gelme ve bunlara uyum sağlama imkânı sunmaktadır (Emery ve Trist, 1965, s. 29; Pfeffer ve Salancik 1978, s. 43). ALA, halk kütüphanecilerinin farklı paydaşlarla iş birliği ve ortaklıklar kurma konularında geliştirilmeleri gerektiğini belirterek, kurumsal ya da resmî zorlukların iş birliğindeki başarıyı önemli ölçüde etkilediğini belirtmektedir (ALA's core competencies of librarianship, 2013, s. 2). Benzer şekilde Yılmaz (2008, ss. 110-111) kütüphanecilerin, yerel kurum ya da kuruluşlarla proje temelli çalışmalara yönelmesinin önemine değinmektedir. Örneğin; PULMAN-XT (İleri Ağlan Hareketlendiren Halk Kütüphaneleri-Public Libraries Mobilising Advanced Networks) çok farklı kurumların iş birliği ile gerçekleştirilmiş olan önemli bir projedir (Yılmaz ve Bayır, 2004, ss. 80-83).

Katılım yaklaşımında, bireylerin veya toplulukların kütüphane hizmetlerine, yönetimine ve çalışmalara dâhil edilmeleri söz konusudur. Kütüphane projelerine kullanıcıların dâhil edilmesinin kütüphanenin, paydaşlarıyla konuşabilmesinde kolaylaştırıcı etkisine (Lankes, 2011, s. 254), kütüphanenin kullanıcılarına kattığı değerlerin anlaşılmasına, halk kütüphanesi hizmetlerine katkısına, katılımın kullanıcıların bilgisine, kararına ve çıkarlarına göre inşa edilmesi gerektiğine (Huvila, 2020, s. 151) değinen çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca, Kütüphane katılımının kullanıcılar da kuruma karşı bir aitlik duygusu geliştirdiğini ileri süren çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; bir akademik kütüphanelerde öğrenci katılımının üniversiteye karşı aitlik duygusunu geliştireceği (Hurst ve diğerleri, 2017, ss. 450-451) ve öğrencilerin başarısında olumlu etkisini gösteren çalışmalar tespit edilmiştir (Hogan ve Conlin, 2019; Melilli, Mitola ve Hunsaker, 2016; Nelson ve Thoms, 2021). Paydaş katılımını başarmada teknolojinin olumlu

yönde katkıları bulunmaktadır (Deodato, 2014; Tammaro, 2016).

Beşinci katılım yaklaşımı olan paydaş geri bildirim, farklı konularda paydaşlardan kütüphaneye tek yönlü geri bildirimler gönderilmesini içerir. Albert (2014, s. 264) kütüphanecilerin, verilere dayalı geri bildirimlerde bulunmasının önemine, Oakleaf (2011, s. 207) ve Albert (2014, s. 264) geri bildirim verilerinin kütüphane paydaşlarıyla paylaşılması gerektiğine değinmektedir. Anketler, e-posta, toplantılar, öneri kutuları ve istek formları geri bildirim araçları olarak çok kullanılmaktadır.

Paydaş katılım yaklaşımlarından itme iletişimde kurum, farklı kanalları kullanarak paydaşlarına bilgi göndermekte ve belirli paydaş gruplarına ulaşmayı hedeflemektedir. İtme iletişiminin, paydaşlara özelleştirilmiş bilgi gönderme imkânı sunması paydaş düzeyinde etkisinin yüksek olması sağlanmaktadır. İtme iletişimde; e-posta mesajları, sosyal medya mesajları, mektuplar, web duyuru yayınları, podcast'ler, videolar ve broşürler kullanılmaktadır (Raimondo, 2022, s. 1). İtme iletişim araçlarından sosyal medyanın kütüphanelerde kullanımı hakkında araştırmalar bulunmaktadır (Bayraktar, 2019; Çakmak ve Eroğlu, 2016; Sumadevi ve Kumbar, 2019, s. 236).

Çekme iletişimde, tek yönlü olarak bilgiler paydaşlara sunulmakta ve paydaşların etkileşime girmesi beklenmektedir. Çekme iletişimde; intranet, ortak işlem alanları, portallar (Johnston, 2014, s. 1) ve bülten panoları çok kullanılmaktadır (Raimondo, 2022, s. 1). Bhojaraju (2003, ss. 6, 9) çekme iletişim araçlarından intranetin kütüphaneler için değerli ve etkili bir araç olduğunu belirtmektedir. Milli Kütüphanenin intranet üzerinden Taş Plak Koleksiyonu'nu kullanıcıların erişimine açması güzel bir örnektir (Binlerce Taş Plak Dijital Kütüphanede Erişime Açıldı, 2021, s. 1). Masek (2003, s. 89) kütüphanelerin, poster, bülten ve duyuru panolarını pazarlama aracı olarak başarı ile kullandıklarını belirtmektedir.

Ergün'ün (2021a, ss. 235-237) üniversite kütüphaneleri paydaş katılım türleri gösteren tablosu bu makale için geliştirilmiştir ve **Tablo 3**'te verilmektedir.

Tablo 3: Paydaş Katılım Türleri

Paydaşlar	Katılım türü	Kütüphanenin paydaş katılımındaki amaçları	Paydaşın katılım amaçları
Kütüphane iç paydaşlar	Derme geliştirme - Öneri ve tavsiye.	Materyallerin seçimi ve isteklerin toplanmasında gönüllü katılım.	Kaynakların temin edilmesini sağlamak.
	Resmî katılımlar - Danışma ve bilgi paylaşımı.	Kütüphane komitesi gibi resmî grupların gönüllü katılımlarının sağlanmasıdır.	Kütüphanenin uygulamaları, hizmetleri ve diğer konular hakkında düşüncelerini paylaşarak, kararlarda etkin olmak.
	Kütüphane hizmetlerinin, eğitimlerinin ve içeriklerin geliştirilmesi - İş birliği.	Paydaşların bireysel gelişim, eğitim-öğretim, araştırma vb. ihtiyaçlarının, hizmetlerin geliştirilmesi, mevcut hizmetlerin iyileştirilmesinde gönüllü katılım sağlamak.	Bireysel gelişim ve eğitim ihtiyaçlarını kütüphaneye ileterek, bunların geliştirilmesinde rol almak.
	Kütüphane binasında alanların tasarlanması - İş birliği.	Kütüphane binasında yapılacak yenileme çalışmalarında katkılarını almak.	Kütüphane binası hakkında ihtiyaç, istek ve beklentileri belirtmek, gerekli düzenlemelerin yapılmasına katkı sağlamak.
	Anket, odak grup görüşmeleri gibi sayısal verilerin toplanmasında katkı - Geri bildirim.	Kütüphanelerin, farklı amaçlarla düzenledikleri anketlere kullanıcıların gönüllü katılımını gerçekleştirmek.	Anketler aracılığı ile ihtiyaç ve istekleri kütüphaneye doğrudan iletmek.
	Tanıtım çalışmalarına katkı - Danışma ve İş birliği.	Kütüphanenin görünürlüğünü artırıcı tanıtım çalışmalarına gönüllü katılımlarını sağlamak.	Gönüllü destek sağlayarak, yeni çevre ve arkadaşlar edinebilmek ve psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmek.
	Kültürel bellek, şehir belleği ya da kurumsal arşiv geliştirilmesine katkı - İş birliği.	Kültürel veya entelektüel birikim içeriklerinin kurumsal arşive düzenli bir şekilde eklenmesine gönüllü ya da ücretli destek almak.	Kültürel veya kurumsal bellek, kurumsal arşiv çalışmalarına katılarak bu verilere erişimin sağlanmasını, korunmasını, yedeklenmesini ve gelecek nesillere aktarılmasını güvence altına almak. Ücretli projelerden gelir kazanmak. Kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında destek vermek.
	İçerik oluşturulması veya zenginleştirilmesi çalışmalarına katkı - İş birliği ve bilgi paylaşımı.	Kütüphane malzemelerinin tanımlanmasında içerik oluşturulması, geliştirilmesi çalışmalarında paydaşların gönüllü katılımlarını sağlamak.	Bibliyografik verilerin ve diğer içeriklerin (web, duyuru, tanıtım vb.) oluşturulmasına, zenginleştirilmesine katkı sağlayarak içerikte de etkin olmak, uzmanlığını gösterebilmek ve psikolojik tatmin sağlamak. Ücretli çalışmalarla maddî gelir sağlamak.

Tüm iç ve dış paydaşlar	Proje tabanlı paydaş katılımı - kurum içi - Ortaklık ve İş birliği.	Kütüphane projelerinin geliştirilmesi, hayata geçirilmesi ve sürdürülmesine gönüllü ya da ücretli katılım sağlamak.	Özellikle kurumlar bu ortaklıklara katılarak kurumsal sosyal sorumluluk projelerinde kendilerini göstermekte, paydaşları nezdinde değerlerini artırmaktadır. Ücretli çalışmalara katılarak maddî gelir elde etmektedir.
Dış paydaşlar	Proje tabanlı katılım - kurum dışı - Ortaklık ve İş birliği.	Fon sağlamak ya da proje çalışmalarına ya da etkinliklerine destek sağlamak.	Kurumlar, kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında kütüphane projelerine katkı sağlayarak paydaşlarına karşı değerlerini artırmaktadır. Bireyler ise ücretli çalışmalara katılarak maddî gelir sağlamaktadır.

Etkili paydaş katılımı, beklentilerin proaktif olarak takip edilmesine ve yönetilmesine odaklanan bir yürütme süreci olarak paydaş yönetimi gerektirmektedir (Whitaker, 2016, s. 457). Paydaş katılım yönetiminde Jeffery'in (2009, s. 41) önerdiği iç unsurları kütüphanelere uyarlamak mümkündür. Bunlar; kütüphane yönetiminin paydaş katılım anlayışına sahip olması (Bourne, 2009, s. 30), bütüncül bir paydaş katılım politikasının olması, örgütsel davranış, organizasyon şemasının uygunluğu, personelin paydaş katılımı konusunda gerekli yetkinlik-yeterliliklerle donatılması ve katılımcı kütüphane kültürünün (Harland vd., 2019, ss. 334-336) bulunmasıdır. Etkili paydaş katılımında; kütüphane personelinin düzenli olarak bilgilendirilmeleri, paydaş katılımında görevlendirilmeleri, paydaş katılım sürecinin daha iyi anlaşılmasını ve kütüphane personelinin desteğinin alınmasını sağlayacaktır (Jeffery, 2009, ss. 41-48). Harland ve diğerleri (2019, ss. 324,334-336) paydaş katılım yönetiminde, paydaş iletişiminin yönetilmesi ve iletişimdeki sosyal becerilerin öneminde değinmektedir. Ayrıca Eunson (2007, s. 131) kütüphanelerde örgüt içi iletişim kanalları bulunmasına ve iletişim kültürüne dikkat çekmektedir.

Özellikle kâr amacı gütmeyen kurumlarda paydaş katılımı sıklıkla gönüllü katılımı şeklinde gerçekleşmektedir. Bu anlamda paydaş katılımı yaklaşımı ve katılım yönetimi, gönüllülük sorunlarını anlamaya-çözümler bulmaya yardımcı olur. Paydaş katılımının kütüphanelerde en etkili uygulama alanı gönüllü çalışmalarıdır. Wilson (2000, ss. 215-216) gönüllülüğü “başka bir kişi, grup veya kuruluşa fayda sağlamak için zaman ayrılan herhangi bir faaliyet (...)” şeklinde tanımlamaktadır. Levine-Clark ve Dean, (2013, s. 268) kütüphanelerde gönüllü hizmetlerini “bir kütüphaneye veya başka bir kuruluşa verilen, karşılığında çok az veya hiç ücret ödenmeyen, tam parasal değeri eşit niteliklere, eğitime, deneyime ve sorumluluklara sahip diğer personele yapılan ödemeler temelinde belirlenen hizmetler” olduğunu belirtmektedir. Lankes'e göre (2011, s. 152) bir kütüphane, üyeler, kullanıcılar, kütüphaneciler, diğer personel ve gönüllülerden oluşmaktadır. Bu durumda kütüphane gönüllüleri kütüphanelerin birincil paydaşlarıdır.

Paydaşın, katılımındaki amaçlarının anlaşılmasının, paydaşın yönetimi ve çift taraflı faydaların sağlanmasında olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu konu üzerine çalışan Muller (2021,

ss. 51-53) kütüphane gönüllüsü olmanın nedenlerinin; kişisel motivasyon, kütüphaneyi sevmeye, kütüphanenin misyonunu beğenme, başkalarına yardım etme, boş zaman değerlendirme, kariyer değişikliği, zamanlarını ve yeteneklerini sosyal nedenlerle sunma gibi farklı olabileceğini belirtmektedir. Literatür araştırmasında kütüphanelerde gönüllü rollerini; yerleştirme, sayım çalışmaları, personel çalışmalarına destek ve kullanıcılara yardımcı olmak (Calman, 2010; Constantinescu vd., 2020; Cruz, 2016; Geekie, 2016; Jiang vd., 2021; Jones, 2020; Knapp, 2013; Netshakhuma, 2021; Nicol ve Johnson, 2008; Peng ve Chuang, 2020) şeklinde ele alan yayınlar tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında ortaya çıkan gönüllü rolleri (bakınız **Tablo 11**) literatürdeki veriler ile örtüşmektedir.

Driggers ve Dumas, (2002), kütüphane gönüllülüğü çalışmalarının yararları ve ortaya çıkan memnuniyetsizlikler (toplum memnuniyetsizliği, gönüllü memnuniyetsizliği, personel memnuniyetsizliği vb.) üzerinden gönüllülüğün olumlu ve olumsuz yönlerini incelemişlerdir. Nicol ve Johnson (2008), Oh (2013) ve Wyly'in (1992) benzer şekilde gönüllülerle çalışmanın zorluklarını ele almışlardır. Ayrıca kütüphane hizmetlerinde gönüllü kullanmanın olumsuz sonuçlarına (sosyal dışlanma, hizmet kalitesinin azalması, kütüphane içindeki sınırların bulanıklaşması ile kütüphane-kullanıcı gerginliğinin ortaya çıkması vb.) değinen yayınlar bulunmaktadır (Casselden vd., 2017; Casselden ve Pickard vd., 2019; McDiarmid ve Auster, 2004). Söz konusu araştırma çalışmalarında değinilen benzer yarar ve sorunlar bu araştırma çalışmasında aynı şekilde tespit edilmiştir (bakınız **Tablo 15-19**).

Literatür araştırmasında; kütüphanelerde genç gönüllülerin önemine ve genç gönüllülüğüne (Driggers ve Dumas, 2002; Goldfarb, Park ve Strand, 2021; Supporting Youth Development to Become Activists for Community Engagement, 2018) değinen çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırma çalışmasının, Bulgular bölümü **Tablo 6**'da Türkiye'de genç gönüllülüğünün yaygın olduğunu ortaya çıkmıştır.

Gönüllü çalışmalarının halk kütüphanelerinde daha yaygın olduğu görünse de diğer kütüphanelerde benzer şekilde gönüllülük çalışmaları bulunmaktadır. Örneğin; Anders'in (2016, s. 13) üniversite kütüphanelerinin etkinliklerinde öğrenci gönüllülerinin kullanılmasının yararlarını ele alan çalışması bunlardan biridir. Ayrıca, Forrest (2012, s. 4) akademik kütüphanelerde gönüllülük konusunu incelemiştir. Halk ve üniversite kütüphaneleri dışında, hastane kütüphanelerinde gönüllü çalışmalarını ele alan araştırmalar bulunmaktadır (Calman, 2010; McDiarmid ve Auster, 2005).

Gönüllülük üzerine değinen çalışmalar arasında fazla sayıda gönüllü yönetimi üzerine araştırma yayınları tespit edilmiştir. Gönüllü yönetiminin; uygun organizasyon şemasının oluşturulması, gönüllü iş tanımları, işe alım süreçleri, gönüllü eğitimi, performans değerlendirmesi, gönüllüler konusunda personel eğitimi, gönüllü iletişimi, gönüllü hakları, gönüllü iş güvenliği ve yasaları vb. birçok konuyu içermektedir. Gönüllü yönetimi ve yönetiminde ele alınması gereken özel

konular üzerine (Bogel, 2013; Bourke, 2009; Colibaba vd., 2019; Ferguson, 2003; Forrest, 2012; Hewitt ve Eve, 2012; Hewlett, 2002; Muller, 2021; Shelton, 2008; Thompson, 2009) çalışılmış farklı araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin; Geekie, (2016, s. 103) gönüllülerin işe atanması, eğitimi, koordinasyonu, güvenilirlik ve gizlilik gibi zorluklarına dikkat çekmektedir. Driggers ve Dumas (2002), başarılı gönüllü programı yönetiminde; idarî destek, toplumun memnuniyeti, kütüphane personelinin memnuniyeti, gönüllü memnuniyeti, gönüllü yöneticisinin memnuniyeti ve bireysel memnuniyetlerin değerlendirilmesini önermektedir. Chang ve Lee (2012) okul kütüphanelerinde gönüllü ailelerin etkinliklerini ve memnuniyetlerini araştırmıştır. Jang ve diğerleri (2014), engelliler için yürütülen çalışmalarda kütüphane gönüllülerinin iş tatminini etkileyen faktörleri analiz etmiştir. Diğer taraftan, gönüllü yönetiminde kütüphanelere yardımcı olması adına gönüllü yönetim rehberlerini ve araçlarını ele alan çalışmaları bulunmaktadır (Holt, G. E ve Holt L. E. , 2014). Stine'in (2008, s. 525) gönüllü emeğinin ücretli çalışanların yerine geçip geçmediğini veya tamamlayıcı olup olmadığını incelediği çalışma, bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Bu araştırma kapsamında il ve ilçe halk kütüphanelerinin; gönüllü bulunma, gönüllü seçimi, işe alım süreçlerinin nasıl yürütüldüğü ve nasıl ele alındığına dair veriler toplanmıştır (bakınız **Tablo 14**). Ayrıca, kütüphanelerdeki gönüllü çalışmalarının kalitesi üzerine endişeler **Tablo 15**'te verilmektedir.

Literatür taramasında; gönüllü politikaları ve gereklilikleri, standartları (Berroteran, 2016; Carvalho, 1984; Driggers ve Dumas, 2002; Hewlett, 2002; Joseph, 2006; McDiarmid ve Auster, 2004; The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development, 2001) ve kütüphanelerde gönüllü çalıştırmanın hizmetlere olan etkisinin ölçümü (Broady-Preston, 2014) üzerine araştırmalar tespit edilmiştir. Bu araştırma anketinde resmî kütüphane gönüllü politikasının önemi (bakınız **Tablo 21**) ortaya çıkmıştır.

Halk kütüphaneleri özelinde Constantinescu ve diğerleri (2020, s. 12) halk kütüphanelerinin gönüllü katılımlarına ve onlardan yararlanmaya en yakın kütüphane türü olduğunu belirtmektedir. Colibaba ve diğerleri (2019, s. 411) halk kütüphanelerinin yerel toplulukların gelişimini desteklemeye yardımcı olması için gönüllü katılımlarının teşvik edilmesine, gönüllülerin kütüphane hizmetlerini geliştirmede veya genişletmede yeteneklerine dikkat çekilmektedir. Baber (2018, s. 4) halk kütüphanelerinde gönüllülerden yararlanmanın olumlu ve olumsuz yönlerini ele almaktadır. Halk kütüphanesi gönüllüsü olmanın yararları (Aldrich, 2009; Bunić, 2010; Farrell, 2017; Forrest, 2012; Joseph, 2006; Panter ve Kristine, 2014; Son, 2020; Van Heukelem, 2021) üzerine araştırmalar tespit edilmiştir. Goulding (2009, s. 37) halk kütüphanelerinin, gönüllü, topluluklar veya diğer kamu kurumları ile ortaklaşa çalışmasını, gönüllülerin kütüphane hizmetlerinin sunumuna dâhil edilmesini ve karar alma süreçlerinde topluluk katılımını destekleyici çalışmaların yapılmasını önermektedir. Bernier (2009, s.133) halk kütüphanelerinin gençler için kolayca erişilebilir durumda olduğunu ve güvenli çalışma koşulları sunduğunu belirtmektedir. Gönüllülerin birer insan kaynağı olarak yönetimi açısından

ele alan Waters ve Bortree (2012, s. 92) halk kütüphanelerinin gönüllü tutma çabalarının iyileştirilmesini araştırmıştır.

Türkçe literatürde, gönüllülük, gönüllü yönetimi ve sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük üzerine yayınlar tespit edilmiştir (Türkiye’de Gönüllülük, 2013; Yanardağ, U. ve Yanardağ M. Z., 2020). Kütüphanelerde gönüllülük araştırmalarına yönelik yapılan yayınların ağırlıklı olarak; kütüphane kurulması, engelli hizmetlerinde gönüllü yardımları (Alaca, 2017, s. 403; Bakırcı, 2009; Sağlamtuñç, 2010; Tezcan ve Tanrıku, 2011; Yılmaz, 2014; Yücel, 2014), koleksiyon geliştirmede gönüllü destekleri (Köprülü, 2006), halk kütüphanelerinde gönüllü çalışmaları (İleri, 2011), gönüllülerin kütüphanelerdeki rolleri (İleri, 2011) gönüllü politikaları, gönüllü çalışma kuralları (Keseroğlu, 2004), kütüphanelerde gönüllü çalışma sisteminin gerekliliği ve yararları (Özdemirci, 1990) gibi konularına odaklanmış olduğu belirlenmiştir.

Yasal anlamda, Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012, s. 1) ve Halk Kütüphaneleri Hizmet Esasları (Halk Kütüphaneleri Hizmet Esasları, 2012, s. 7) gönüllülerle ilgili maddeler içermektedir. 2021 yılında Kamu-STK (Sivil Toplum Kuruluşu) İş Birliğinde Türkiye’de Gönüllülük Bilincinin Arttırılması Projesi (2021), 2016 yılında T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Yayınlar Genel Müdürlüğü (KYGM) iş birliği ile düzenlenen “Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi” ve “Kütüphanelerde Halkla İlişkiler ve Gönüllülük” konulu eğitimler oldukça önemli çalışmalardır (Kütüphanelerde Halkla İlişkiler ve Gönüllülük eğitimi gerçekleştirildi, 2016). Ayrıca KYGM ve Ankara Üniversitesi iş birliği ile 17-18 Ocak 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen “Kütüphane Gönüllülüğü Eğitim Programı” gönüllülük üzerine yapılmış önemli eğitim çalışmalardan biridir (Kütüphane Gönüllülüğü Eğitim Programı, 2019). Bu araştırma çalışmasında, gönüllü başvurularının alındığı ve gönüllü çalışmalarının yönetildiği Gençlik ve Spor Bakanlığının gonulluyuzbiz.gov.tr platformunun halk kütüphanelerince etkin olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Paydaş katılımı açısından halk kütüphanelerinde gönüllük üzerine yapılan çalışmalarda; kütüphane gönüllülerinin, kütüphane hizmetlerini iyileştirmede stratejik paydaş topluluk ortakları oldukları (Siew, 2007), gönüllü katılımının hem kütüphaneye hem de topluma faydalarına (Aldrich, 2009; Blackburn, 2014; Sung ve Hepworth, 2013) ve kütüphane-toplum arasında ağların oluşturulmasının yararlarına (Casselden vd., 2014) değinilen araştırma yayınları bulunmaktadır.

Ancak Türkçe literatürde halk kütüphanelerinde paydaş katılımı açısından gönüllülük çalışmalarını ele alan bir araştırma tespit edilememiştir. Bu bakımdan, sadece Türkçe’ye çevrilmiş olan IFLA’nın “Genç Yetişkinler için Kütüphane Hizmetleri Rehberi” adlı yayında gençlerin kütüphane hizmetlerine gönüllü katılımına (2014, ss. 403-404) değindiği belirlenmiştir.

2. Araştırmanın Yöntemi, Evren-Örneklem, Veri Toplama Aracı, Veri Analizi ve Bulgular

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın ilk amacı; kütüphane gönüllü çalışmaları, yararları, karşılaşılan temel sorunlar, gönüllü yönetimi ve gönüllü politikaları hakkında Türkiye’de il ve ilçe halk kütüphaneleri özelinde durumun ortaya çıkarılmasıdır. İkinci amacı ise gönüllü yönetiminde resmî politika gerekliliğinin ortaya konması ve kütüphanelerde gönüllü yönetimine yönelik bir farkındalık oluşturulmasıdır. Bu nedenle mevcut durumu ortaya çıkarmak adına gönüllülerle çalıştıkları tespit edilen il ve ilçe kütüphaneleri ile bir anket çalışması yürütülmüştür.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini 1-30 Aralık 2022 tarihleri arasında gonulluyuzbiz.gov.tr web sitesinde yapılan araştırmada gönüllülerle çalıştıkları tespit edilen 49 il ve ilçe kütüphanesi oluşturmaktadır. E-posta ile gönderilen anketi 31 il ve 10 ilçe halk kütüphanesi olmak üzere toplam 41 kütüphane cevaplandırmıştır. Buna göre örneklem, araştırma evreninin %83,6’sını temsil etmektedir. Anketin, il ve ilçe halk kütüphanelerinde gönüllerle ilgilenen (kütüphane yöneticileri veya gönüllü çalışmalarından sorumlu kişiler) personel tarafından doldurulması istenmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Süresi

Verilerin toplanması için kullanılan anket Dr. Bidy Casselden’in “A Delicate Balancing Act: an investigation of volunteer use and stakeholder perspectives in public libraries” adlı doktora tezinden Türkçe’ye çevrilmiş ve genişletilmiştir. Anketin kullanım izni Dr. Bidy Casselden’den e-posta üzerinden alınmıştır. Anket, dört demografik, altı beşli likert, on altı çoktan seçmeli, yedi tek seçenekli ve bir görüş iletme sorusu olmak üzere toplam otuz sorudan oluşmaktadır. Anket uygulanmadan önce etik kurul onayı ve KYGM’den resmî izinler alınmıştır. Anket, 2 - 30 Ocak 2023 tarihlerinde uygulanmıştır.

2.4. Veri Analizi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Anket, verileri SPSS 26.0 ile analiz edilmiştir. Ayrıca veriler arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla bazı tabloların karşılaştırılmasında ki-kare analizi yapılmıştır. Ek olarak, kütüphane gönüllü sayılarının dağılımı p (olasılık) değeri ile analiz edilerek, istatistiksel anlamlılığa bakılmıştır.

2.5. Bulgular

31 il ve 10 ilçe halk kütüphanesine ait demografik bilgiler **Tablo 4**’te verilmektedir.

Tablo 4: Kütüphanelere Ait Demografik Bilgiler

Sorular	Kütüphaneler ait bilgiler	N	%
Kütüphane türü	İl halk kütüphanesi	31	75,6
	İlçe halk kütüphanesi	10	24,4
Kütüphanenin bir ayda hizmet sunduğu kitlenin büyüklüğü	5001-10000	14	34,1
	1001-5000	10	24,4
	10001'den fazla	9	22
	1000'den az	8	19,5
Tam zamanlı personel sayısı	11-15	14	34,1
	16'dan fazla	13	31,7
	6-10 arası	8	19,5
	5'ten az	6	14,6
Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) mezunu tam zamanlı personel sayısı	1-2	22	53,7
	3-4	11	26,8
	5'ten fazla	8	19,5

*n=sayı, %= yüzde

Tablo 4'e göre il halk kütüphanelerinin ankete katılımı yüksektir. Araştırmada, Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) mezunu kütüphane personel sayısı ile gönüllü sayısı arasında bir ilişki olup olmadığına ki kare analizi ile bakılmıştır. Bu analizde anlamlı istatistikî bir ilişki tespit edilememiştir.

İl ve ilçe halk kütüphanelerinde hali hazırda çalışan gönüllü sayısı ve çalışılmış olan toplam gönüllü sayısı arasında istatistikî ilişkiyi tespit etmek amacıyla ki kare ve olasılık analizleri yapılmıştır. Bu konudaki veriler, **Tablo 5'te** verilmektedir.

Tablo 5: Güncel ve Geçmişe Dönük Kütüphane Gönüllü Sayısı Dağılımı

Soru	Cevaplar	Kütüphane türü				Ki Kare	p
		İl halk kütüphanesi		İlçe halk kütüphanesi			
		N	%	N	%		
Hâlihazırda kütüphanede çalışan gönüllü sayısı	Hiç yok	19	61,3	7	70,0	0,321	0,852
	1 kişi	9	29,0	2	20,0		
	2 kişiden fazla	3	9,7	1	10,0		

Bugüne kadar çalışılan toplam gönüllü sayısı	500	0	0	1	10	12,901	0,376
	50	1	3,2	0	0,0		
	44	1	3,2	0	0,0		
	25	2	6,5	0	0,0		
	12	1	3,2	0	0,0		
	10	1	3,2	0	0,0		
	7	1	3,2	0	0,0		
	6	2	6,5	0	0,0		
	5	1	3,2	1	10,0		
	4	2	6,5	0	0,0		
	3	6	19,4	0	0,0		
	2	8	25,8	3	30,0		
	1	5	16,1	5	50,0		
Toplam gönüllü sayısı	669	31		10			

$p < 0,05$

Tablo 5'e görüldüğü üzere il ve ilçe halk kütüphanelerinde -az sayıda olsa da- gönüllüler çalışmaktadır. Bunun nedeni, anketin kış dönemi yapılmış olması olabilir. Ayrıca 41 kütüphanede bugüne kadar toplam 669 gönüllünün çalışmış olması halk kütüphanelerinde gönüllülerin etkin olarak görev aldıklarını göstermektedir.

Kütüphanelerin farklı türlerde gönüllüleri bulunmaktadır. İl ve ilçe halk kütüphanelerinin en çok çalıştıkları gönüllü türleri ve gönüllü sayıları arasında istatistikî bir ilişki olup olmadığına ki kare ve olasılık (p) analizleri ile bakıldığında, **Tablo 6'daki** veriler elde edilmiştir.

Tablo 6: Kütüphane Türlerine Göre Gönüllü Türü Dağılımı

	Kütüphane türü					Ki Kare	p
	İl halk kütüphanesi		İlçe halk kütüphanesi				
	N	%	N	%			
En çok çalışılan gönüllü türü	Çocuk	3	9,7	1	10,0	1,168	0,884
	Genç	18	58,1	7	70,0		
	Yetişkin	7	22,6	2	20,0		
	Hepsi	3	9,7	0	0,0		

$p < 0,05$

Tablo 6'ya göre, il halk kütüphanelerinde genç gönüllü sayısının daha yüksek olduğu, ilçe halk kütüphanelerinde gönüllü katılımlarını artırmaya yönelik teşvik edici çalışmalara ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de genç gönüllülüğün benzer

şekilde daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda, genç gönüllüleri teşvik edici tanıtım çalışmalarında, kütüphanedeki gönüllülük çalışmalarının onlara katacağı avantajlara (iş aramaya yardımcı olması, çalışma etiği kazandırması, temel ve sosyal becerilerini geliştirme vb.) yer verilebilir.

İl ve ilçe halk kütüphanelerinin ne zamandan beri gönüllü çalışmalarını yürüttüklerini tespit etmek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar kütüphane türü ile karşılaştırılmıştır. **Tablo 7**'de ki kare ve olasılık analiz verileri sunulmaktadır.

Tablo 7: Yıllara Göre Gönüllülerle Çalışan İl ve İlçe Halk Kütüphanelerinin Sayısının Dağılımı

Gönüllülerle çalışma yılları	Kütüphane türü				Ki Kare	p
	İl halk kütüphanesi		İlçe halk kütüphanesi			
	N	%	N	%		
1998-2008	1	3,2	1	10	1,921	0,589
2009-2013	2	6,5	0	0		
2014-2018	10	32,3	2	20		
2019-2022	18	58,1	7	70		

$p < 0,05$

Tablo 7'de 1998 yılından beri giderek artan sayıda kütüphanenin gönüllülerle çalışmalar yürüttükleri ve 2019-2022 yılları arasında kütüphane ve gönüllü sayısında bir artış gözlenmektedir.

İl ve ilçe kütüphanelerinde gönüllü sayısının yıllara göre gelişimini göstermek amacıyla ki kare ve olasılık analizleri yapılmıştır. Bu karşılaştırmanın verileri **Tablo 8**'de paylaşılmaktadır.

Tablo 8: Yıllara Göre Kütüphane Gönüllü Sayısı Dağılımı

		Gönüllülerle çalışma yılları								Ki Kare	p
		1998-2008		2009-2013		2014-2018		2019-2022			
		N	%	N	%	N	%	N	%		
Hâlihazırda kütüphanede çalışan gönüllü sayısı	Hiç yok	1	50,0	1	50,0	8	66,7	16	64,0	12,120	0,059
	1 kişi	0	0,0	0	0,0	2	16,7	9	36,0		
	2 kişiden fazla	1	50,0	1	50,0	2	16,7	0	0,0		

Bugüne kadar çalışılan toplam gönüllü sayısı	500	1	50	0	0	0	0	0	0	79,699	0,000*
	50	0	0	1	50	0	0	0	0		
	44	0	0	0	0	1	8,3	0	0		
	25	1	50	0	0	1	8,3	0	0		
	12	0	0	0	0	1	8,3	0	0		
	10	0	0	0	0	1	8,3	0	0		
	7	0	0	0	0	0	0	1	4		
	6	0	0	1	50	0	0	1	4		
	5	0	0	0	0	2	16,7	0	0		
	4	0	0	0	0	0	0	2	8		
	3	0	0	0	0	3	25	3	12		
	2	0	0	0	0	1	8,3	10	40		
	1	0	0	0	0	2	16,7	8	32		

$p < 0,05$

Anket, kış mevsiminde yapılmıştır. **Tablo 8**, kış mevsiminde daha az gönüllünün kütüphanelerde çalışmakta olduğunu düşündürmektedir.

Literatür okumalarında dünyada bazı ülkelerde, gönüllü sayısında bir eksilme olduğu yönünde bilgiler tespit edilmiştir (Volunteering Statistics for 2023, 2023). Bu nedenle kütüphane profesyonellerinin gönüllü sayısı ve gelişimi hakkında düşünceleri toplanmıştır. Veriler **Tablo 9**'da verilmektedir.

Tablo 9: Kütüphanelerde Gönüllü Sayısının Gelişimi ve Geleceğine Dair Değerlendirmeler

Sorular	Değerlendirme	N	%
Kütüphane gönüllü sayısı son 5 yılda olumlu yönde değişti	Kesinlikle katılmıyorum	2	4,9
	Katılmıyorum	4	9,8
	Kararsızım	4	9,8
	Katılıyorum	26	63,4
	Kesinlikle katılıyorum	5	12,2
Kütüphane gönüllü sayısının önümüzdeki 5 yılda olumlu yönde değişeceği düşünülüyor	Kesinlikle katılmıyorum	2	4,9
	Katılmıyorum	2	4,9
	Kararsızım	6	14,6
	Katılıyorum	20	48,8
	Kesinlikle katılıyorum	11	26,8

Tablo 9'a göre, kütüphanelerin çoğunluğu gönüllü sayısının olumlu yönde arttığını ve gelecekte de aynı şekilde artacağını düşünmektedir. Literatür araştırmasında bazı yayınlarda gönüllülüğün tercih edilmesindeki engellerin (gönüllülere maddî kazanç sunulamaması, ulaşım,

yemek masraflarının karşılanamaması ve üçüncü sektör olarak görülmesi vb.) kaldırılmasının gönüllü sayısının artmasını sağlayabileceği ileri sürülmektedir.

Kütüphanelerde, gönüllü çalışmalarından etkin bir şekilde yararlanmada kütüphane personeli-gönüllü uyumu önemlidir. Bu nedenle **Tablo 10**'da kütüphane gönüllüleri ile kütüphane personeli arasındaki uyuma dair düşünceler verilmektedir.

Tablo 10: Kütüphane Gönüllüleri İle Kütüphane Personelinin Uyum Değerlendirmeleri

Soru	Değerlendirme	N	%
Kütüphane gönüllüleri ve kütüphane personeli uyum içinde çalışmaktadır	Kesinlikle katılmıyorum	0	0,0
	Katılmıyorum	3	7,3
	Kararsızım	1	2,4
	Katılıyorum	30	73,2
	Kesinlikle katılıyorum	7	17,1

Tablo 10'da kütüphanelerin %73,2'si gönüllüler ile kütüphane personelinin uyum içinde çalıştığını belirtmektedir. Halk kütüphanelerinin güvenli çalışma koşulları sunmasının ve kütüphane profesyonellerinin gönüllülüğe olumlu bakmasının bu uyumun sağlanmasında olumlu etkisinin olduğu söylenebilir.

Kütüphanelerde, gönüllü rolleri değişmektedir. **Tablo 11**'de gönüllülerin kütüphanelerdeki temel rollerine ait bilgiler **Tablo 11**'de verilmektedir.

Tablo 11: Kütüphane Gönüllülerinin Temel Rollerinin Dağılımı

Temel roller	N	%
Çocuklara yönelik kütüphane etkinliklerinde	27	65,9
Hikâye, masal ya da diğer okuma etkinliklerinde	15	36,6
Genel destek hizmetlerinde (kitap yerleştirme, raf okuma, envanter sayımı)	15	36,6
Önceden belirlen kütüphane hizmetlerinde (referans, dolaşım, kataloglama vb.)	14	34,1
Gençlere yönelik kütüphane etkinliklerinde	13	31,7
Kütüphane tanıtım çalışmalarında	6	14,6
Diğer kütüphane etkinliklerinde (önemli gün ve hafta)	6	14,6
Yaşlılara yönelik kütüphane etkinliklerinde	4	9,8
Gezici kütüphane hizmetlerinde	4	9,8
Engelli kişilere yönelik hizmetlerde	2	4,9
Bilişim teknolojileri alanında destek	2	4,9
Yerel çalışmalarda (kültürel miras, yerel tarih, sesli tarih oluşturma vb.)	1	2,4
Diğer	1	2,4
Kütüphane bülteni ve diğer yayınların hazırlanmasında	0	0

Tablo 11'de kütüphane gönüllülerinin temel rollerinden; çocuklara yönelik etkinliklerde, hikâye, masal okuma ya da diğer destek hizmetlerde yardım ilk üçte yer almıştır. İletişim ve tanıtım alanında gönüllerden yararlanılmadığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada, diğer ülke kütüphanelerinde benzer rollerin verildiği, ancak iletişim ve tanıtım çalışmalarında gönüllülerinden yararlanıldığı tespit edilmiştir. Bu anlamda, kütüphaneler iletişim ve tanıtım çalışmalarında gönüllerden yararlanmayı düşünebilirler.

Sürekli değişim içinde yaşamlarını sürdüren ve hizmetlerini sunan halk kütüphanelerinde benzer şekilde kütüphane gönüllülerin rolleri değişmekte ve gelişmektedir. Bu değişim ile ilgili değerlendirmeler **Tablo 12**'de gösterilmektedir.

Tablo 12: Gönüllü Rollerinin Gelişimine ve Geleceğine Dair Değerlendirmeler

Soru	Değerlendirmeler	N	%
Kütüphane gönüllülerinin kütüphanedeki rolleri son 5 yılda olumlu yönde değişmiştir	Kesinlikle katılmıyorum	0	0,0
	Katılmıyorum	3	7,3
	Kararsızım	5	12,2
	Katılıyorum	28	68,3
	Kesinlikle katılıyorum	5	12,2
Kütüphane gönüllülerinin kütüphanedeki rolleri önümüzdeki 5 yıl içinde olumlu yönde değişecektir	Kesinlikle katılmıyorum	0	0,0
	Katılmıyorum	3	7,3
	Kararsızım	5	12,2
	Katılıyorum	26	63,4
	Kesinlikle katılıyorum	7	17,1

Tablo 12'ye göre, kütüphanelerin %68,3'ü gönüllü rollerinin son 5 yılda olumlu yönde değiştiğine katılırken, %63,4'ü gönüllü rollerinin önümüzdeki 5 yıl içinde olumlu yönde değişeceğini düşünmektedir. Değişime ayak uyduran kütüphaneler, toplum içinde yerlerini güçlendirecek, kullanımları artıracaktır ve gönüllülerin kütüphaneleri tercihleri olumlu yönde etkilenecektir.

Gönüllü yönetimi, gönüllü bulmadan, gönüllülün işten ayrılmasına kadar birçok aşamayı içermektedir. **Tablo 13**'te kütüphanelerin doğru becerilere sahip gönüllüleri bulmak ve işe almak için kullandıkları yöntemlere yer verilmektedir.

Tablo 13: Kütüphane Gönüllüsü Bulma ve Seçme Yöntemlerinin Dağılımı

Soru	Değerlendirmeler	N	%
Gönüllü bulma kanalları	Teknolojik araçlar kullanılarak	18	43,9
	Kütüphane kendi olanakları ile (okuma grupları, kullanıcılar, brans kütüphaneler, formları, broşür ve posterler)	14	34,1
	Gönüllü bireyler kendileri gelmekte	13	31,7
	Aracı kişi ya da kurumların yardımı ile	10	24,4
	Basın ve halkla ilişkiler yolu ile	3	7,3
	Diğer	1	2,4
Gönüllü kabul koşulları veya yöntemleri	Başvuru formundaki bilgiler incelenmekte	34	82,9
	Kütüphanenin gönüllü standartlarına göre	9	22
	Tavsiye veya öneriler dikkate alınmakta	6	14,6
	Diğer	2	4,9
	İlgili kütüphane personeli karar vermekte	0	0

Tablo 13'e göre kütüphaneler, gönüllülerinin çoğunlukla teknolojik araçlar kullanılarak bulmakta ve web ortamındaki çevrimiçi başvuru formlarını inceleyerek seçmektedir. Benzer şekilde dünyada kütüphanelerinde çevrimiçi formları kullanmakta olduğunu ele alan yayıncılar tespit edilmiştir (Muller, 2021).

Gönüllülerden etkili faydalanmak adına, kütüphanelerde çeşitli düzeylerde gönüllü eğitimleri önceden planlanmaktadır. **Tablo 14'te** gönüllü eğitimi için kullanılan eğitim yöntemleri verilmektedir.

Tablo 14: Kütüphanelerin Gönüllü Eğitim Yöntemlerinin Dağılımı

Gönüllü eğitim yöntemleri	N	%
Gönüllü oryantasyonları düzenlenmekte	28	68,3
Gönüllünün çalışacağı servis yöneticisi veya personeli eğitim düzenlemekte	15	36,6
Gönüllü mentor (yol gösterici deneyim paylaşımı) atanmakta	7	17,1
Kütüphane gönüllü tanıtım paketi uygulanmakta	4	9,8
Düzenli olarak gönüllü eğitimleri gözden geçirilmekte ve güncellenmekte	3	7,3
Gönüllü yöneticisi atanmakta	2	4,9
Diğer	2	4,9
Gönüllü yöneticisi eğitim sürecini denetlemekte	1	2,4
Gönüllü değerlendirme oturumu yapılmakta	1	2,4
Gönüllünün eğitiminden sorumlu personel atanmakta	0	0
Gönüllü eğitimi ve iletişimi dosyası hazırlanmakta	0	0

Tablo 14'teki analiz sonuçlarına göre; gönüllü eğitimlerinin ve hizmetlerinin yeterince değerlendirilmediği, gönüllü eğitimi ve iletişimine dair verilerin toplanmasında eksiklikler olduğu ortaya çıkmıştır. Gönüllülerden etkili olarak yararlanmak adına, gönüllü eğitimi, gönüllü çalışması desteği ve iletişimi önemlidir. Bu nedenle kütüphanelerin, **Tablo 14**'te belirtilen eksiklikleri gidermesinin önemi artmaktadır.

Gönüllülerin kütüphanelerde çalışmasının farklı bakış açılarından değerlendirilmesi, çalışmalardan etkilenen tüm taraflar için önemlidir. Bunlardan ilki kütüphane hizmetleri açısından değerlendirilmesidir. **Tablo 15**'te hizmetler açısından gönüllü çalışmaları ile ilgili elde edilen veriler iletilmektedir.

Tablo 15: *Kütüphane Hizmetleri Açısından Gönüllülerle Çalışmanın Yararları, Temel Konular veya Sorunların Dağılımı*

Soru	Madde	N	%
Yararları	Kütüphane personeline zaman kazandırmakta	24	58,5
	Kütüphaneye değer katmakta	21	51,2
	Kütüphane personeli veya olanaklarıyla sağlanamayacak hizmetler verilmekte	11	26,8
	Kütüphanenin olanaklarına ve hizmetlerine farklı bir bakış açısı getirmekte	9	22
	Hizmet sunulan toplulukla daha fazla etkileşim kurma imkânı sunmakta	8	19,5
	Mevcut kütüphane hizmetini genişletmeye ve geliştirmeye olanak sağlanmakta	6	14,6
	Gönüllüler aracılığıyla kütüphane hedef kitesini genişletmekte	6	14,6
	Kütüphaneye daha fazla savunucu ve destekçi kazandırmakta	6	14,6
	Kütüphanenin yetenekleri artmakta	5	12,2
	Hizmet sunulan toplumun yerel ihtiyaçları ile sunulan hizmet ve olanaklar arasında eş gücümü ve bütünselliğin sağlanmasına yardımcı olmakta	4	9,8
	Finansal tasarruf yapılmakta	2	4,9
	Diğer	2	4,9

Temel konular veya sorunlar	Gönüllü bulmak ve iyi bir gönüllü deneyimi sağlamak bazen sorun olmakta	35	85,4
	Gönüllüleri etkin bir şekilde yönetmek böylece maaşlı personel ve gönüllüler arasında denge kurmak	10	24,4
	Doğru göreve doğru gönüllülerin seçilmesini sağlamak	9	22
	Gönüllülerin yoğun bir şekilde görevlendirilmesini destekleyecek yeterli kaynağın bulunmasını sağlamak	6	14,6
	Gönüllülerin ve maaşlı personelin yaptıkları arasında net bir çizgi oluşturmak	6	14,6
	Hizmet kalitesinin zayıflama ihtimalini dikkate alarak engelleyici önlemleri planlamak	5	12,2
	Maliyet ve fayda analizi yapmak	5	12,2
	Gönüllü rolünün net açıklamasında maaşlı personel ile çalışma ihtiyacı bulunmakta	2	4,9
	Diğer	1	2,4

Tablo 15'te verilen bilgiler ile literatür araştırmasındaki yayınlar benzer çıkmıştır. Bu veriler, kütüphanelerin hizmetlerindeki gönüllü yararlarını artırmak ve sorunları azaltabilmek için gönüllü hizmetlerinin planlanması üzerine daha çok çalışması gerektiğini göstermektedir.

Kütüphane gönüllüleri ile çalışmanın personel açısından yararlarına, temel konulara veya sorunlara yönelik veriler **Tablo 16'**da paylaşılmaktadır.

Tablo 16: Kütüphane Personeli Açısından Gönüllülerle Çalışmanın Yararları, Temel Konular veya Sorunların Dağılımı

Soru	Madde	N	%
Yararları	Çalışmalara ekstra yardımlar sağlanmakta	32	78
	Gönüllüler personelin zaman ayıramayacağı ekstra görevleri üstlenmekte	13	31,7
	Personel farklı becerilere sahip gönüllülerle buluşarak kendilerini geliştirmekte	9	22
	Personel gelecekteki yeni hizmetlere daha fazla konsantre olmakta	8	19,5
	Gönüllülerle çalışma personelin kendine güvenini artırmakta	4	9,8
	Personel, deneyimlerine veya becerilerine uygun rollere odaklanacak zaman kazanmakta	3	7,3
	Personelin mentorluk veya süpervizörlük gibi yönetimsel yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olmakta	2	4,9
	Diğer	2	4,9

Temel konular veya sorunlar	Gönüllülerle yapılacak hizmet ve çalışmaların uygun şekilde planlanması	35	85,4
	Bir gönüllünün katılımını sağlamak ve elde tutmak için büyük miktarda yönetim ve yönetici zamanı harcanması	10	24,4
	Tam zamanlı personeli ile gönüllüler arasındaki farkın net bir şekilde anlaşılmasının sağlanması	6	14,6
	Bazen rutin işinden uzaklaşarak gönüllülerle birlikte çalışmak zorunda kalan personelin desteklenmesi	6	14,6
	Tam zamanlı personel, işlerinin tehdit altında olduğunu hissederse bunun önüne geçilmesi	4	9,8
	Gönüllü çalışmasında huzursuzluk hisseden maaşlı personelin kendini değerli hissetmesinin sağlanması	1	2,4
	Diğer	1	2,4

Tablo 16' dan anlaşılacağı üzere kütüphanelerin gönüllü çalışmalarında personel açısından sorunların proaktif olarak önceden görülmesinin, bunları çözücü çalışmaları yapılmasının ve personelin gönüllüler konusunda eğitilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Gönüllülerden hizmet alan kütüphane kullanıcılarında ortaya çıkan memnuniyet ve memnuniyetsizlikleri tespit etmek adına, yöneltilen soruya ait veriler **Tablo 17'** de verilmektedir.

Tablo 17: *Kütüphane Kullanıcıları Açısından Kütüphanelerde Gönüllülerin Çalışmasının Yararları, Temel Konular veya Sorunların Dağılımı*

Soru	Madde	N	%
Yararları	Kullanıcılara daha fazla hizmet ve etkinlik sağlanmakta	21	51,2
	Gelişmiş hizmetlere erişilebilmekte (bilişim ve diğer teknolojiler)	18	43,9
	Sunulan hizmet ve faaliyetler zenginleşmekte	12	29,3
	Personel kullanıcılara daha fazla zaman ayırmakta	10	24,4
	Kütüphane daha uzun saatlerde hizmet sunmakta; dolayısıyla kullanıcıların kütüphaneyi kullanmaları ve kütüphane erişimleri artmakta	5	12,2
	Diğer	3	7,3

Temel konular veya sorunlar	Gönüllünün kullanıcının sorusunda yardımcı olamaması durumda kullanıcıda hayal kırıklığı oluşmakta	17	41,5
	Sağlanamayan hizmetler kullanıcılarında kütüphaneye karşı olumsuz algı oluşmakta	14	34,1
	Kalite korunamadığında kullanıcılar söz konusu hizmete daha az değer vermekte	10	24,4
	Kütüphane kullanıcıları maaşlı personel ile gönüllüleri aynı görmemekte	8	19,5
	Hizmet kalitesinin ve hizmet seviyesinin sürdürülmesi sorun olmakta	6	14,6
	Diğer	1	2,4

Tablo 17'daki verilerden kullanıcıların gönüllüler konusunda önceden bilgilendirilmelerinin veya eğitimlerinin ortaya çıkan memnuniyetsizlikleri azabileceği nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Gönüllülükte, en büyük faydaları gönüllüler elde etmektedir. Özellikle gönüllülüğün, gençlerin duygusal, bilişsel, temel ve sosyal becerilerini geliştirmelerine olumlu katkılarının bulunduğu bilinmektedir (Guzman, 2007, s. 1). **Tablo 18'**de bu verilere yer verilmektedir.

Tablo 18: Gönüllüler Açısından Kütüphanede Çalışmanın Yararları, Temel Konular veya Sorunların Dağılımı

Soru	Madde	N	%
Yararları	Kütüphane hizmetlerine katkı sağlamak ve yardımcı olmakta	29	70,7
	İçinde bulunduğu topluma hizmet verme imkânı bulmakta	17	41,5
	Sosyal iletişim yeteneği artmakta	16	39
	Özgüveni artmakta	15	36,6
	Kişisel haz ve memnuniyet duygusunu geliştirmekte	14	34,1
	Yeni beceriler kazanmakta	14	34,1
	İş deneyimi ve iş ahlakı kazanmakta	12	29,3
	Kişisel gelişimine olumlu etki yapmakta	12	29,3
	Becerilerini ve bilgilerini başkalarıyla paylaşma imkânı bulmakta	11	26,8
	Topluma ve belirli bir gruba karşı aitlik hissi duymakta	10	24,4
	Yetkilendirmeyi öğrenmekte	6	14,6
	Emekli gönüllülerin aktif olmaları ve yaşamdan soyutlanmaları engellenmekte	5	12,2

Temel konular veya sorunlar	Gönüllünün kütüphane hizmetlerinde çalışması için başlangıç aşamasında kapsamlı yardıma ihtiyaçlarının bulunması	29	70,7
	Gönüllünün personelin gerçekte ne yaptığı ve gönüllü olarak neler yapabilecekleri konusunda beklentilerinin anlaşılması	17	41,5
	Gerektiğinde gönüllüler için ödenek veya sosyal yardım düzenlemelerinin yapılamaması gönüllülüğü zorlaştırmakta	11	26,8
	Gönüllülerin yönetilmeleri ve kontrol edilmelerinin gerekmesi	6	14,6
	Kütüphane hizmetleri personel ile aynı seviyede yeterlilikte bir gönüllü ile karşılayamayabilir- bu nedenle maaşlı personelin yerini almaları gerektiğinde bu bir sorun olmakta	4	9,8
	Diğer	1	2,4

Paydaş katılımı anlayışı ile gönüllüyü tanımaya çalışan, onlarla iletişimi sağlayan, rollerinin ve haklarının iyi tanımlandığı bir gönüllü programının, **Tablo 18**'de verilen gönüllü faydalarının daha da artırılacağı gibi, gönüllü beklentilerinin anlaşılmasına, kapsamlı yardıma ihtiyaçlarının olmasına ve yönetilmeleri sorunlarını ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır.

Toplum kendi içinden birilerini (gönüllüleri) kütüphanede gördüğünde, kütüphane algısı bundan olumlu etkilenmekte ve kütüphane kullanımlarının artmasına neden olmaktadır (Casselden vd., 2014). **Tablo 19**'da gönüllü çalışmalarının toplum açısından yararları, temel konular veya sorunlar ele alınarak incelenmektedir.

Tablo 19: Toplum Açısından Gönüllülerin Kütüphanede Çalışmasının Yararları, Temel Konular veya Sorunların Dağılımı

Soru	Madde	N	%
Yararları	Gönüllüler toplumsal değişim için çalışmakta	24	58,5
	Toplum tarafından kütüphane sahiplenilmekte	17	41,5
	Toplumda kütüphaneni rolü ve değeri hakkında bir farkındalık yaratmakta	16	39
	Toplumsal uyumluluğu güçlendirmekte	12	29,3
	Yapılan hizmetlere ve işlere toplumu dâhil etmekte	12	29,3
	Toplum ile zengin iletişim kanalı kurulmakta	11	26,8
	Gönüllüler içinde buldukları topluma bir şeyler katmakta	10	24,4
	Gönüllülerin kütüphane savunuculuk rolleri gelişmekte	10	24,4
	Toplum-kütüphane arasında gönüllü ve çift yönlü iletişime ortam hazırlamakta	8	19,5
	Gurur duygusu yaşatmakta	8	19,5
	Kütüphane binaları daha çok kullanılmakta	6	14,6
	Toplum için parasal değer sağlanmakta (tasarruf edilmesi)	3	7,3
	Diğer	1	2,4
	Temel konular veya sorunlar	Yoksulluğun olduğu toplumsal bölgelerde gönüllülük yerine ücretli bir iş bulmak öncelikli olmakta	29
Gönüllülerin toplumdaki hizmet alanlarının artması kütüphanelerin yeterli sayıda gönüllü bulmasını etkilemekte		13	31,7
Gönüllülüğün üçüncü hizmet sektörü olarak algılanması toplumun daha az değer vermesine neden olabilmekte		6	14,6
Diğer		2	4,9

Tablo 19'da paylaşılan, toplum açısından gönüllülerin ile ilgili veriler kütüphaneler için oldukça değerlidir. Zira kütüphanelerin toplumca görünür olmalarını ve toplumun ayrılmaz birer parçaları olduklarını gönüllü çalışmalarını pekiştirecektir. Aynı **Tablo'**da, temel konular veya sorunlar olarak karşımıza çıkan sorunların çözümü; kütüphanelerin gönüllülere sağladıkları avantajları ve değerleri öne çıkaran çalışmalar yapılması ile sağlanacaktır.

Gönüllülüğün geleceğine dair endişeler yukarıda belirtilmiştir. Bu nedenle gönüllü çalışmalarının geleceğine dair toplanan veriler **Tablo 20'de** paylaşılmaktadır.

Tablo 20: *Kütüphanelerde Gönüllülerle Çalışmanın Geleceğine Dair Değerlendirmeler*

Kütüphanelerde gönüllülerle çalışmanın geleceği	N	%
Hizmetin sürdürülebilirliğini sağlamak adına gönüllüler ve diğer kurumlarla etkin ortaklıklar kurulması gerekecek	26	63,4
Kütüphanelerde genç gönüllülüğü artacak	20	48,8
Özel ihtiyaçları olan kütüphane kullanıcıları için gönüllü desteği artacak	12	29,3
Kütüphanelerde gönüllülerle çalışma büyüme kapasitesi olan bir alan olarak gelişecek	12	29,3
Gönüllülerin yardımı ile kütüphane dünyasının dışındakilere bir kütüphanenin ne yaptığı konusunda anlayış eksikliği daha etkin bir şekilde giderilecek	9	22
Kütüphanelerin hizmet veremedikleri alanlarda pozitif pazarlamada veya tanıtım elçileri olarak gönüllülerin sayısı artacak	7	17,1
Kütüphane gönüllülük çalışmaları işsizlerin beceri ve fırsatlarını artıracakları bir alan olacak	6	14,6
İş bulma kurumları özellikle dezavantajlı bölgelerde kütüphanelere gönüllü katılımı teşvik edecek	6	14,6
Kapatılma tehdidi altındaki kütüphanelerin açık tutulmasında gönüllülerin kullanımı söz konusu olacak	3	7,3
Kütüphane gönüllülüğü bireylerin topluma katılımını sağlayacağı için kütüphane gönüllü çalışmalarına siyasi destek artacak	3	7,3
Diğer	1	2,4

Tablo 20'deki değerlendirmeler; kütüphanelerin paydaşlarını tanıyarak, gönüllülerini etkili birer paydaş olarak çalışmalarına dâhil ederek, çok farklı katılım çalışmalarını planlayarak, paydaş iletişiminden daha çok yararlanarak, topluma kattığı değerleri gösterebilir ve gelecekte toplumdaki yerini başarı ile sürdürebileceğini göstermektedir.

Gönüllü yönetim politikaları; gönüllüler, kütüphane personeli ve kütüphane yönetimi için önemli birer başvuru kaynaklarıdır. **Tablo 21**'te resmî gönüllü politikasının olmasının gerekliliğine yönelik veriler iletilmektedir.

Tablo 21: *Kütüphanenin Resmî Gönüllü Politikasının Olmasına Dair Değerlendirmeler*

Soru	Değerlendirmeler	N	%
Resmî gönüllü politikasının olmasının gerekliliği	Kesinlikle katılmıyorum	0	0,0
	Katılmıyorum	0	0,0
	Kararsızım	1	2,4
	Katılıyorum	26	63,4
	Kesinlikle katılıyorum	14	34,1

Kütüphanelerin daha etkili hizmetler sunmaları, personelin, gönüllülerin ve toplumun bunlardan faydalar elde etmeleri, memnun kalmaları adına kütüphane politikalarının gerekliliği literatür araştırmasında birçok yayınlarda sıklıkla dile getirilmiştir. **Tablo 21**'deki veriler il

ve ilçe halk kütüphanelerinde gönüllü çalışmalarından sorumlu personelin resmî bir gönüllü politikasının olmasının gerekliliği konusunda düşüncelerini göstermesi bakımından önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Destekleri olmadan bir kurumun varlığının devam etmesinin mümkün olmayacağı birey ya da grupları ifade eden paydaş kavramı, 1963 yılında ortaya çıktıktan sonra 1980'lerin ortalarında paydaş teorisi ile sağlam bir teorik temele kavuşmuştur. Paydaş teorisi, kurumlar için hayatta kalmanın ve değer yaratmanın anahtarının kilit paydaşların gözünde kurumların meşruiyetlerini kazanmaları veya sürdürmeleri gerektiğini savunmaktadır. Bu bakımdan kütüphaneler için kilit paydaşların kimler olduğu, niteliklerinin neler olduğu ve bu niteliklerin her bir grup için görelî önemini bilmek gereklilik halini almıştır. Paydaş kavramı ve paydaş teorisi kurumlarca benimsendikten sonra önemli paydaşların, belirli amaçlar doğrultusunda kurum çalışmalarına dâhil edilmesi, katılımlarının sağlanması, böylece insanî ve maddî kaynakların kuruma çekilebilmesi için paydaş katılım çalışmaları önem kazanmıştır.

Farklı türden paydaşların kütüphane çalışmalarına katılımlarının sağlanması; kütüphanelerin iç ve dış çevrenin etkileri yumuşatmasını, başarılı olmasını, tüm paydaşların olumlu yönde etkilenmesini, paydaşların kararlardan etkilenme durumlarının anlaşılabilmesini, hizmet sunulan topluluğa kendilerini ve hizmetlerini gösterebilmesini mümkün kılar. Kütüphanelerin çok farklı türde paydaşları bulunmaktadır. Bunlardan en önemli ikisi iç paydaşları olan, ücretli ya da gönüllü çalışanlardır. Gönüllüler, kâr gütmeyen kurumlar ve hayır kurumları için çok önemlidir. Vaktini bu kurumlara yardımcı olmak için adayan gönüllü çalışmaları ağırlıklı olarak sivil ve sosyal katılım şeklinde gerçekleşmektedir. Gönüllü çalışmalarının; kütüphane personelinin iş yükünü hafifletmesi, toplumla bağlarını kurması, kütüphane savunuculuğuna destek sağlaması ve kütüphanelerin imajını güçlendirmesi gibi birçok yararı vardır. Gerek uluslararası literatürde gerekse ulusal literatürde halk kütüphanelerinin gönüllü çalışmaları için çok uygun olduklarına ve gönüllülerle çalışmalarda etkin rol aldıklarına dair yayınlar tespit edilmiştir. Bu nedenle bu araştırmada gönüllülerle çalıştıkları tespit edilen 41 il ve ilçe halk kütüphanesine bir anket uygulanmıştır.

Bu araştırma çalışmasında; gönüllülerden sağlanan yararlar veya sorunlar hakkında elde edilen veriler literatürdeki yayınlarla benzerlik göstermektedir. Bu yararlar; gönüllülerin kütüphanelerde çalışmalarının personele zaman kazandırması, ekstra yardımlar sağlaması, hizmet çeşitliliği, toplumun kütüphaneyi sahiplenmesi, toplumsal değişimin tetiklenmesi ve kütüphane değerini artırması şeklinde ortaya çıkmıştır. Diğer ülkelerde yapılan benzer araştırma sonuçlarında olduğu gibi; uygun gönüllü bulunması, planlanma-yönetim gerektirmesi, eğitim-yardımların bulunması, kullanıcı memnuniyetsizliği ve gönüllülüğün maddî nedenlerden dolayı tercih edilmemesi konuları en temel konular veya sorunlar olarak tespit edilmiştir. Kütüphane gönüllülerinin halk kütüphanelerinde üstlendikleri temel roller ağırlıklı olarak

kütüphane hizmetlerine destek sağlamak şeklinde çıkmıştır. Bu sonuç, literatür okumalarında elde edilen bilgileri desteklemektedir. Ayrıca, genç gönüllüğünün daha yaygın olduğuna değinen bilimsel çalışmalara paralel olarak, bu araştırmada il ve ilçe halk kütüphanelerinde genç gönüllü katılımının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, bazı ülkelerde yerleşik gönüllü politika ve yasaların bulunduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, Türkiye’de gönüllü çalışmalarının paydaş katılımı anlayışı ile planlı ve yazılı politikalarla yürütülmesinin kütüphanelerin, kütüphane personelinin, gönüllülerin ve toplumun yüksek faydalar sağlanmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Paydaş katılımı kapsamında gönüllülük, toplum-kütüphane iletişimini güçlendirmekte ve yeni çalışmalar için alanlar açmaktadır. Bu kapsamda kütüphanelerde gönüllü katılımında aşağıdaki konuların ele alınması yararlı olacaktır:

- Paydaş katılım yönetimi anlayış ile gönüllü katılım politikalarının ve stratejilerinin oluşturulmasına ve gönüllüleri teşvik edici çalışmaların yapılmasına,
- Gönüllülerle çalışma ve gönüllü yönetimi için personelin geliştirilmesi,
- Gönüllü çalışmalarını destekleyen kütüphane organizasyon yapısının ve kültürünün oluşturulmasına,
- Farklı birey ya da kurumlarla iş birliği çalışmaları yapılarak daha fazla gönüllü katılımlarının sağlanmasına ve yararlarının artırılmasına,
- Gönüllülerin teşvik edilmesi, desteklenebilmesi adına ulaşım, yemek gibi maddî konulara yönelik çözüm çalışmalarının yasal bir alt yapıya kavuşturulmasına,

Gönüllü katılımında, kütüphanelerin uzun vadeli potansiyel kazanımları söz konusudur ve bütün bunlar göz ardı edilmemelidir. Türkiye’de halk kütüphanelerde paydaş katılımı açısından gönüllülük çalışmalarını ele alan bir araştırma tespit edilememiştir. Bu bakımdan, yapılan bu araştırmanın, diğer yapılacak çalışmalara yön verebilecek nitelikte olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmanın bir bezerinin kütüphane gönüllüleri ve kullanıcıları ile yapılmasının, gönüllü ve kullanıcıların bakış açılarını ortaya çıkarması adına önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- C.E., S.B.; Veri Toplama- C.E., S.B.; Veri Analizi/Yorumlama- C.E., S.B.; Yazı Taslağı- C.E., S.B.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- C.E., S.B.; Son Onay ve Sorumluluk- C.E., S.B..

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- C.E., S.B.; Data Acquisition- C.E., S.B.; Data Analysis/

Interpretation- C.E., S.B.; Drafting Manuscript- C.E., S.B.; Critical Revision of Manuscript- C.E., S.B.; Final Approval and Accountability- C.E., S.B.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- ALA's core competencies of librarianship* (2009, 27 Ocak). <http://www.ala.org/educationcareers/sites/ala.org/educationcareers/files/content/careers/corecomp/corecompetences/finalcorecompstat09.pdf>
- Alaca, E. (2017). Okuma alışkanlığı kapsamında 3'ü 1 arada enfes karışım (Oyun-Oyuncak-Kitap) sunan kurumlar: Türkiye'de oyuncak kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(3), 403-417.
- Albert, A. (2014). Communicating library value. *The Journal of Academic Librarianship*, 40, 634-637.
- Aldrich, S. (2009). Engaging baby boomers and their offspring as volunteers. *APLIS*, 22(2), 89-90.
- Anders, K.C. (2016). Using student volunteers in library orientations. *Practical Academic Librarianship: The International Journal of the SLA Academic Division*, 6(2), 17-30.
- Appleton, L. ve Abernethy, P. (2013). We said ... we did!: a partnership approach to developing library and student support services. *New Review of Academic Librarianship*, 19(2), 208-220.
- Arnstein, S.R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association* 35(4), 216-224.
- Baber, M. (2018, July 10). *The positive and negative impact of using volunteers in public libraries*. <https://www.ucl.ac.uk/information-studies/sites/information-studies/files/gbaber2018.pdf>
- Bakırcı, R. (2009). Milli Kütüphane'de görme engellilere sunulan hizmetler ve gelişmeler. *Bilgi Dünyası*, 10(1), 100-104.
- Bayraktar, A. (2019). Kütüphane hizmetlerinin tanıtımında sosyal medya etkisi: Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 33(4), 379-387.
- Bellucci M., Manetti G. & Thorne L. (2018). *Stakeholder engagement and sustainability reporting*. Routledge.
- Bernier, M. (2009). Young adult volunteering in public libraries: Managerial implications. *Library Leadership & Management*, 23(3), 133-139.
- Berroteran, J. (2016). More meaningful recognition, support and appreciation of volunteers .C. Smallwood ve L. Sanborn (Eds.), *Library volunteers welcome!: strategies for attracting, retaining and making the most of willing helpers* içinde (ss. 158-203 ve 5-55). McFarland & Company.
- Bhojaraju, G. (2003, April 9-11). *Intranet for library services*. http://eprints.rclis.org/4818/1/Intranet_for_Library_Services.pdf
- Binlerce Taş Plak Dijital Kütüphanede Erişime Açıldı (2021, 10 Aralık). *ArtDog Istanbul* <https://artdogistanbul.com/binlerce-tas-plak-dijital-kutuphanede-erisime-acildi/>
- Blackburn, F. (2014). An example of community engagement: Libraries act and the act aboriginal and torres strait islander communities. *Australian Academic & Research Libraries*, 45(2), 121-138.
- Bogel, G. (2013) The art of managing volunteers in the school library. *School Library Monthly*, 29(4), 26-28.
- Bourke, C. (2009). Working with older volunteers: opportunities and potential. *APLIS*, 22(4), 181-183.
- Bourne, L. (2009). *Stakeholder relationship management: A maturity model for organisational implementation*. Routledge.

- Broady-Preston, J. (2014). Measuring and assessing the impact of using volunteers in UK libraries. *Performance Measurement & Metrics*, 15(3), 112-121.
- Brock, A. ve Rankin, C. (2012). Connecting and engaging - reaching your audience and catching the latest wave!. C. Rankin & A. Brock (Eds.), *Library services for children and young people: Challenges and opportunities in the digital age* içinde (ss. 63-156). Facet Publishing.
- Bryson, J., Patton, M.Q. ve Bowman, R.A. (2011). Working with evaluation stakeholders: A rationale, step-wise approach and toolkit. *Evaluation and Program Planning*, 34(1), 1-12.
- Bunić, S. (2010). Volunteers in libraries – opportunities and possibilities. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53(3/4), 115-124.
- Calman, A. (2010). Are volunteers worth the effort? Maximizing the value of volunteers in the hospital library. *Journal of Hospital Librarianship*, 10(4), 395-401.
- Carvalho, J. (1984). To complement or compete?. The role of volunteers in public libraries. *Public Library Quarterly*, 5(1), 35-40.
- Casselden, B., Pickard, A.J. ve McLeod, J. (2014). The challenges facing public libraries in the Big Society: The role of volunteers, and the issues that surround their use in England. *Journal of Librarianship & Information Science*, 47(3), 187-203.
- Casselden, B. (2016). *A delicate balancing act: An investigation of volunteer use and stakeholder perspectives in public libraries* [Doktora tezi, Northumbria University].
- Casselden, B., Walton, G., Pickard, A. ve McLeod, J. (2017). Issues of quality and professionalism of library volunteers. *Performance Measurement & Metrics*, 18(2), 118-126.
- Casselden, B., Pickard, A., Walton, G. ve McLeod, J. (2019). Keeping the doors open in an age of austerity? Qualitative analysis of stakeholder views on volunteers in public libraries. *Journal of Librarianship & Information Science*, 51(4), 869-883.
- Chang, H.R. ve Lee, S.J. (2012). A study on the satisfaction of parent volunteers in school libraries. *Journal of Korean Society for Library and Information Science*, 46(1), 183-200.
- Chawki, A. ve Aitlemqeddem, H. (2020). Stakeholder theory: Literature review of historical development and influence in the strategic management discipline. *Revue Internationale des Sciences de Gestion*, 6(3/1), 104-130.
- Colibaba, A., Skinner, M.W. ve Furgal, C. (2019). The Challenges and opportunities of sustaining volunteer-based rural libraries. *Public Library Quarterly*, 38(4), 410-427.
- Constantinescu, M., Danciu, A. ve Haimana, D. (2020). Volunteering in libraries: Survey on Romanian public libraries. *Romanian Journal of Library and Information Science*, 16(2), 12-19.
- Creaser, C. ve Spezi, V. (2014). Improving perceptions of value to teaching and research staff: The next challenge for academic libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 46(3), 191-206.
- Cribb, G., Hanken, T. ve Gottipati, S. (2015, 14 Aralık). Evaluating library spaces while developing a ‘culture of assessment. *11th Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services*, Edinburgh, July 20-22, https://www.researchgate.net/publication/285951085_Evaluating_Library_Spaces_while_Developing_a_'Culture_of_Assessment_
- Cross R.L. Singer J. ve Thomas R.J. (2010). *The organizational network fieldbook: Best practices techniques and exerci.* John Wiley & Sons.

- Cruz, J.D La. (2016). Teaching technology with volunteers in the library. C. Smallwood & L. Sanborn (Eds.), *Library volunteers welcome!: Strategies for attracting, retaining and making the most of willing helpers* içinde (ss. 158-203). McFarland & Company.
- Çakmak, T. ve Eroğlu, Ş. (2016). Belediye kütüphanelerinde dijital teknoloji ve sosyal medya kullanımı. *Belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetleri uluslararası sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (ss. 745-753). Nilüfer Belediyesi.
- Deodato, J. (2014). The patron as producer: Libraries, web 2.0, and participatory culture. *Journal of Documentation*, 70(5), 734-758.
- Donaldson, T. ve Preston, L.E. (1995). The stakeholder theory of the corporation. *The Academy of Management Review*, 20(1), 65-91.
- Driggers, P.F. ve Dumas, E. (2002). *Managing library volunteers: A practical toolkit*. American Library Association.
- Emery, F. ve Trist, E. (1965). The casual texture of organizational environments. *Human Relations*, 18, 21-32.
- Ergün, C. (2021a). Kütüphanelerde İtibar Yönetimi: Paydaş Temelli Bir Model Önerisi. Hiperayın.
- Ergün, C. (2021b). *Kütüphanelerde İtibar Yönetimi: Paydaş Temelli Bir Model Önerisi*. [Yayınlanmış Doktora tezi], Maltepe Üniversitesi.
- 4 reasons project stakeholder feedback is important. (2020, March 10). <https://pm-alliance.com/project-stakeholder-feedback/>
- Eunson, B. (2007). *Communication in the Workplace*. Wiley.
- Farrell, M. (2017). Leadership reflections: advisory bodies. *Journal of Library Administration*, 57(8), 891-900.
- Ferguson, D. (2003). Friend or foe? the role of friends of library groups in community development. *APLIS*, 16(3), 110-114.
- Fernandez, P. (2016). Through the looking glass: Envisioning new library technologies' how artificial intelligence will impact libraries. *Library Hi Tech News*, 33(5), 5-8.
- Forrest, M. (2012). Student volunteers in academic libraries. *New Review of Academic Librarianship*, 18(1), 1-6.
- Freeman, R.E. (2010). *Strategic management: A stakeholder approach*. Cambridge University Press.
- Freeman, R.E. ve Reed, D.L. (1983). Stockholders and stakeholders: a new perspective on corporate governance. *California Management Review*, 25(3), 88-106.
- Freeman, R.E. ve Wicks, A.C. ve Harrison, J.S. (2007). *Managing for stakeholders: Survival, reputation, and success*. Yale University.
- Freeman, R.E., Harrison, J.S., Wicks, A.C., Parmar, B.L. ve DeColle, S. (2010). *Stakeholder theory: The state of the art*. Cambridge University Press.
- Friedman, A.L. and Miles, S. (2002). Developing stakeholder theory. *Journal of Management Studies*, 39(1), 1-21.
- Geekie, J. 2016. Digital literacy and digital inclusion teachMeets in London and Leeds. *Journal of Information Literacy*, 10(1), 102-103.
- Genç yetişkinler için kütüphane hizmetleri rehberi (2014). Muhittin Gürbüz (Çev.) *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 402-417.
- Goldfarb, J., Park, J. ve Strand, M. (2021). The future of librarianship through the present. *Young Adult Library Services*, 19(4), 27-30.

- Goulding, A. (2009). Engaging with community engagement: public libraries and citizen involvement. *New Library World*, 110(1/2), 37-51.
- Gray, B. (1985). Conditions facilitating inter-organizational collaboration. *Human Relations*, 10, 911-936.
- Greenwood, M. (2007). Stakeholder engagement: Beyond the myth of corporate responsibility. *Journal of Business Ethics*, 74(4), 315-327.
- Gupta, K., Crilly, D. ve Greckhamer, T. (2020). Stakeholder engagement strategies, national institutions, and firm performance. *Strategic Management Journal*, 41, 1869-1900.
- Guzman, M.R. de (2007, August). Youth Volunteerism. *Adolescence & Youth*, August. <https://extensionpublications.unl.edu/assets/html/g1750/build/g1750.htm#target1>
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği* (2012, 11 Ocak). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>
- Halk Kütüphaneleri Hizmet Esasları* (2012, 27 Temmuz). KYGM. <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/4832,khgenelge-17.pdf?0>
- Harland, F., Stewart, G. ve Bruce, C. (2019). Leading the academic library in strategic engagement with stakeholders. *College & Research Libraries*, 80(3), 319-339.
- Hendricks, A. (2019, August 12). Stakeholder engagement – best practice guide. <https://simplystakeholders.com/stakeholder-engagement-best-practices/>
- Hewitt, B. ve Eve, J. (2012). The use of volunteers in local study library projects. *Evidence Based Library & Information Practice*, 7(1), 41-52.
- Hewlett, S. (2002). Volunteering in libraries, museums and archives. *Cultural Trends*, 12(46), 39-66.
- Hogan, S. ve Conlin, K. (2019). Library student employee expertise: Strategies for maximizing your student employee contributions to the library. *Public Services Quarterly*, 15(2), 104-115.
- Hollebeek, L.D., Sprott, D.E., Sigurdsson, V. ve Clark, M.K. (2022). Social influence and stakeholder engagement behavior conformity, compliance, and reactance. *Psychology & Marketing*, 39(1), 90-100.
- Holt, L.E. ve Holt, G.E. (2014). *Success with library volunteers*. Libraries Unlimited.
- Hughes, H., Bland, D., Willis, J. ve Burns, R.E. (2015). A happy compromise: Collaborative approaches to school library designing. *Australian Library Journal*, 64(4), 321-334.
- Hurst, S., Marsh, D., Brown, D. ve Forbes, S. (2017). Cats, comics, and knausgård: Promoting student reading at a U.K. academic library with a leisure reading collection. *New Review of Academic Librarianship*, 23(4), 442-452.
- Huvila, I. (2020). Librarians on user participation in five european countries. *Canadian Journal of Information & Library Sciences*, 43(2), 127-157.
- Identify Key Stakeholders* (2013, April 10). American Library Association. <http://www.ala.org/everyday-advocacy/engage/identify-key-stakeholders>
- Irwin, B. ve Silk, K. (2019). Changing stakeholder expectations of library value. *Public Library Quarterly*, 38(3), 320-330.
- İleri, A. (2011). *Halk Kütüphanelerinde Gönüllülük: "Benim Kütüphanem Projesi"nin Değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi], Marmara Üniversitesi.
- Jang, B.S., Nam, Y.J. ve Lee, J.K. (2014). Research on factors for job satisfaction of library volunteers for the disabled. *Journal of Korean Biblia Society*, 25(1), 217-237.

- Jeffery, N. (2009, September 13). Stakeholder engagement: A road map to meaningful engagement. <https://dspace.lib.cranfield.ac.uk/handle/1826/3801>
- Jiang, Y., Chi, X., Lou, Y., Zuo, L., Chu, Y. ve Zhuge, Q. (2021). Peer reading promotion in university libraries: Based on a simulation study about readers' opinion seeking in social networks. *Information Technology & Libraries*, 40(1), 1-17.
- Johnston, S. (2014, January 23). *The synergy of push and pull communications*. <https://www.striata.com/posts/the-synergy-of-push-and-pull-communications/>
- Jones, T.M. (1995). Instrumental stakeholder theory: A synthesis of ethics and econometrics. *Academy of Management Review*, 20, 404-437.
- Jones, T.M., Harrison, J.S. ve Felps, W. (2018). How applying instrumental stakeholder theory can provide sustainable competitive advantage. *Academy of Management Review*, 43(3), 371-391.
- Jones, T. (2020). Making makerspaces more functional and sustainable. *Teacher Librarian*, 48(2), 44-46.
- Joseph, M. (2006). Active, engaged, valued: older people and public libraries in new south wales. *APLIS*, 19(3), 113-117.
- Kamu - STK İş Birliğinde Türkiye'de Gönüllülük Bilincinin Arttırılması Projesi (2021, 2 Temmuz). T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. <https://www.gonulluluk.net/wp-content/uploads/2021/07/EK3-Gonulluluk-Arastirmasi.pdf>
- Keremidchiev, S. (2021). Theoretical foundations of stakeholder theory. *Ikonomicheski Izsledvania*, 30 (1), 70-88.
- Keseroğlu, H.S. (2004). *Kütüphane- bilgi belge merkezi kurma, kütüphane programı yazma kılavuzu*. Nesil Yayınevi.
- Knapp, N.F. (2013). Cougar readers: piloting a library-based intervention for struggling readers. *School Libraries Worldwide*, 19(1), 72-90.
- Köprülü, D. (2006). Halk kütüphanelerinde koleksiyon seçimi. *Bilgi Dünyası*, 7(1), 77-88.
- Kütüphane gönüllülüğü eğitim programı* (2019, 17-18 Ocak). <https://kutuphanedeyim.org/kutuphane-gonullulugu-egitim-programi/>
- Kütüphanelerde halkla ilişkiler ve gönüllülük eğitimi gerçekleştirildi. (2016, 22 Kasım). *BBY Haber*. <https://www.bbyhaber.com/bby/2016/11/22/kutuphanelerde-halkla-iliskiler-ve-gonulluluk-egitimi-gerceklestirildi>
- Lankes, R.D. (2011). *The New Atlas of librarianship*. The MIT Press.
- Lawton, A. (2015). *The invisible librarian: a librarian's guide to increasing visibility and impact*. Chandos Publishing.
- Levine-Clark, M. ve Dean, T.C. (Eds.).(2013). *ALA Glossary of Library and Information Science: Vol. Fourth edition*. ALA Editions.
- Masek, L.E. (2003). A picture really is worth a thousand words or how to market the medical library using bulletin boards and posters. *Journal of Hospital Librarianship*, 3(1), 89-92.
- McDiarmid, M. ve Auster, E.W. (2004). Fewer library staff and more volunteers or vice versa? Staffing in Ontario hospital libraries and volunteer use. *Journal of the Canadian Health Libraries Association*, 25(2), 39-43.
- McDiarmid, M. ve Auster, E. (2005). Using volunteers in Ontario hospital libraries: Views of library managers. *Journal of the Medical Library Association*, 93(2), 253-262.
- Melilli, A., Mitola, R. ve Hunsaker, A. (2016). Contributing to the library student employee experience: Perceptions of a student development program. *The Journal of Academic Librarianship*, 42(4), 430-437.

- Mitchell, R.K., Agle, B.R., ve Wood, D.J. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *The Academy of Management Review*, 22(4), 853-886. <https://doi.org/10.2307/259247>.
- Mitchell, R.K., Lee, J.H. ve Agle, B.R. (2017). Stakeholder prioritization work: The role stakeholder salience in stakeholder research. D.M. Wasieleski & J. Weber.J. (Eds.), *Stakeholder Management* içinde (ss. 124-157). Emerald.
- Morphy, T. (2014, June 28). *Stakeholder analysis, project management, templates and advice*. <https://www.stakeholdermap.com/stakeholder-engagement.html#account>
- Muller, M. (2021). New York Public Library volunteers. *Bibliothek Forschung Und Praxis*, 45(1), 49-53.
- National digital information infrastructure and preservation program (U.S.) (2002, September 12). *Preserving our digital heritage: Plan for the National Digital Information Infrastructure and Preservation Program: a collaborative initiative of the Library of Congress*. https://www.digitalpreservation.gov/documents/ndiipp_plan.pdf
- Neal, J.G. (2010). Advancing from kumbaya to radical collaboration. *Journal of Library Administration*, 51, 66-76.
- Nelke, M. (2012). *Strategic business development for information centres and libraries*. Chandos Publishing.
- Nelson, R. ve Thoms, B.L. (2021). The practical and the aspirational: Managing the student employee experience in library publishing efforts. *Journal of Librarianship & Scholarly Communication*, 9(1), 1-20.
- Netshakhuma, N.S. (2021). Exploration role of volunteerism on the digitisation project: Case of the office of the premier in Mpumalanga province. *South Africa. Collection & Curation*, 40(1), 15-23.
- Nicol, E. ve Johnson, C. (2008). Volunteers in libraries. *Reference & User Services Quarterly*, 48(2), 154-163.
- Oakleaf, M. (2011). Assesment. David R. Lankes (Ed.), *The New Atlas of Librarianship* içinde (ss.207-208). The MIT Press.
- Oh, D.G. (2013). Developing LCSII (Library Customer Satisfaction Index) Lite for public library. *Journal of the Korean Society for Library and Information Science*, 47(4), 335-361
- Özdemirci, F. (1990). Halk kütüphanelerinin mali kaynaklarını geliştirmenin yolları. *Prof.Dr. Osman Ersoy'a Armağan* içinde (ss. 108-121). Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Panter, L. ve Kristine T. (2014). Venues for volunteering. *Voice of Youth Advocates*, 37(4), 28.
- Peng, Y.P. ve Chuang, P.H. (2020). A competency model for volunteer storytellers in public libraries. *Libri*, 70(1), 49-64.
- Pfeffer, J. ve Salancik, G. (1978). *The external control of organizations*. Harper & Row.
- The public library service : IFLA/UNESCO guidelines for development* (2001, May 11). <https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/publ97.pdf>
- Public library stakeholders* (2012, February 29). American Library Association. <http://www.ala.org/tools/research/librariesmatter/public-library-stakeholders>
- Raimondo, E. (2022, Jan 11). *The importance of both push and pull communications*. <https://icthrive.com/blog/importance-of-push-and-pull-communications/>
- Rowley, T. (1997). Moving beyond dyadic ties: A network theory of stakeholder influences. *The Academy of Management Review*, 22(4), 887-910.
- Sağlamtuñç, T. (2010). Görme engelliler ve kütüphanecilik hizmetleri. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 178-191.

- School library crisis toolkit* (2008, December 3). American Library Association. <http://www.ala.org/aasl/advocacy/tools/toolkits/crisis>
- Shelton, K. (2008). Starting a volunteer program in a community college library. *Community & Junior College Libraries*, 14(3),161-177.
- Siew, W.Y.V. (2007). Engaging active citizenry among Singaporeans, young and old, at the Singapore public libraries. *Library Management*, 28(1/2), 17-26.
- Son, A. (2020). Engaging teens and staff through summer volunteering. *Young Adult Library Services*, 18(3), 25-27.
- Special libraries* (2016, July 21). American Library Association. <http://www.ala.org/educationcareers/libcareers/type/special>
- Springer, R. (2020, June 30). *Why stakeholder engagement matters more than ever*: <https://sr.ithaka.org/blog/why-stakeholder-engagement-matters-more-than-ever/>
- Stakeholder engagement framework*. (2014, August 6). <https://natlib.govt.nz/files/strategy/nlnz-stakeholder-engagement-framework.pdf>
- Stine, W.F. (2008). An empirical analysis of the effect of volunteer labor on public library employment. *Managerial and Decision Economics*, 29(6), 525–538.
- Sumadevi, S. ve Kumbar, M. (2019). Use of social media to promote library services in the digital age. *Use of social media to promote library services in the digital age* içinde (ss. 225-238). https://www.researchgate.net/publication/337673976_Use_of_Social_Media_to_Promote_Library_Services_in_the_Digital_Age
- Sung, Hui-Yun ve Hepworth, M. (2013). Community engagement in public libraries: practical implications. *Advances in Librarianship*, 37, 31-47.
- Supporting youth development to become activists for community engagement: Learn the benefits of creating partnerships for school and public libraries (2018). *Young Adult Library Services*, 16(2), 5-9.
- Tammaro, A.M. (2016) Participatory approaches and innovation in galleries, libraries, archives, and museums. *International Information & Library Review*, 48(1), 37-44.
- Tezcan, F.G. ve Tanrikulu, Y. (2011). Milli Kütüphane’de görme engellilere yönelik konuşan kitaplık bölümü hizmetinin değerlendirilmesi ve kullanıcı memnuniyeti araştırması. *Bilgi Dünyası*, 12(2), 359-378.
- Thompson, S.H. (2009). On being a virtual world librarian: “hello, can ı help?” - managing virtual volunteers. *The Reference Librarian*, 50(4), 422-427.
- Türkiye’de gönüllülük* (2013, 12 Aralık). Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. <https://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/Gonulluluk.pdf>
- Van Heukelem, M. (2021). Rally help for a small archive: Matching student and volunteer needs with collections management priorities. *Visual Resources Association Bulletin*, 48(2), 1-5.
- Vivek, S.D., Beatty, S.E. ve Morgan, R.M. (2012). Customer engagement: Exploring customer relationships beyond purchase. *The Journal of Marketing Theory and Practice*, 20(2), 122-146.
- Volunteering Statistics for 2023: How Charitable Are We?* (2023, March 14) <https://teamstage.io/volunteering-statistics/>
- Waddock, S.A. ve Bannister, B.D. (1991). Correlates of effectiveness and partner satisfaction in social partnership. *Journal of Organizational Change Management*, 4(2), 74-89.

- Waters, R.D. ve Bortree, D.S. (2012). Improving volunteer retention efforts in public library systems: How communication and inclusion impact female and male volunteers differently. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 17(2), 92-107.
- Wheeler, D. ve Sillanpää, M. (1997). *The Stakeholder corporation: A blueprint for maximizing stakeholder value*. Pitman.
- Whitaker, S. (2016). *Pass the pmp (r) exam - tools, tips and tricks to succeed*. APress.
- Wicks, A.C. ve Harrison, J.S. (2017). Toward a more productive dialogue between stakeholder theory and strategic management. D.M. Wasieleski & J. Weber (Eds.). *Stakeholder Management içinde* (ss. 249-273). Emerald Publishing.
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240.
- Wyly, M. (1992). Uncommon human resources: The Newberry library volunteer program. *Library Trends*, 41(2), 316-29.
- Van Heukelem, M. (2021). Rally help for a small archive: Matching student and volunteer needs with collections management priorities. *Visual Resources Association Bulletin*, 48(2), 1-5.
- Yanardağ, U. ve Yanardağ, M.Z. (2020). Gönüllü yönetimi. Zuhâl Gök Demir ve Mehmet Bayırlı (Ed.). *Gençlik ve Gönüllülük Bağlamında SivilAnT içinde* (ss. 21-37). Nobel Yayınları.
- Yılmaz, B. ve Bayır, D. (2004). PULMAN-XT projesi ve Türk kütüphaneciliğine etkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(1), 79-84.
- Yılmaz, B. (2008). Türkiye’de halk kütüphaneleri bölge seminerleri: “iyi uygulama örneği” olarak bir deneyimin değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(1), 107-128.
- Yılmaz, B. (2014). Ankara’da halk kütüphanesi sistemi: Niceliksel bir değerlendirme. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 115-130.
- Yücel, H. (2014). Bitlis Kitap Severler Derneği ve Her Okula Bir Kütüphane Projesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(1), 75-78.

Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algıları Ölçeğinin Ön Analiz Uygulamasının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*

The Validity and Reliability Study of the Preliminary Analysis Application of the At-Home Early Literacy and Library Perceptions Scale

Özlem Tok¹ , Mehmet Canatar²

* Bu makale Özlem TOK'un doktora tezi temel alınarak yazılmıştır.

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul, Türkiye

²Prof., İstanbul Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul, Türkiye

ORCID: Ö.T. 0009-0003-8849-4630;
M.C. 0000-0002-6070-8903

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Özlem Tok,
İstanbul Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi,
İstanbul, Türkiye
E-mail: zlmrvn@gmail.com

Başvuru/Submitted: 30.04.2023

Revizyon Talebi/Revision Requested: 17.05.2023

Son Revizyon Talebi/Last Revision Received:
07.06.2023

Kabul/Accepted: 13.06.2023

Atf/Citation: Tok, O., & Canatar, M. (2023). Evde erken okuryazarlık ve kütüphane algıları ölçeğinin ön analiz uygulamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 19, 41-71.
<http://doi.org/10.26650/bba.2023.19.1290351>

Öz

Günümüz toplumunda erken okuryazarlık becerilerine olan bakış açısının değişmesiyle birlikte birçok çocuk okula başlamadan önce evde harfleri, sesleri ve diğer okuryazarlık becerilerinin (yazı farkındalığı, ses bilgisel farkındalık, harf ve alfabe bilgisi, sözcük bilgisi, anlama ve yazı yazma) çoğunu kazanmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına evde erken okuryazarlık becerilerini kazandırmak için sahip olması gereken deneyimler bu noktada önem arz etmektedir. Çocukların erken okuma becerilerinin temeli ve gelişimi büyük oranda ev ortamında oluşmaktadır. Ebeveynler çocuklarına erken çocukluk döneminde okuryazarlık becerilerini öğretmek ve okuma motivasyonlarını arttırmak için neler yapması gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Bu çalışmanın ilk bölümünde 3-6 yaş aralığında çocuk sahibi olan ebeveynlerin ev ortamında çocuklarına okuryazarlık becerilerini kazandırmak için sahip olması gereken deneyim ve yetkinliklerini ölçerek ebeveynlerin kütüphane algısını belirlemek amacıyla geliştirilecek olan "Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği"nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Pilot çalışma grubunu, Ankara ili merkez ilçelerinde yer alan 3-6 yaş aralığında çocuk sahibi olan 100 ebeveyn oluşturmaktadır. Ölçek için hazırlanan madde havuzunun değerlendirmeleri açılımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi doğrultusunda yapılmıştır. Bulgulara göre, Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Okul öncesi, Erken çocukluk dönemi, Erken okuryazarlık, Evde okuryazarlık, Kütüphane algısı, Geçerlik, Güvenirlik

ABSTRACT

With the changing perspective on early literacy skills in today's society, many children acquire letters, sounds, and most other literacy skills (print awareness, phonological awareness, letter and alphabet knowledge, vocabulary, comprehension, and writing) at home before starting school. The experiences parents should have in order to provide their children with early literacy skills at home are important in this regard. The foundation and development of children's early reading skills are largely formed in the home environment. Parents should be aware of what they can do to teach their children literacy skills and increase their reading motivation in early childhood. The first part of this study conducts the validity and reliability study of the At-Home Early Literacy and Library Perceptions Scale, which will be developed to determine parents' library perceptions by measuring the experiences and competencies parents with children between the ages of 3-6 should have in order to provide their children with literacy skills in the home environment. The pilot study group consists of 100 parents with children between the ages of 3-6 living in Ankara's central districts. The evaluations of the item pool prepared for the scale were made in line with the exploratory and confirmatory factor analyses. According to the findings, the At-Home Early Literacy and Library Perceptions Scale has been determined to be a valid and reliable measuring tool.

Keywords: Preschool, Early childhood, Early literacy, Home literacy, Library perception, Validity, Reliability

EXTENDED ABSTRACT

The most important tool in today's society is information. Knowledgeable societies are superior, powerful, and successful compared to other societies. Children who have the skills this era requires are one step ahead of other children. The important thing is to make plans regarding innovations and to add these innovations to one's lives, with early literacy skills and library awareness being included among these innovations. Information society has increased the importance of these innovations. Because children are countries' future, the greatest investments and innovations should be brought to them, and due to every child not having the same knowledge and skills, the most important task falls on parents. In order for parents to keep up with developments, their children need to gain literacy skills from an early age. While gaining these skills, they should not ignore the library phenomenon, because libraries are key stakeholders in the acquisition and development of early literacy skills for children.

Literacy encompasses people's entire ability to think, communicate, research, and interact with society, and being literate is a lifelong process. Meanwhile, early literacy refers to all the knowledge and skills one is expected to acquire related to literacy skills, through which literacy experiences and knowledge are gained with the support of one's parents, environment, pre-school education institution prior to starting one's formal literacy education in childhood, and the foundations for primary school education are laid.

Early childhood is a critical period of rapid development when the level of learning is at its highest, especially regarding the acquirement of basic skills. The relevant literature emphasizes that literacy skills should be gained in early childhood and that the development of these pre-skills is acquired before the primary school period. The literature also states that a significant relationship exists between children's early literacy development and primary school academic achievement. The foundations for teaching children's literacy are laid with the acquisition of early literacy skills.

Parents are children's first teachers and responsible for their children's development and education until they start primary school. Once children start school, this responsibility is shared between teachers and parents. The literacy environment at home involves all the opportunities offered to children through different materials, as well as the skills and knowledge tendencies parents must have in order to provide these opportunities. Early literacy at home involves the number of books the child has at home, the combined amount of time spent on reading and other literacy activities at home. The first step in developing a tool for measuring early literacy and library perceptions at home is to evaluate the process with valid and reliable tools and techniques. The purpose of this study is to address the question of what experiences parents should have in gaining these skills.

The sample of the study consists of 100 parents with children between the ages of 3-6 living in Ankara's central districts. This study constitutes the pilot study of the scale being developed for the author's doctoral thesis. The 61-item scale was obtained in line with the relevant literature review and then presented to 100 parents online to collect data. The obtained data were analyzed using principal component and confirmatory factor analyses. As a result of these applications, validity and reliability analyses were performed on the parents' answers using the programs SPSS and AMOS, with the study creating and presenting tables on these analyses.

The KMO test result that was obtained for testing the sample size was found to be .867 (see Table 3). In addition, the value obtained for Bartlett's sphericity test, which measures the normality of the distribution, was 2,483.921. All these findings show the suitability of the data for factor analysis. The first stage of the factor analysis removed 13 items, the second stage removed another 10 items, and last stage removed another 3 items, after which the other analyses were made on a total of 35 items. The reasons for removing items from the scale included items with factor loading values less than 0.40 and items with high values in more than one factor whose difference between the load values was less than 0.10. The scree plot (see Figure 1) identified eight factors with eigenvalues greater than 1. However, when examining the eigenvalues, the presence of stationarity after six factors draws attention. Because at least four items should be found under the sub-dimensions, decisions were made regarding the six factors by examining the factors and items and taking into account expert opinion and the content of the scope. A path diagram (see Figure 2) was created for calculating the answers the parents gave. According to the findings, the scale has been found to be valid and reliable.

1. Giriş

Erken çocukluk, çocukların gelişimleri açısından kazanılan deneyimlerin yanı sıra başarılı bir eğitim hayatının, kişilik ve iyi ilişkilerinin temelini atıldığı hayatın en önemli dönemlerinden biridir. Bu süreçte önemli olan ve giderek öneminin arttığı durumlardan birisi de erken okuryazarlık becerileridir. Erken okuryazarlık becerileri, okuma ve yazmanın temel becerilerini içerir ve çocukların gelişimlerinin bir parçasıdır. Erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasında en büyük görev ebeveynlere düşmektedir. Ebeveynlerin bu becerileri kazandırmada sahip olması gereken deneyimlerin neler olduğu sorusu bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çocukların en hızlı gelişim dönemi olan erken çocuklukta bu becerilerin kazandırılmasında aile katılımının önemli birçok çalışmada vurgulanmıştır (Çamlıbel ve Çakmak, 2010; Efe ve Temel, 2018; Yazıcı ve Kandır, 2018; Katrancı ve Yetkin, 2019; Harmandar ve Arıkan, 2020; Işıtan, Saçkes ve Biber, 2020). Örneğin, Petrill ve arkadaşları (2005) tarafından yürütülen araştırmada ikiz çocuklu olan ailelerin evde okuryazarlık becerileri araştırılmıştır. Evde nitelikli erken okuryazarlık ortamının çocukların okuma başarıları arasındaki anlamlı bağıın genetik katkıdan daha fazla olduğunu vurgulamışlardır. Bir diğer çalışmada Özdemirci (2000, s. 226) ailelerin bebeklikten itibaren çocuklara sesli okuma yapmaları, resimli kitapları göstermeleri onların ileriki yaşamlarında kitap sevgilerini ve akademik başarılarını olumlu etkilediğini belirtmiştir.

Çocukların okul öncesi eğitiminden ilkokula sağlıklı ve başarılı bir geçiş yapabilmeleri onların akademik başarıları ve gelecekteki yaşam kalitelerini etkilemektedir. Bireylerin bu geçişi daha rahat yapabilmeleri için öğretmenlerin ve ebeveynlerin desteğine ihtiyaçları vardır. Bu noktada ebeveyn ve öğretmenlere ciddi rol ve sorumluluk düşmektedir. Çocuğun elde ettiği beceriler beraberinde başarılı, mutlu ve uyumlu ilkokul hayatı getirir (Uludağ ve Durmuş, 2020, s. 28). Ebeveynler, çocuklara erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasının ve ilkokula hazırbulunmuşluğun önemi hakkında bilgilendirilmeli özellikle de bu becerileri kazandırmak için neler yapılması gerektiği konusunda bilinçlendirilmelidir (Katrancı ve Yetkin, 2019, s. 1817). Yumuş (2018, s. 12)'e göre çocukların ilk öğretmenleri ebeveynleri olduğu için bu noktada onlara ciddi görevler düştüğü ve ebeveynlerin sorumluluklarının çocukları daha anne karnındayken başladığı ifade edilmektedir. Çocuklar birçok bilgi, beceri ve davranışları ebeveynlerinden öğrenir. Aile içerisinde kurulan sağlam temelli ilişkiler çocukların ileriki zamanlarda kuracakları ilişkilerin zeminini oluşturur. Ebeveynlerin çocuklarına sundukları ortam, çevre ve fırsatlar gelişimlerini destekler. Boethel (2004)'e göre; ebeveynler kaynaklar (bilgi kaynakları) sağlayarak, öğrenmeye teşvik ederek ve toplumla ilişkilerini geliştirerek çocuklarının öğrenmelerine destek olmaktadır. Ebeveynler çocukları için birçok fırsatın bir arada olduğu ortamları seçerek, problemlerle baş edebilmeleri için onlara yardımcı olurlar.

Okul öncesi dönem çocuklar için kritik bir dönemdir. Alanyazında yapılan araştırma sonuçlarına göre; erken okuryazarlık donanımlarına sahip olmadan okula başlayan çocukların

okuma-yazma öğrenme sürecini olumsuz etkilemekte ve okul hayatları boyunca da akranlarını yakalayamadıkları belirtilmektedir (Nelson, 2005; Cabell ve diğerleri, 2011; Ecalle, Magnan ve Biot-Chevrier, 2008; Erdoğan, 2011; Turan ve Gül, 2008; Pullen ve Justice, 2003; Goodman, Libenson ve Wade-Woolley, 2010; Bursuck ve Damer, 2007; Kim ve Petscher, 2011). Çocukların ilkököl dönemine başarılı bir şekilde başlayabilmeleri hazırbulunuşluklarına bağlıdır. Rosenkoetter ve Barton (2002)'e göre erken okuryazarlık becerilerinin tümünde belli bir seviyeye gelmiş çocukların ilkökula uyumlu bir geçiş yapmaları beklenmektedir. Bu nedenle hazırbulunuşluğun ne olduğu ve bunu etkileyen faktörlerin neler olduğuna dikkat edilerek çocukların ilkökula hazır olmaları gerekmektedir. Eğitim hayatına adım atan bireylerin ilkökula başladıkları andan itibaren onlardan beklenen becerileri yerine getirmeleri ve başarılı bireyler olarak ilkökula geçiş yapmaları onların gelecek dönemdeki akademik başarılarını olumlu etkilemektedir. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin üstlendikleri rol ve sorumlulukların farkında olmaları çocukların öğrenmeye hazırlık süreçlerinde oldukça önemlidir (Katrancı ve Yetkin, 2019, s. 1819).

Okuryazarlık üzerine yapılan çoğu tanımlamada “belirli bir dilin geleneksel yazılı işaretlerini kullanarak okuma ve yazma yeteneği” olarak vurgulanır (Gonzalez ve Uhing, 2008, s. 117; Morrow ve Tracey, 2004, s. 476; Whitehurst ve Lonigan, 2001, s. 12). Bilgi toplumundaki modern tanımlamalarda okuryazarlığın sadece okulda gerçekleşen bir süreç olmadığı üzerinde durulmaktadır. Çocuklar, herhangi bir öğretmenle tanışmadan önce yaşadıkları toplumun okuryazarlık süreçlerinin içerisinde büyürler. Okuma-yazma eylemi kendiliğinden ihtiyaç olarak gerçekleşir ve devam eder (Whitehead, 2002).

Yaklaşık 30-35 yıl öncesine kadar okuma yazma öğrenmenin, formal eğitime kadar başlamaması normal olarak karşılanmaktaydı (Sandvik, van Daal ve Ader, 2013, s. 28). Ancak günümüzdeki okuryazarlık ile ilgili yapılan araştırmalarda, özellikle de erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasında erken çocukluk döneminin önemi vurgulanmaktadır (Morrow ve Tracey, 2004, s. 475; Whitehurst ve Lonigan, 2001, s. 20). Eğitim anlayışı bilgi toplumunda değişmeye başlamıştır. Whitehurst ve Lonigan'a göre (2001) çocukların erken yaşlarda okuryazarlık hakkında sahip oldukları bilgiler; okuma, yazma, anlama ve akıcılık gibi formal eğitimde edindikleri okuma-yazma becerilerini kolaylaştırmaktadır.

Erken çocukluk döneminde geliştirilen dil ve erken okuryazarlık becerileri çocukların okul hayatlarındaki başarısı için önemlidir (Saracho, 2017, s. 554). Bu becerileri kazandırmada ve geliştirmede doğrudan ilişkili olan ebeveyn, okul öncesi eğitmen ve bu becerilerin kazanılmasını destekleyen kurum halk ve çocuk kütüphanelerinin iş birliği içinde olması gerektiği vurgulanmaktadır (Cevher, 2015, s. 3). Okul öncesi dönem çocukları için dil ve okuryazarlıktaki temel becerilerin eksikliği, okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi üzerinde kalıcı olumsuz etkilere sahiptir (Catts ve diğerleri, 2002, s. 1143).

Yukarıda bahsedilen araştırmaların ortak noktası erken çocukluk döneminde çocukların okuryazarlık becerilerini kazanmalarının ne kadar önemli olduğu, bu dönemde çocukların gösterdiği okuma performanslarına ve başarılarına özellikle ebeveynler tarafından müdahale edilmediği takdirde eğitim hayatına başladıklarında sorunlar ile karşılaştıkları vurgulanmaktadır. Erken okuryazarlık becerilerine sahip olmadan okula başlayan çocukların okuma seviyelerinin düşük olduğuna ve bunun sonucu olarak da akademik başarılarının olumsuz etkilendiği belirtilmektedir.

2.1. Erken Okuryazarlık Bileşenleri

İlgili literatür incelendiğinde erken okuryazarlık becerilerinin bileşenleri “fonolojik (sesbilgisel) farkındalık”, “yazı farkındalığı”, “alfabe ve harf bilgisi”, “yazı yazma”, “sözcük bilgisi ve dinlediğini anlama” olarak sıralanmıştır (Aarnautse, Leeuwe ve Verhoeven, 2005; Neuman ve Dickinson, 2001; Whitehurst ve Lonigan, 1998)

2.1.1. Fonolojik (Sesbilgisel Farkındalık)

Erken okuryazarlık becerileri arasında okumayı en iyi destekleyen beceri sesbilgisel farkındalıktır. Bu beceri kelimenin yapısındaki sesbilgisel düzenlemeyi anlama becerisi ve alfabetik unsura dayalı harf-ses ilişkisi olarak adlandırılır (National Reading Panel, 2000; Ehri, Nunes, Stahl ve Willows, 2001; Rakhlin, Cardoso-Martins ve Grigorenko, 2014; Kargin, Güldenoğlu ve Ergül, 2017; Kjeldson, Karna, Niemi, Olofsson ve Witting, 2014). Okuma becerisinin sözcük çözümlenme basamağının en önemli ayağı olan sesbilgisel farkındalığın çocuklara erken çocukluk döneminde kazandırılması gerekmektedir (Share, 1995; Snow, Burns ve Griffin, 1998; Troia, 2004; Shaywitz ve Shaywitz, 2005; Stanovich, 2000). Alanyazında yapılan araştırma sonuçlarında, sesbilgisel farkındalık ile okuma arasında olumlu ilişki olduğu, erken çocukluk döneminde sesbilgisel farkındalık becerilerini kazanmış çocukların sonraki dönem okuma ve okuduğunu anlama becerilerine sahip olmayan çocuklara göre daha başarılı oldukları vurgulanmaktadır (Babayiğit ve Stainthorp, 2007; Erdoğan, 2009; Lundberg, Frost ve Petersen, 1998; Maclean, Bryant ve Bradley, 1987; Nathan, Stackhouse, Goulandris ve Snowling, 2004; Yeh ve Connell, 2008). Bu dönemde geliştirilen sesbilgisel farkındalık becerileri ilkökul çağında kazanılması beklenen kesintisiz okuma becerileri ile okuduğunu anlama becerisi arasında doğrudan ilişki olduğu sıkça belirtilmektedir (Frost, 1999; Ehri, 2002; Perfetti, 1985; Kargin, Güldenoğlu ve Ergül, 2017; Samuels ve Farstrup, 2006; Torgesen, 1999).

2.1.2. Yazı Farkındalığı

Erken okuryazarlık becerilerinin diğer bileşeni olan yazı farkındalığı, erken çocukluk dönemindeki çocukların yazılı gereçlerin umumi özelliklerini anlaması ve bunun sonucu olarak da okuma-yazmaya karşı olumlu davranış geliştirmesi olarak ifade edilmektedir (Lesiak, 1997; Pullen ve Justice, 2003). Söz konusu beceriye genel olarak bakıldığında yazının bir anlam ifade

ettiği, konuşma dili ile yazı dilinin farklı olduğu, yazının soldan sağa ve yukarıdan aşağıya okunduğunun bilinmesidir (Maki, Voeten, Vauras ve Poskiparta, 2001; Farver, Nakamoto ve Lonigan, 2007). Yazı farkındalığı; çevremizdeki yazıları, yazılı simgeleri, resim ya da grafiği, logo hakkındaki bilgileri analiz edip, yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkı anlayabilme, dil ile anlatılanların yazı ile ifade edildiğinin farkında olma becerilerini ifade eder. Bazı araştırma sonuçları, okul öncesi çocuklarının okuryazarlığı yüksek insanlarla iletişim içinde olmaları, okuryazar toplum içinde büyümeleri yazı farkındalığı becerilerini geliştirdiğini belirtmiştir (Bialystok, 1991, s. 75; Crone ve Whitehurst, 1999, s. 605).

Kontos (1986)'da yapmış olduğu araştırma sonucunda okul öncesi dönemdeki çocukların 3 yaş itibariyle görsel olan ile görsel olmayan öğeleri ayırt edebildiğini vurgulamıştır. Ayrıca bu araştırma içerisinde bulunan çocuklara yalnızca resim, resim ve yazı, yalnızca yazı ya da içi boş kitap gösterildiğinde okuma etkinliği için yazı içeriğinin fazla olan kitapları seçtikleri görülmüştür. Çocukların yazı farkındalığı becerilerini geliştirebilmeleri için; yazının işlevi, yazı biçimleri ve yazı kuralları hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir (Mason ve diğerleri, 1990). Erken çocukluk döneminde okuryazarlığın amacı, çocuklara okuma-yazma öğretmek değil, çocukların okuma-yazmayı kolay bir biçimde öğrenebilmeleri için gerekli olan becerileri kazandırmaktır. Bu dönemde çocukların okuma-yazma ile ilgili edindiği deneyimler erken okuryazarlık ve dil becerileri ile orantılıdır. Yapılan araştırma sonuçlarında, yazı farkındalığı becerisini kazanmış çocukların ilerleyen dönem akademik başarılarını pozitif yönde etkilediği vurgulanmıştır (Altınkaynak ve Akman, 2014; MEB, 2013; Bayraktar, 2018; Goulding, Dickie ve Shuker, 2017).

Çocukların yazı farkındalığı 3 yaşından itibaren oluşmaya başlar. Çocukların erken yaşta yazı farkındalığının oluşması okumayı öğrenme sürecini hızlandırır. Yazı farkındalığı becerileri kitap okuma etkinliği yapılırken şu şekilde kazandırılabilir:

- Kitabın dış kapaktaki başlığının okunması,
- Kitaptaki olay örgüsünün sayfa sırasına göre devam ettiği,
- Yazının soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru ilerlediği,
- Sözcükler arasında boşluk olduğu,
- Hikâyenin hem yazılı hem de görsel olarak anlatıldığını vurgulamak (Smith, 2006, s. 440).

Çocukların her gün çevresinde gördüğü yazılar, tabelalar, afişler, simgeler, reklam için kullanılan görseller, dikkat çekici yazılar aracılığı ile de erken okuryazarlık becerileri gelişmektedir. Orada gördükleri harfleri başka bir yazı da gördüklerinde ilişkilendirirler. Alfabe ve harf bilgisi becerisi ile çocuklar kelimelerin harf ve hecelerden oluştuğunu, kelimelerin yazılı ifade edilirken harf simgeleri ile ifade edildiğini, her kelimenin farklı harflerle ifade edildiğini anlamaya başlarlar.

2.1.3. Alfabe ve Harf Bilgisi

Harf bilgisinin okuma edinimi sürecindeki yeri, çocukların ileri dönem sahip olmaları gereken sözcük çözümlene performansları için de önemli bir beceridir. Yapılan araştırma sonuçlarında, okuma ediniminin ilk zamanlarında çocukların kelimeleri çözümlerken harflere ve harflerin çıkardığı seslere hâkim olmaları sözcük çözümlene için ön beceri olarak görülmektedir (Johnston, Anderson ve Holligan 1996, s. 217; Treiman ve Rodriguez, 1999, s. 334). Alanyazında yapılan araştırma sonuçlarında erken çocukluk dönemindeki çocukların harf bilgisine sahip olmaları okuma başarısını arttırdığı gibi ilkokula bu beceriye sahip olarak başlayan çocukların daha avantajlı oldukları vurgulanmaktadır (Denton ve West, 2002; Badian, 1995; Riley, 1996; Evans, Bell, Shaw, Moretti ve Page, 2006; Leppanen, Aunola, Nurmi, 2006; Karakelle, 2004).

Epstein (2014) alfabe bilgisini şu şekilde ifade etmiştir; harf ile ses arasındaki sistematik ilişkiyi tanıdıktan sonra harfleri tanımaya başlamaktır. Alfabe ve harf bilgisi becerisi, alfabeği öğrenmek, harfleri tanımak, alfabenin sistemini anlamak ve alfabetik sıranın varlığından haberdar olmak özellikle de harflerin yazı diline nasıl döküldüğünü gösterir (Justice ve Sofka, 2014). Çocuklar alfabe de yer alan harfleri öğrenmeye başladıklarında okuma-yazma becerileri gelişir. Harflerin isimlerini ve hecelerini söyledikçe konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkı daha iyi anlamaya başlar ve böylelikle konuşulan dilin sesleri ile yazılan dilin sembollerini tanırlar. Konuşulan şeylerin yazı dili ile ifade edildiğini ve harf ile ses arasındaki bağlantıyı daha iyi anlarlar (Ferrara, 2012). Çocuklarda erken çocukluk döneminde, harf ve alfabe bilgisinin kazanımı ilerleyen zamanlardaki okuma-yazma becerilerinin başarısını oluşturduğu yapılan çoğu araştırmada öngörülmektedir (Lynch ve diğerleri, 2008; Yalman, 2020; Uyanık ve Kandır, 2010; Morris, Bloodgood, Lomax ve Perney, 2003; Altun, Erden ve Snow, 2016).

2.1.4. Sözcük Bilgisi ve Dinlediğini Anlama

Çocukların sonraki dönem okuma ve okuduğunu anlama becerilerinin temeli erken okuryazarlık becerilerinden sözcük bilgisine dayanır (Armbruster, Lehr ve Osborn, 2003; Beck, McKeown ve Kucan, 2002; Kargın, Güldenoğlu ve Ergül, 2017). Sözcük bilgisi ile okuduğunu anlama becerisi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda, çocukların sahip olduğu kelime hazinesi ile okuduğunu anlama becerisi arasında sıkı bir bağ olduğu belirtilmiştir (Armbruster, Lehr ve Osborn, 2003; Beck, McKeown ve Kucan, 2002; Greene ve Lynch-Brown, 2002; Hart ve Risley, 2003; Robbins ve Ehri, 1994; Stahl, Richek ve Vandevier, 1991; Verhoeven ve Van Leeuwe, 2000). Okuma, yazma, dinleme, konuşma sırasındaki kelimelerin tümünü sözcük bilgisi kapsar. Her bireyin sözcük edinimi farklıdır. Karşıdan gelen mesajı anlama kapasitesi herkeste farklılık gösterir. Bu da sözcük edinime hazır oluş ile ilgilidir. Çocukların duydukları kelimeleri anlamları ile eşleştirmeleri sözcük edinim becerileriyle ilişkilidir (Huttenlocher, 1991, ss. 24-25).

Erken okuryazarlık becerilerinin kazanılmasında sözcük bilgisi, dinleme ve dinlediğini anlama çok önemlidir. Dil ile ilgili yaşanan her sorun dilin anlaşılmasını geciktirir (Pearson ve Fielding, 1982, s. 618). Dinlediğinin anlama becerisi ile dil gelişimi arasında yakın ilişki olduğundan, bu becerinin kazanılması için çocukların dil gelişimini tamamlamış olması beklenir (Isbell, Sobol, Lindauer ve Lowrance, 2004, s. 157; Lonigan, Schatschneider ve Westberg, 2008, s. 60; Kargin, Güldenoğlu ve Ergül, 2017, s. 61). İnsanoğlu toplum içinde yaşadığından özellikle günümüz bilgi toplumuna ayak uydurabilmesi açısından okuma önemli bir roledir. Okumak kadar okuduğunu anlamak da gerekir. Erken yaşlardan itibaren çocuklara kitap okumak onlara sadece yazı farkındalığı kazandırmaz. Aynı zamanda çocuklara dil açısından sözcüklerin yapısını ve kalıplarını öğrenme, okuduğunu anlama becerileri kazandırır (Kamil ve diğerleri, 2011; Yalman, 2020, s. 28; Yılmaz 2008, s. 172).

2.1.5. Yazı Yazma

Çocuklarda erken okuryazarlığın temeli onlara hikâye anlatmak, kitap okumak, birlikte dergi-gazete karıştırmak ve içeriklerini okumak ile atılır. Çocukların doğumun 6. ayında yazının bir iletişim aracı olduğu farkındalığı başlayarak 5-6 yaşına kadar gelişim göstererek devam eder (Riley, 2006). Gelişen yazma olarak adlandırılan “emergent writing” dilin anlamlı işaretleri, harfleri ve karalamaları kullanarak kendini ifade ediş şeklidir. Bu sayede çocuklar yazının nasıl yazıldığı hakkında bilgi edinirler. Çocuklar ilk yazı yazmaya karalama ve şekiller çizerek başlarlar. Gün geçtikçe ilerleyen becerileri çizim ve karalamalarına harfleri dahil ettirir. İlk olarak kendi isimlerinin harflerini çizerler. Kendi isimlerini taklit ederek benzetme yoluyla yazmaya çabalarlar. Bloodgoog’un 1999 yılında yaptığı araştırma sonucunda erken çocukluk dönemindeki çocuklar kendi isimlerini görsel bir resim olarak algılamakta ve harf ve sesleri bilmeden isimlerini bakarak yazabilmişlerdir.

Erken çocukluk döneminde çocuklar, harf ve ses arasındaki bağlantıyı çözemeler bile karalamalar yaparlar. Kendilerine göre bu karalamalar birşeyleri ifade eder. Harfleri, şekilleri, resimleri anımsatan bu karalamalar onlara göre anlamlıdır. Daha sonradan bu karalamaları sanki birşey ifade ediyormuşçasına okuyormuş gibi yaparlar. Mavrogenos (1986)’a göre bu yalnız okumadır (Çelenk, 2003, s. 77; Yalman, 2020, s. 40). Yazı yazma, düşüncelerin kâğıda dökülerek ifade edilişi, insanlarla iletişim kurma biçimidir. Çocuklar erken yaşlardan itibaren yazı yazmaya başlarlar. Yazma becerisi, çocukların dikkatinin kâğıda verilmesini, harflerin sesleri temsil ettiğinin göstergesi olarak erken okuryazarlık becerilerinin gelişimini destekler (Koralek ve Collins, 2012).

Yukarıda sayılan erken okuryazarlık becerilerinin bileşenleri ve alt becerilerin tümü bir arada düşünüldüğünde çocukların gelişimleri açısından bu becerileri kazanıp geliştirmeleri gerekmektedir. Okuryazarlık alanında erken okuryazarlık becerileri son derece önemlidir. Erken okuryazarlık becerileri gelişerek sözel okuma, akıcı okuma, okuduğunu anlama, yazma ve kelimeleri heceleme gibi geleneksel okuryazarlık becerileri arasında sıkı bir ilişki vardır

(Cunnigham ve Stanovich, 1997; Mal ve Bus, 2011). Örgün eğitime geçerken erken okuryazarlık ile okuryazarlık becerileri arasında bağ oldukça önemlidir. Çünkü ilkökul hayatında okuryazarlık becerileri kazanamamış çocukların ileri dönemdeki okul hayatlarında da bu sıkıntılar devam ederek büyümektedir (Froiland, Powell, Diamond ve Son, 2013). Aynı zamanda genç yetişkinlik dönemindeki okuryazarlık becerilerinin başarısının temelini erken çocukluk döneminde atıldığını gösteren kanıtlar bulunmuştur (Baydar, Brooks-Gunn ve Furstenburg, 1993). National Early Literacy Panel-NELP, 2008 (Amerikan Ulusal Erken Okuryazarlık Paneli)'de erken okuryazarlık becerilerini çözümlene, sözel okuma, akıcılık, okuduğunu anlama, yazma ve heceleme olarak tanımlar. Erken okuryazarlık becerilerinin sonraki okuryazarlık becerilerinin yordayıcısı olduğu üzerinde durur. Bu sebeple erken okuryazarlık becerileri erken okul başarısını getirdiği gibi okuldaki diğer akademik ilerlemeler için önem arz eder.

Erken okuryazarlıkla ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Bilgi toplumunda erken okuryazarlığa dair bakış açısı değişmeye başlamıştır. Erken okuryazarlık gelişimlerinin erken çocukluk döneminde başladığı ve ebeveynler tarafından desteklenmesi gerektiği savunulmaktadır (Nutbrown, 1997). Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü'ne (National Institute of Child Health and Human Development) göre erken okuryazarlık; çocukların okuma-yazma bilmeden önce okuma-yazma ile ilgili sahip oldukları tüm bilgidir. Erken okuryazarlık, okumayı öğrenme becerisi değil okuma öğrenmek için oluşturulmuş temeldir. Böylece çocuklar erken yaşta okuma becerilerini geliştirerek okumaya hazırlık yapmış olurlar (Ghoting ve Martin-Diaz, 2006).

Ebeveynlerin sahip olduğu erken okuryazarlık becerileri ve yaptıkları etkinlikler, çocuğun erken çocukluk dönemindeki gelişim sürecini etkilemektedir (Hannon, 1995, s. 110). Çocuklar okula ilk başladıkları anda birçok beceri ve deneyime sahip olur. Okuma yazma becerilerine nasıl sahip olacaklarını, okuryazar olmanın ne demek olduğunu bilirler. Çocukların sahip oldukları bu bilgi ve deneyimler uzman öğretmenler aracılığıyla uygulanan etkin öğretim yöntem ve araçlar ile daha anlamlı ve kalıcı becerilere dönüşmektedir. Çocuklara erken yaşta okuma alışkanlığının kazandırılmasında, çocukluk döneminde çocuğa yapılan okuma etkinliklerinin çok faydası vardır. Günümüz toplumunda erken okuryazarlığın önemini farkında olunması gerektiği ve okuma alışkanlığının bazı araştırmalarda "anne karnında çocuğa okunan hikâye ya da masal ile kazanılmaya başladığı" düşüncesi savunulmaktadır (Güneş 2014, s. 30). Çocuklarda bebeklikten itibaren dinleme becerisi konuşmalarını, konuşma ise yazma becerisini ve okuma becerisi de dil gelişimlerini destekler. Uyanık ve Kandır'ın aktarımına göre, konuşmanın ön şartı dinlemedir. Konuşma becerisi en iyi okuma etkinliği ile gelişir (Jackman, 2005). Erken çocukluk döneminde çocuklar, okumayı kavramadan önce yazılı dile dair birçok bilgiye sahiptir. Okuma alışkanlığı (okuryazar olma) devamlılık ve sürekli gelişim gerektiren bir süreçtir.

Sevinç (2005)'e göre çocuk ile yapılan birebir okuma etkinliği çocuğun okumaya karşı farkındalığını artırır. Bu etkinlikler ile;

- Kitabın nasıl tutulacağını öğrenir.
- Sayfaların nasıl çevrilmesi gerektiğini öğrenir.
- Yazının yönünü kavrar.
- Kitabın kapağını okuma alışkanlığı kazanır.

Erken okuryazarlık becerilerinin kazanımı ve gelişimi bir süreç olarak düşünülmelidir (Neuman, Copple ve Bredekamp, 2000). Erken okuryazarlığın özellikleri kısaca şu şekildedir (Teale ve Sulzby, 1989; Whitehurst ve Lonigan, 1998; Strickland, 1990).

- Erken okuryazarlık sosyal bir beceri olarak başlar.
- Erken okuryazarlığın temeli ebeveynler aracılığıyla atılır.
- Erken okuryazarlık becerisi kazanım süreci devamlılık gerektirir.
- Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklar erken okuryazarlık deneyimi yaşamaya başlar.
- Çocukların bilgileri çevrelerindeki insanlarla etkileşime girerek oluşur.
- Okuma-yazma, dinleme, konuşma, okuduğunu anlama becerileri birbirlerini beslerler.
- Erken okuryazarlık becerileri nitelikli ve etkili etkinliklerle kazandırılabilir.

Kısacası, yukarıda açıklanan erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasının ve geliştirilmesinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda, erken çocukluk döneminde çocukların ev ortamında kazandıkları okuryazarlık becerileri ile ilk ve orta öğretimdeki akademik başarıları arasında ilişki olduğu görülmektedir. Çalışmada bahsedilen erken okuryazarlık alt boyutlarının tümünü değerlendiren, bu becerilerin kazanım ve gelişiminde en büyük paydaş olan kütüphanelere ebeveynlerin bakış açısının ne olduğunu içeren geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda bu çalışmanın alana katkısı, ülkemizde erken okuryazarlık ya da evde erken okuryazarlık becerilerini değerlendirmek için geliştirilen ölçeklerde ebeveynlerin sahip oldukları kütüphane algısını ölçen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan çalışmanın amacını ebeveynlerin çocuklarına evde erken okuryazarlık becerilerini kazandırmak için geçerli ve güvenilir bir araç geliştirmek oluşturur.

3. Literatür Değerlendirmesi

Alanyazın taramasında birçok ülke aracılığıyla çocukların erken okuryazarlık becerilerini incelemeye yönelik değerlendirme ve ölçme araçları geliştirilmiştir. Bu değerlendirme testlerinden en yaygın kullanılanı DIBELS (Dynamics Indicators of Early Literacy Skills) Kaminski ve Good tarafından 1996 yılında geliştirilmiştir. Diğerleri ise TOPEL (Test of Preschool Early Literacy) Lonigan, Wagner, Torgesen ve Roshotte tarafından 2007'de, Get Ready to Read ise Whitehurst ve Lonigan tarafından 2001 yılında, TOPA (Test of Phonological Awareness) Torgesen Bryant aracılığıyla 1994'te; PAT-M (Phonological Abilities Test) ise Hulme ve Snowling tarafından 1999 yılında geliştirilmiştir. Bunlar ölçme aracı olarak geliştirilen testlerin sadece birkaçıdır ve bazıları birden fazla ülkede çevirisi yapılarak uygulanmıştır.

Yurt dışında geliştirilmiş olan “Familia Inventory” adlı çalışma okuryazarlık etkinlikleri kapsamında aile etkileşimlerini analiz etmeyi amaçlar. Anne ve babalar uzman aracılığı ile maddeleri (57 madde 10 alt faktör) doldurmuşlardır. 232 aile üzerinde gerçekleştirilen bu araştırmanın geçerlik ve güvenirliliği yapılmış, Gonzales ve diğerleri aracılığıyla AFA ve DFA faktör analizleri ile doğrulanmıştır. İngilizce versiyonunda aile ile birlikte kitap okuma etkinliği, kütüphane kullanımı, TV etkinlikleri, geniş aile ile etkileşimler olarak 4 faktör üzerinden incelenmiştir. İspanyolca versiyonunda da kütüphane kullanımı faktörü incelenmiştir (Gonzales ve diğerleri, 2011). Boudreau tarafından 2005 yılında gerçekleştirilen bir diğer çalışmada “dil bozukluğu olan ve olmayan okul öncesi çocuk anne babalarının çocuklarının dil becerileri” üzerinedir. Anne babaların kişisel bildirimleri ile çocukların formal dil gelişimi arasındaki tutarlılığı inceleyen bu çalışma özellikle dil bozukluğu olan katılımcıların tutarlılığına dikkatleri çekmektedir. Söz konusu bu değerlendirme araçları aracılığıyla erken çocukluk döneminde bulunan çocukların eksiklikleri tespit edilerek ya da gereksinim duyulan alanlarda öğrenme hedefleri koyularak çocukların gelişimleri desteklenebilir (Brassard ve Boehm, 2007).

Ülkemizde ev erken okuryazarlığına dair ilk çalışma Kotaman tarafından 2009 yılında yapılmıştır. Bu çalışma anne babaların okul öncesi dönemde çocuklarıyla, erken okuryazarlık araştırmalarında en çok incelenen birlikte hikâye kitabı okuma öz yeterlilikleri ile ilgili bir ölçektir. 58 anne baba ile gerçekleştirilen bu araştırma İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. 1-6 yaş yaş aralığında çocuk sahibi olan anne babaların ev ortamında birlikte hikâye kitabı okuma etkinliğine dair öz yeterlilik ölçme aracı olan bu çalışmada 10 madde yer almaktadır. Ölçeğin analizleri sonucunda güvenilir bir ölçeğe karar verilmiştir. Ancak bu çalışmadaki maddeler yapabilirim, okuyabilirim ifadelerinden oluşmakta ve birlikte kitap okuma erken okuryazarlık becerilerinin yalnızca bir bölümünü kapsadığından yapılan çalışmanın sınırlı olduğu düşünülmektedir.

2014 yılında Sarıca ve diğerleri tarafından oluşturulan EVOK ölçeği 23 madde ve 4 faktörden oluşmaktadır. Bu araç 5-6 yaşında olan okul öncesi çocukların ev ortamında aileleri tarafından kendilerine sağlanan erken okuryazarlık deneyimlerine ilişkin bilgi toplamak amacıyla geliştirilen bir ölçme aracıdır. Okuma, yazma, sesbilgisel ve yazı farkındalığı, birlikte kitap okuma olarak geliştirilen 4 faktörün güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılarak geçerliliği kanıtlanmıştır. Yapılan bu çalışmaların her ikisinde de kütüphane kullanımına dair herhangi bir maddeye yer verilmediği, Sarıca ve diğerleri tarafından yapılan çalışmanın örnekleminin 5-6 yaş aralığından seçilmesi geliştirilen ölçeklerde tespit edilen eksikliklerin sınırlı kaldığını göstermektedir.

2015 yılında Karaahmetoğlu tarafından geliştirilen EROY-EV ölçeği 11 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. 4-6 yaş aralığında olan ve okul öncesi eğitimine devam eden çocuklarının ev ortamında kendilerine sağlanan erken okuryazarlık fırsatlarına ilişkin ailelerden bilgi toplamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn inançları, yazı ilgisi, kitap okuma sıklığı

ve okuryazarlık öğretimi olarak oluşturulan 4 faktörün güvenilirlik ve geçerlik incelemeleri yapılarak geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

Gonzales ve diğerlerinin 2011, van Steensel 2006, Sarıca ve diğerlerinin 2014, Karaahmetoğlu'nun 2015, Kotaman'ın 2009 yılında geliştirdikleri ev ortamında okuryazarlık becerileri ölçen ölçeklerde ortak faktör olarak birlikte kitap okuma yer almaktadır. Geliştirilen bu ölçekte de paylaşımlı kitap okuma ve temel okuma becerilerini inceleyen alt faktörlerde benzerdir. Bu da evde erken okuryazarlık ve kütüphane algısı ölçeği'nin geçerliliğine ilişkin bir kanıttır. Çocukların erken çocukluk dönemlerinde ev ortamında ebeveynleri ile birlikte kitap okumaları, okuryazarlık becerilerinin gelişimindeki katkısı göz ardı edilemez

4. Yöntem

4.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada öncelikle 3-6 yaş aralığında çocuk sahibi olan ebeveynlerin ev ortamında çocuklarına erken okuryazarlık becerilerini kazandırmak için sahip olması gereken deneyimlerini ölçerek ebeveynlerin kütüphane algısını belirlemek amacıyla geliştirilen “Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği”nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ebeveynlerin erken çocukluk döneminde çocuklarına ev ortamında erken okuryazarlık becerilerini kazandırmak için hangi etkinlikleri yaptıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Pilot çalışma grubunu, Ankara ili merkez ilçelerinde yer alan 3-6 yaş aralığında çocuk sahibi olan 100 ebeveyn oluşturmaktadır. Çalışma metodolojik araştırma modelindedir. Bu model araç geliştirme amacıyla yapılan araştırmaları içermektedir (Erkorkmaz ve diğerleri, 2013).

Bir sonraki aşamada, ebeveynlerin ev ortamında çocuklarına erken okuryazarlık becerilerini kazandırmak için hangi etkinlikleri yaptıkları ve çocukların bu etkinlikler doğrultusunda kazanımlarının neler olduğu elde edilen bulgulara göre sıralanmıştır. Ebeveynlerin demografik bilgileri neticesinde ev ortamında erken okuryazarlık becerileri ve kütüphane algılarının ne olduğu incelenmiştir. Tarama deseni ile tamamlanan bu çalışma, araştırma grubunun özelliklerini belirleyen veriler toplanmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018, s. 178). Bir evren üzerinden seçilen örneklem kapsamında yapılan çalışmalar ile evrenin genelinde gerçekleşen eğilim, tutum veya görüşler nicel veya nümerik olarak betimleyen çalışmalar tarama deseni içerisinde (Creswell, 2013).

4.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın ön analiz (pilot) çalışma grubunu, Ankara ili merkez ilçelerinde yer alan 3-6 yaş aralığında çocuk sahibi olan 100 ebeveyn oluşturmaktadır. Veriler, elektronik ortamda oluşturulan 61 madde (literatür taraması sonucunda madde havuzu oluşturulmuş ve okul öncesi alanında 2 uzman hocanın görüşü alınarak son haliyle bu 61 maddeye karar verilmiştir) ve demografik

bilgi (ebeveynlerin gelir düzeyi, eğitim seviyeleri, kaç çocuğa sahip oldukları gibi sorular) formu aracılığıyla ebeveynlerden elde edilmiştir. Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Aracı ölçen ölçek 61 maddeden oluşmaktadır. Literatür taraması sonucu oluşturulan 61 madde okul öncesi alanında uzman kontrolünden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İlk 57 madde erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılması için ebeveynlerin yaptıkları etkinliklerin neler olduğu, bu etkinlikleri nasıl gerçekleştirdikleri, çocukların kazanımlarının olup olmadığını ölçmek için oluşturulmuştur. Diğer 4 madde çocukların ev ortamında kütüphane ya da kitaplıklarının varlığını, favori kitaplarının olup olmadığını, var ise bunun tekrarlanarak defalarca ebeveyn tarafından okunup okunmadığını saptamaya çalışmıştır. İlgili literatür doğrultusunda elde edilen 61 maddelik ölçek 100 ebeveyne web ortamında sunulurken veri toplama aşaması gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik ve geçerlik analizleri 100 tam doldurulan form üzerinden yapılmıştır. Geçerlik için kapsam, ölçüt ve yapı geçerliliği analizleri yapılmıştır. Devellis (2014, s. 121)'ve Erkuş (2007, s. 133)'e göre ölçek geliştirme araştırmalarında öncelikle araştırmanın amacı belirlenmeli, kazanılacak becerilerin soru havuzu hazırlanmalı ve hazırlanan sorular konunun uzmanlarına kontrol ettirilmelidir. Belirtilen aşamalar titizlikle takip edilerek çalışmanın ölçeği hazırlanmıştır. Daha sonra hazırlanan bu ölçek araştırmanın örneklemini oluşturan 100 ebeveyne uygulatarak araştırmanın ön çalışması aşaması gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu uygulamalar sonucunda ebeveynlerden gelen yanıtların SPSS ve AMOS programları kullanılarak geçerlik ve güvenirlik testleri yapılmış ve aşağıda tablolar ve şekillerle gösterilen bulgular elde edilmiştir. Ölçeğin yapısal özelliklerinin belirlenmesi için temel bileşenler analizi yöntemiyle faktörlerin yapısını ortaya koymak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) kullanılmıştır.

Ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin çocuklara ebeveynler tarafından hangi etkinlikler yapılarak kazandırıldığı, bu becerileri kazandırmak için kütüphane algısının olup olmadığı eksiksiz doldurulan 100 form üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin çocuklarının yaş aralıkları ve ebeveynlerin yaşları Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1: Çocukların Yaş Aralıkları ile Ebeveynlerin Yaş Aralıkları

Ebeveyn Yaş Aralıkları	22-30 Yaş		31-40 Yaş		41-50 Yaş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
3 - 3 ½	2	33,3	14	18,4	0	00,0	16	16,0
3 ½ - 4	0	00,0	11	14,5	2	11,1	13	13,0
4 - 4 ½	1	16,7	6	7,9	3	16,7	10	10,0
4 ½ - 5	2	33,3	13	17,1	2	11,1	17	17,0
5 veya üstü	1	16,7	32	42,1	11	61,1	44	44,0
Toplam	6	100,0	76	100,0	18	100,0	100	100,0

Elde edilen bulgular neticesinde ebeveynlerin çoğunluğunu 31-40 (76 ebeveyn) yaş aralığı oluştururken, çocukların yaş aralıklarının genelini 5 yaş ve üzeri (44 çocuk) oluşturmaktadır.

Tablo 2: Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Çocuğun bakımı ile kim ilgilenmektedir	Bakıcı	17	17,0
	Anneanne/Babanne/Dede	32	32,0
	Kreş/Anaokul	34	34,0
	Anne/Baba	17	17,0
Ebeveynin Yaşı	21 ve altı	0	0,0
	22-30	6	6,0
	31-40	76	76,0
	41-50	18	18,0
	51-60	0	0,0
	60 ve üzeri	0	0,0
Geliriniz	15.000'den az	16	16,0
	15.000-30.000	54	54,0
	30.000-45.000	11	11,0
	45.000'den fazla	19	19,0
Mezuniyet Durumunuz	İlkokul-ortaokul	1	1,0
	Lise	8	8,0
	Üniversite	73	73,0
	Yüksek Lisans	17	17,0
	Doktora	1	1,0
Çocuğun evde bulunan tahmini kitap sayısı	1-20 kitap	11	11,0
	21-40 kitap	24	24,0
	41-60 kitap	18	18,0
	61-80 kitap	22	22,0
	80'den daha fazla	25	25,0
Çocuğunuzun favori kitabı var mı?	Evet	81	81,0
	Hayır	19	19,0
Evet ise çocuğunuza kaç kez okudunuz? Lütfen tahmin ediniz.	1-20 kez	51	51,0
	20-50 kez	27	27,0
	50-80 kez	8	8,0
	80-110 kez	3	3,0
	110'dan fazla	11	11,0

Çocuğunuza resimli kitaplar okumaya başladığınızda kaç yaşındaydı?	0-6 Ay	28	28,0
	6-12 Ay	38	38,0
	1-2 Yaş	28	28,0
	2-3 Yaş	4	4,0
	3-4 Yaş	2	2,0
	4-5 Yaş	0	0,0
Kaç çocuğunuz var	1	49	49,0
	2	42	42,0
	3	8	8,0
	3 ve üzeri	1	1,0

Tablo 2’de ebeveynlerin sosyoekonomik durumları, yaşları, eğitim seviyeleri, kaç çocuğa sahip oldukları, çocuklarının kendisine ait kitaplarının olup olmadığını tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur. Ebeveynlerin çoğunun (83 kişi) çocuklarının bakımıyla başkaları ilgilenmektedir. Bu da katılımcıların büyük kısmının çalışan anne-baba olduklarını göstermektedir. Bu ebeveynlerin çoğu en az üniversite mezunudur (91 kişi). Eğitim seviyesi yüksek olan bu ebeveynlerin çocuklarının hepsinin kendine ait kitapları vardır.

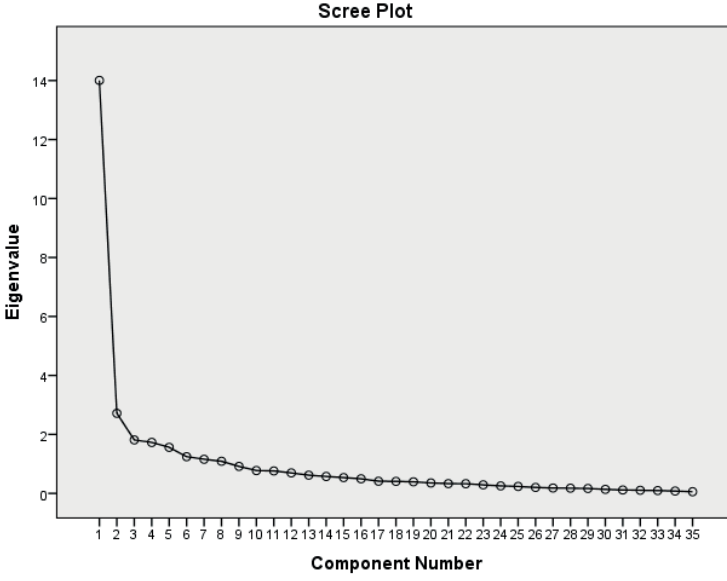
5. Bulgular

Hazırlanan maddeler Google Form aracılığıyla 100 ebeveyne ulaştırılarak, ölçek geliştirme aşamasında elde edilen bulguların güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları yapılarak SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. İlk olarak betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Bir sonraki aşamada ölçeğin yapısal özelliklerinin belirlenmesi için temel bileşenler analizi yöntemiyle faktörlerin yapısını ortaya koymak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Temel bileşenler (principal components) ve eğik döndürme (direct oblimin) yöntemi kullanılmıştır. Büyüköztürk (2011, s. 124)’e göre, temel bileşenler yönteminin uygulamalarda en sık ve kolay kullanılan yöntem olması, eğik döndürme yönteminin ise faktörler arasında ilişki olduğu düşünüldüğünde kullanılmasıdır.

Örneklem büyüklüğünü test etmek amacıyla elde edilen KMO test sonucu ,867 olarak bulunmuştur (Bakınız Tablo 3). Bu değerin yüksek çıkması ölçekte yer alan her bir maddenin diğer maddeler ile mükemmel şekilde tahmin edilebileceğini gösterir (Büyüköztürk, 2011; Kline, 1994). Ayrıca dağılımın normalliğini ölçen Barlett Küresellik testi de 2483,921 olarak elde edilmiştir. Tüm bu bulgular verilerin faktör analizi için uygunluğunu göstermektedir. Faktör yük değerleri 0,40’ın altında yer alan maddeler ve birden fazla faktörde yüksek değere sahip ancak bu yük değerleri arasındaki farkın 0,10’dan küçük olması söz konusu maddelerin ölçekten çıkarılma sebebidir. Faktör analizinin ilk aşamasında 13, ikinci aşamasında 10, en son aşamasında 3 madde çıkarılarak diğer analizler toplam 35 madde üzerinden yapılmıştır.

Tablo 3: KMO ve Barlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		,867
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2483,921
df		595
Sig.		,000

Şekil 1: Faktörlerin normallik değerlerinin serpilme diyagramı

Scree Plot 'da (serpilme diyagramında), özdeğeri 1 ve 1'den büyük olan 8 faktör belirlenmiştir. Ancak Şekil 1'deki öz değerler incelendiğinde 6 faktörden sonraki durağanlık dikkat çekmektedir. Alt boyutların altında en az 4 maddenin bulunması gerektiğinden uzman görüşü ve kapsam içeriği göz önünde bulundurularak faktörler ve maddeler üzerinde incelemeler yapılarak 6 faktör üzerinde karar kılınmıştır. 35 maddenin faktör yükleri tablo 4'te gösterilmiştir. Tablo 5'te de faktörlerin alt boyutlarında yer alan maddelerin anlam içerikleri gösterilmiştir.

Tablo 4: Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği Faktör Analizi Bulguları

Maddeler	Faktör1	Faktör2	Faktör3	Faktör4	Faktör5	Faktör6
m1	,974					
m2	,863					

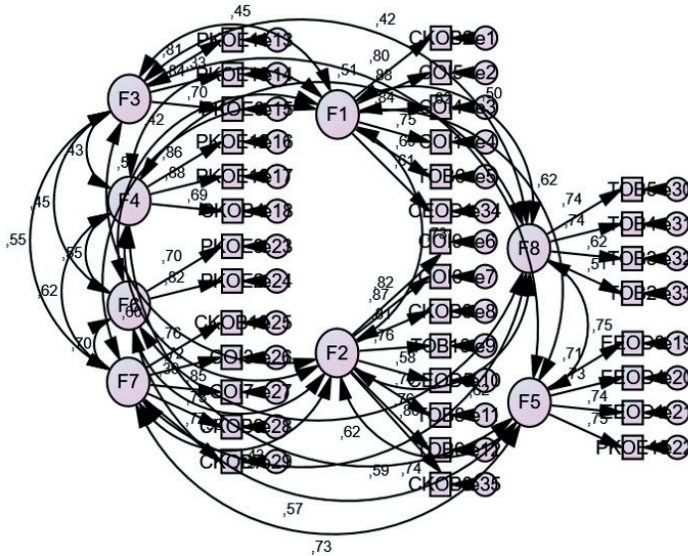
m3	,858					
m4	,788					
m5	,704					
m6	,469					
m7		,907				
m8		,778				
m9		,728				
m10		,719				
m11		,707				
m12		,650				
m13		,587				
m14		,562				
m15		,534				
m16		,658				
m17		,881				
m18			,920			
m19			,840			
m20			,687			
m21			,637			
m22			,630			
m23				,787		
m24				,774		
m25				,577		
m26				,545		
m27					,953	
m28					,911	
m29					,551	
m30					,813	
m31					,797	
m32						,751
m33						,611
m34						,544
m35						,469

Tablo 5: Ölçeğin alt boyutlarında yer alan maddeler

Ölçeğin boyutları	n	Maddeler
Çocuk Okuma İlgisi	6	29,33,36,37,38,53
Paylaşımli Kitap Okuma	11	15,16,39,40,41,45,50,52,55,56,57
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	5	31,44,46,47,48
Temel Okuma Becerisi	4	2,3,4,5
Çocuk Kitap Okuma Becerisi	5	19,23,24,25,26
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	4	6,8,9,28,
Toplam	35	35

Faktör analizi sonucunda kalan maddelerin alt boyutlarına erken okuryazarlık alt boyutları ve içeriği dikkate alınarak karar verilmiştir. Faktör yükleri 0,40'ın altında kalan 61 maddeden sırasıyla 43., 20., 7., 30., 21., 12., 35., 14., 17., 30., 18., 1., 11., 22., 13., 27., 42., 10., 32., 51., 34., 49., 26., 54., 44. maddelerin çıkarılması sonucu oluşan ölçekte 35 madde ve 6 alt boyut elde edilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda belirlenen maddeler ve alt boyutlarını incelemek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için AMOS programı kullanılmıştır. 35 maddenin ve 6 alt boyutun path grafiği şu şekildedir:

Şekil 2: DFA'ya göre path diyagramı

Şekil 2’de Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği için ebeveynlerin yanıtladıkları cevaplar ile hesaplanan path diyagramı gösterilmiştir. Bu inceleme sonucunda 35 maddenin geçerliliğine de karar verilmiştir.

Tablo 6: Maddelerin Faktör Yük Değerleri ve Madde Toplam Korelasyonları

Faktör	Madde Faktör Yük Değerleri	Toplam Korelasyonları (%)
Çocuk Okuma İlgisi	,469-,974	40,011
Paylaşımlı Kitap Okuma	,562-,907	47,772
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	,630-,920	52,954
Temel Okuma Becerisi	,545-,787	57,892
Çocuk Kitap Okuma Becerisi	,551-,953	62,357
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	,469-,751	65,913

Araştırmada Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği’nin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Bu yöntem 1951 yılında Cronbach tarafından geliştirilmiş alfa katsayı yöntemidir. Oluşturulan maddelerin doğru-yanlış diye puanlanamadığında 1-3, 1-4, 1-5 şeklinde puanlanarak kullanılması uygun görülmüş bir yöntemdir (Cetin, Bay ve Alisinanoğlu, 2014).

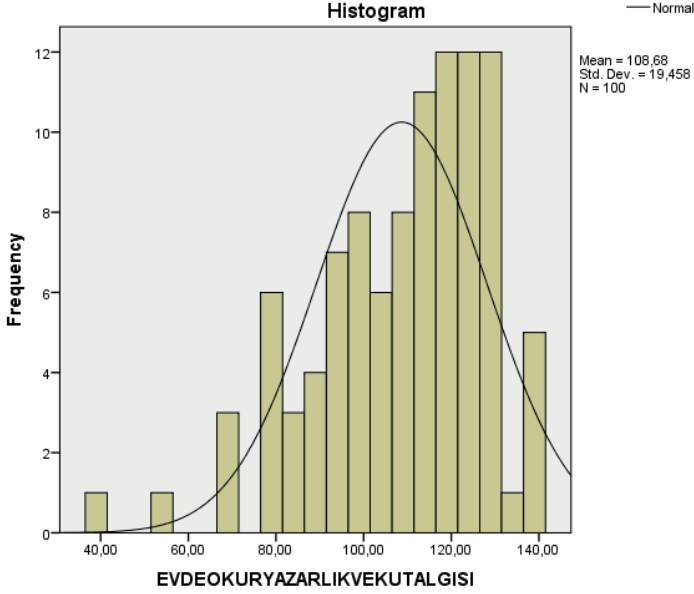
Tablo 7: Alt boyutların Cronbach Alfa Güvenirlilik Katsayıları

Ölçeğin Boyutları	Cronbach’s Alfa	Madde Sayısı
Çocuk Okuma İlgisi	,887	6
Paylaşımlı Kitap Okuma	,913	11
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	,875	5
Temel Okuma Becerisi	,739	4
Çocuk Kitap Okuma Becerisi	,818	5
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	,845	4
Toplam	,953	35

Cronbach Alfa maddelerin iç tutarlılığını ölçmek için kullanılan bir analiz türüdür. Cronbach Alfa değeri yüksek olan ölçekteki maddelerin birbiriyle ne kadar uyumlu olduğunu gösterir. Likert tipli ölçeklerde kullanılması uygundur. $0.40 < R_2 < 0.60$ değeri düşük güvenirlilikte, $0.60 < R_2 < 0.80$ oldukça güvenilir, $0.80 < R_2 < 1.00$ ise yüksek güvenilir olduğunu gösterir. Geliştirilen bu ölçeğin boyutlarının her biri ya oldukça güvenilir ya da çok güvenilir olarak analiz edilmiştir.

Yapı geçerliliği sonucunda ortaya çıkan değerler incelendiğinde, “Ev Ortamında Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği”nin ebeveynlerin sahip oldukları erken okuryazarlık deneyimlerini ve kütüphane algılarını ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna varılmıştır.

Ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin çocuklara kazandırılmasında ebeveynlerin deneyimleri ve bu becerilere karşı farkındalıkları 100 form üzerinden değerlendirilmiştir. Değişkenlerin analiz yöntemini seçmek için dağılımın normallik değerleri incelenerek Şekil 3'te ve Tablo 8'de normal dağılım verileri yer almaktadır.

Şekil 3: 35 madde ve 100 kişi için yapılan dağılım normallik histogramı grafiği

Tablo 8: Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Toplam	,098	100	,020	,948	100	,001

Elde edilen bulgular sonucunda oluşturulan histogram ve normallik testi incelendiğinde dağılımın normal olmadığı sonucuna varılmaktadır. Dağılımın normal olmadığı testlerde nonparametrik analiz kullanılmaktadır.

Evde erken okuryazarlık ve kütüphane algısının çocukların yaş aralıklarına göre anlamlılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 9: Evde Erken Okuryazarlık Becerileri ve çocukların yaş aralıklarına göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Yaş aralıkları	N	Sıra Ortalamaları	sd	K-kare	P
3 - 3 ½	16	31,72	4	10,428	,034
3 ½ - 4	13	47,62			
4 - 4 ½	10	50,95			
4 ½ - 5	17	48,85			
5 veya üstü	44	58,72			
Toplam	100				

Kruskal Wallis Testi'ne göre $p < 0,05$ değerinden düşük çıktığı için yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirtmek için Mann Whitney-U Testi uygulanacaktır.

Tablo 10: Evde erken okuryazarlık ve kütüphane algısının çocukların yaş gruplarına göre Mann Whitney –U Testi Sonuçları

Gruplar	Fark	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P	
3 - 3 ½	3 ½ - 4	Var	17,81	231,50	67,500	,109
	4 - 4 ½	Yok	16,45	164,50	50,500	,120
	4 ½ - 5	Yok	19,91	338,50	86,500	,074
	5 veya üstü	Var	34,70	1527,00	167,000	,002
3 ½ - 4	4 - 4 ½	Yok	12,35	123,50	61,500	,828
	4 ½ - 5	Yok	15,65	266,00	108,00	,917
	5 veya üstü	Yok	30,55	1344,00	218,000	,196
4 - 4 ½	4 ½ - 5	Yok	13,68	232,50	79,500	,782
	5 veya üstü	Yok	28,27	1244,00	186,000	,448
4 ½ - 5	5 veya üstü	Yok	32,69	1438,50	299,500	,230

Tablo 10'da görüldüğü gibi, sıra ortalaması en az 3 - 3 ½ yaş aralığında yer alan 3 ½ - 4 (231,50) yaş çocuklarına aitken, sıra ortalaması en fazla yine 3 - 3 ½ yaş aralığında yer alan 5 veya üstü (1527,00) yaş aralığındaki çocuklardadır. Bu bize ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin yaşıyla birlikte arttığını göstermektedir.

Tablo 11: Ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin ebeveynlerin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Kruskall Wallis testi uygulanmıştır

Mezuniyet Durumunuz	N	Sıra Ortalamaları	sd	K-kare	P
İlkokul-ortaokul	1	74,00	4	4,294	,0368
Lise	8	46,19			
Üniversite	73	51,14			
Yüsek lisans	17	45,47			
Doktora	1	100,00			
Toplam	100				

Kruskall Wallis Testi'ne göre $p < 0,05$ değerinden yüksek çıktığı için yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. Ebeveynlerin eğitim durumlarının çocukların ev ortamında erken okuryazarlık becerilerini kazandırmaları üzerinde herhangi değişim yaratmamıştır.

Ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin ebeveynlerin gelir durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Kruskall Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 12: Ebeveynlerin Gelir Durumuna Göre Kruskall Wallis Testi

Gelir Durumunuz	N	Sıra Ortalamaları	sd	K-kare	P
15.000'den az	16	40,50	3	4,426	,219
15.000-30.000	54	48,99			
30.000-45.000	11	56,77			
45.000'den fazla	19	59,58			
Toplam	100				

Kruskall Wallis Testi'ne göre $p < 0,05$ değerinden yüksek çıktığı için yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. Ebeveynlerin gelir durumlarının çocuklarına ev ortamında erken okuryazarlık becerilerini kazandırma konusunda herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin ebeveynlerin yaş durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Kruskall Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 13: Ebeveynlerin Yaşlarına Göre Kruskall Wallis Testi

Yaşınız	N	Sıra Ortalamaları	sd	K-kare	P
22-30	6	38,42	2	1,191	,551
31-40	76	51,69			
41-50	18	49,50			
Toplam	100				

Kruskall Wallis Testi'ne göre $p < 0,05$ değerinden yüksek çıktığı için yaşları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ebeveynlerin yaşlarının çocuklarına ev ortamında erken okuryazarlık becerilerini kazandırma konusunda herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Ebeveynlerin öğrenim seviyelerinin yükselmesine paralel olarak çocuklarına okudukları kitap sayısının da artacağı, özellikle 0-6 aylık dönemde kitap okuma etkinliklerine başladıkları varsayılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde araştırmaya katılan 100 ebeveyninden 73'ü üniversite, 17'si yüksek lisans, 1 kişi de doktora mezunudur. Eğitim seviyesi açısından yüksek olan ebeveynlerin geneli erken yaşta kitap okuma etkinliklerine başlamıştır. Bulgular, Tablo 14'te ayrıntılı olarak da gösterilmiştir.

Tablo 14: Ebeveynlerin mezuniyet durumları ile resimli kitaplar okumaya başladıklarında çocuğunun yaşı

		0-6 ay	6-12 ay	1-2 yaş	2-3 yaş	3-4yaş	Toplam
Mezuniyet Durumu	İlkokul-ortaokul	1	0	0	0	0	1
	Lise	1	2	3	1	1	8
	Üniversite	22	28	19	3	1	73
	Yüksek Lisans	3	8	6	0	0	17
	Doktora	1	0	0	0	0	1
	Toplam	28	38	28	4	2	100

100 ebeveyninden 28 kişi 0-6 aylık dönemde çocuklarına kitap okumaya başladıklarını, 38 kişide 6-12 ay olarak belirtmiştir. Ebeveynlerin erken yaşta okuryazarlık becerilerinin temel olan okuma etkinliğini gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 15: Ebeveynlerin mezuniyet durumları ile ev ortamında çocuğun sahip olduğu kitap sayısı

		1-20	21-40	41-60	61-80	Daha Fazla	Toplam
Mezuniyet Durumu	İlkokul-ortaokul	0	0	0	1	0	1
	Lise	1	4	1	1	1	8
	Üniversite	10	14	13	16	20	73
	Yükseklisans	0	6	3	4	4	17
	Doktora	0	0	1	0	0	1
	Toplam	11	24	18	22	25	100

Tablo 15'te ebeveynlerin mezuniyet durumları ile çocuklarının sahip oldukları kitap sayıları gösterilmiştir. Genel itibarı ile ebeveynlerin çocuklarının hepsinin kendine ait kitaplarının olduğu, sayı olarak da yarısına yakınının 60'dan fazla kitabının olduğu belirtilmiştir. Elde edilen verilere göre ebeveynlerin çocuklarına ait kitaplık ya da kütüphanelerinin olduğunu düşündürmektedir.

Ebeveynlere “çocuğunuzu bir kütüphaneyi ziyarete götürdünüz mü?” sorusu sorulmuştur. Elde edilen bulgular Tablo 16’da gösterilmektedir.

Tablo 16: Ebeveynlerin mezuniyetleri ile çocuğunu bir kütüphane ziyaretine götürme sıklığı

		Hiçbir Zaman	Çok Az (1-2)	Bazen (3-5)	Genellikle	Toplam
Mezuniyet Durumu	İlkokul-ortaokul	0	1	0	0	1
	Lise	2	3	3	0	8
	Üniversite	20	24	13	16	73
	Yüksek lisans	4	6	4	3	17
	Doktora	0	0	0	1	1
	Toplam	26	34	20	20	100

Ebeveynlerin çocuklarına erken okuryazarlık becerileri kazandırmak için kütüphane algılarının olup olmadığını tespit etmek için de bazı sorular sorulmuştur. Örneğin çocuğunuzu bir kütüphaneye ziyaretine götürdünüz mü?, eve farklı öğrenme materyalleri getirdiniz mi?, çocuğunuza kitap ya da dergi hediye ettiniz mi? gibi sorular sorularak kütüphane algı ve bakış açıları değerlendirilmeye çalışılmıştır. 100 ebeveyninden sadece 20 kişi çocuğunu genel olarak kütüphane ziyaretine götürdüğünü belirtirken, 26 kişi hiçbir zaman götürmediğini ifade etmiştir. Ebeveynlerin çoğunun ya hiç ya da çok az seçeneğini işaretledikleri tespit edilmiştir. Bu da bize ülkemizde hala erken okuryazarlık becerilerini kazandırmada ebeveynlere en büyük desteği veren kurumun kütüphane olduğu algısının oturmadığını göstermektedir.

6. Sonuç ve Tartışma

Yapılan analizler sonucunda oluşturulan “Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği”nin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna varılmıştır (Bakınız Tablo 7). Bu araştırmanın amacı, ev okuryazarlık ortamında çocukların kendiliğinden ortaya çıkan okuryazarlık becerileri ve ebeveynlerin yaptıkları etkinliklerin etkisini incelemektir. Bu çalışmaya Ankara merkez ilçelerde yer alan, 3-6 yaş aralığında çocuk sahibi olan 100 ebeveyn dahil edilmiştir. Ayrıca ebeveynlerin bu becerileri çocuklarına kazandırırken kütüphane algılarının ne olduğu da tespit edilmeye çalışılmıştır. Çocukların okuma becerilerinin gelişimi büyük ölçüde ev ortamında gerçekleşir. Zira çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişimine ebeveyn katılımının önemi birçok çalışmada vurgulanagelmıştır (Dearing, Simpkins, Krieder ve Weiss, 2006; Leslie ve Allen, 1999; Mantzicopoulos, 1997; Rush, 1999). Çalışma kapsamında elde edilen verilerin açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile güvenilirlik ve geçerlik hesaplamaları sonucunda 6 alt test ve 35 madde elde edilmiştir. Erken okuryazarlık becerilerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen alt testler; Çocuk Okuma İlgisi 6 maddeden, Paylaşımlı Kitap Okuma 11 maddeden, Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı 5 maddeden, Temel Okuma Becerisi 4 maddeden, Çocuk Kitap Okuma Becerisi 5 maddeden, Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı

4 maddeden oluşmaktadır. Geliştirilmek istenen bu ölçeğin geçerliliğine dair kapsam geçerliliği uzman görüşleri alınarak, yapı geçerliliği ise, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile ebeveynlerin kütüphane algısını ölçmek için oluşturulmuş 4 soru ile yapılmıştır. Oluşturulan alt testlerin korelasyonları hesaplanarak, yordama geçerliliği olan alt testlerin veriler ile izleme hesaplamaları elde edilmiştir (Bakınız Tablo 5 ve Tablo 6).

Bilgi toplumunun özgür, eleştirel ve yaratıcı düşünebilme becerisine sahip bireylere ihtiyacı vardır. Bu bireylerin yetişebilmesi okuma alışkanlığı ve erken okuryazarlık becerilerine bağlıdır. Kütüphaneler de insanların özellikle de çocukların okuma alışkanlığı kazanmaları açısından önemli mekanlardır. Ancak elde edilen bulgular neticesinde ebeveynlerin çok azında kütüphane algısının varlığından söz edilebilir (Bakınız Tablo 16). Erken çocukluk döneminde çocuklara sunulan ev ortamının nitelikli olması ve nitelikli mekanlarla desteklenmesi gerekmektedir. Ebeveynlerin bu bakış açısına sahip olmaları oldukça önemlidir. Kütüphane ve kütüphanecilere düşen görev, bu algının herkes tarafından benimsetilmesini sağlamaktır.

Evde erken okuryazarlık ve kütüphane algısı ölçeği'nin faktör yapısı ile bu alanla ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarının karşılaştırılması, geliştirilmek istenen ölçeğin geçerliliğine dair kanıtlar sunmaktadır. Örneğin, bu alana dair çalışmalarda çocukların ev ortamında ilk olarak ebeveynlerini ve evde bulunan diğer insanları gözlemleyerek okuma etkinliklerine aşına olmaya başladıkları savunulmaktadır (Gonzales ve diğerleri, 2008; van Steel, 2006; Sarica ve diğerleri, 2014). Temel okuma becerisi olarak adlandırılan alt boyutta ebeveynlerin şahsi okuryazarlık davranışlarının olması, diğer toplumlarda olduğu gibi ebeveynlerin çocuklarının en iyi rol ve modelleri olduklarının değerini, bizim kültürümüzde de vurgulanmaktadır. Bu faktörün kuramsal dayanağının olması yapılan çalışmanın geçerliliğine dair kanıt sunmaktadır.

Evde erken okuryazarlık ve kütüphane algısı ölçeği'nin güvenirliliği incelendiğinde, alt boyutların iç tutarlılık katsayılarının oldukça yeterli düzeyde oldukları tespit edilmiş, bu da her alt maddenin birbirleriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Boudreau tarafından 2005 yılında geliştirilen ölçekte bazı maddelerin iç tutarlılık katsayılarının düşük olması geliştirilen ölçekte herhangi bir sorun yaşanmasına sebep olmamıştır.

Bu çalışma ayrıca, alt boyutları ile ebeveynlerin o alt boyuttan aldıkları puan ile risk altında olmaları ya da hangi alt boyuttan yüksek puan aldıklarına dair ölçüt-norm değerini sunduğundan oldukça önemli sonuçları işaret etmektedir. Okul öncesi dönem eğitimcilerine destek olacağı düşünülen bu ölçek ile öğrencilerinin ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin ne şekilde desteklendiğini, herhangi bir risk altında olup olmadıklarını, riskli olan alt boyutların hangileri olduğunu ve çocuğun hangi açıdan desteklenmesi gerektiğine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Okuma ve okuma becerisinin erken çocukluk döneminde kazanılması insan hayatı için oldukça önemlidir. Okuma insanların dış dünyayla olan yazılı iletişim aracı olmanın yanında

zihin gelişimi için de gerekli bir beceridir. Okuma becerisinin gelişim süreçlerini bilmek, yapılacak araştırmalara rehber olacak ve araştırmaların daha nitelikli olmasını sağlayacaktır. Dinleme ve konuşma gibi okuma becerisi anne karnında öğrenilmeye başlamaz (Uludağ ve Durmuş, 2020, s. 17). Okuma becerisi, insanlar aracılığıyla geliştirilen yazı ve yazı sisteminin çözülmesiyle kazanılır. Çocuklar ilk olarak dinleme ve konuşma aracılığıyla seslere aşına olur. Çevresinde gördüğü simge ve yazılarla, ebeveynleri tarafından okunan kitaplarla çocuklar harf ile ses arasındaki bağlantıyı çözmeye başlar. Gün geçtikçe her harfin bir sese karşılık geldiğini özümser. Böylelikle bazı sesleri tanır ve bu sesler aracılığıyla bazı kelimeleri okumaya başlar. Bu dönemde okuma hatalı ve oldukça yavaş ilerler. Okuma yapıldıkça heceler kendiliğinden bütünleşir ve tanınır hale gelir. Hecelerin tanınması hızlı okumanın temelidir. Hecelerin tanınması hızlı ve akıcı okuma için oldukça gereklidir. Ebeveynler tekerlemeler, şiirler, şarkılar ve kısa hikayelerle heceleri tekrarlamaya özen göstermelidir. Kullanılan tekniklerle heceler ve kelimeler anında tanınmakta böylelikle de okuduğunu anlama becerileri gelişim göstermektedir (Yumuş, 2018, s. 20).

Kısacası, geliştirilen bu ölçeğin güçlü yönleri ve kapsamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yapılan araştırmanın Türkiye’de evde erken okuryazarlık ve kütüphane algısını değerlendirmede önemli ve yol gösterici olduğu düşünülmektedir. Alan yazında ebeveynlerin çocuklarına evde sundukları nitelikli erken okuryazarlık deneyimlerinin neler olduğu, ne tür etkinlikler yapıldığı, erken okuryazarlık becerilerini kazandırmak ve geliştirmek için evde sunulan ortamın ne olduğu ve ebeveynlerin kütüphane algılarının olup olmadığına dair çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- Ö.T., M.C.; Veri Toplama- Ö.T.; Veri Analizi/Yorumlama- Ö.T., M.C.; Yazı Taslağı- Ö.T., M.C.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Ö.T., M.C.; Son Onay ve Sorumluluk- Ö.T., M.C.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- Ö.T., M.C.; Data Acquisition- Ö.T.; Data Analysis/ Interpretation- Ö.T., M.C.; Drafting Manuscript- Ö.T., M.C.; Critical Revision of Manuscript- Ö.T., M.C.; Final Approval and Accountability- Ö.T., M.C.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Aarnoutse, C., van Leeuwe, J. ve Verhoeven, L. (2005). Early literacy from a longitudinal perspective. *Educational Research and Evaluation, 11*(3), 253-275.
- Babayiğit, S. ve Stainthorp, R. (2007). Preliterate phonological awareness and early literacy skills: Evidence from Turkish. *Journal of Research in Reading, 30*(4), 394-413.
- Boethel, M. (2004). Readiness: School, family, and community connections. Annual synthesis 2004. Austin: National Center for Family and Community Connections with Schools, *Southwest Educational Development Laboratory*.
- Boudreau, D. (2005). Use of a parent questionnaire in emergent and early literacy assessment of preschool children. *Lan Speech Hear Serv Sch, 36*(1), 33-47.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(2), 133-151.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2018). *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem Atf İndeksi.
- Cabell, S. Q., Justice, L. M., Konold, T. R., ve McGinty, A. S. (2011). Profiles of emergent literacy skills among preschool children who are at risk for academic difficulties. *Early Childhood Education Journal, 26*(1), 1-14.
- Catts, H. W., Fey, M. E., Zhang, X. ve Tomblin, J. B. (2001). Estimating the risk of future reading difficulties in kindergarten children. *Language, Speech and Hearing Services in School, 32*, 38-50.
- Cevher, N. (2015). *Ankara'daki halk kütüphanesi çocuk bölümlerinin çocukların okuma alışkanlığındaki rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Coyne, M. D., McCoach, D. B. ve Kapp, S. (2007). Vocabulary intervention for kindergarten students: Comparing extended instruction to embedded instruction and incidental exposure. *Learning Disability Quarterly, 30*(2), 74-88.
- Creswell, J. W. (2013). Steps in conducting a scholarly mixed methods study. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=dberspeakers>
- Dearing, E., Kreider, H., Simpkins, S. ve Weiss, H. B. (2006). Family involvement in school and low-income children's literacy: Longitudinal associations between and within families. *Journal of Educational Psychology, 98*(4), 653.
- Efe, M. ve Temel, Z. F. (2018). Okul öncesi dönem 48-66 ay çocuklarına etkileşimli kitap okuma programı'nın yazı farkındalığına etkisinin incelenmesi. *Journal of Early Childhood Studies, 2*(2), 257-283.
- Ehri, L. C. (1998). Grapheme-phoneme knowledge is essential for learning to read words in English. *Word recognition in beginning literacy, 3*, 40.
- Ehri, L. C., Nunes, S. R., Stahl, S. A. ve Willows, D. M. (2001). Systematic phonics instruction helps students learn to read: Evidence from the National Reading Panel's meta-analysis. *Review of Educational Research, 71*(3), 393-447.
- Erdoğan, Ö. (2009). *İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin fonolojik farkındalık becerileri ile okuma ve yazma becerileri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Ergül, C., Karaman, G., Akoğlu, G., Tufan, M., Dolunay Sarıca, A. ve Bahap Kudret, Z. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin «erken okuryazarlık» kavramına ilişkin bilgi düzeyleri ve sınıf uygulamaları. *İlköğretim Online, 13*(4), 1449-1472.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences, 33*(1), 210-223.

- Frith, U. (2017). Beneath the surface of developmental dyslexia. *Surface dyslexia* içinde (pp. 301-330).
- Ghoting, S. N. ve Martin-Diaz, P. (2006). *Early literacy storytimes@ your library: Partnering with caregivers for success*. American Library Association.
- Gonzalez, J. E. ve Uhing, B. M. (2008). Home literacy environments and young Hispanic children's English and Spanish oral language: A communality analysis. *Journal of Early Intervention*, 30(2), 116-139.
- Goodman, Y. (2001). The development of initial literacy. E. Cushman, E.R. Kintgen, B.M. Kroll ve M. Rose (Eds.), *Literacy: A critical sourcebook* içinde (pp. 316-324). Bedford/St. Martin's.
- Gutiérrez, K. D. ve Stone, L. D. (2000). Synchronic and diachronic dimensions of social practice: An emerging methodology for cultural-historical perspectives on literacy learning. *Vygotskian perspectives on literacy research: Constructing meaning through collaborative inquiry*, 1, 150-164.
- Güneş, F. (2010). Ninnilerin çocukların dil ve zihinsel gelişimine etkisi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/ Journal of World of Turks*, 2(3), 27-38.
- Hannon, P. (2013). *Literacy, home and school: Research and practice in teaching literacy with parents*. Routledge.
- Harmandar, D. ve Arıkan, A. (2020). Erken okuryazarlık becerilerine yönelik dil destek çalışmalarında ailelerin tercihleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1183-1203.
- Hogan, T. P., Adlof, S. M. ve Alonzo, C. N. (2014). On the importance of listening comprehension. *International Journal Of Speech-Language Pathology*, 16(3), 199-207.
- İşitan, S. ve Akoğlu G. (2016). Yazı farkındalığı becerilerinin resimli çocuk kitabı aracılığıyla değerlendirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 1333-1352.
- Justice, L. M., Sofka, A. E. ve McGinty, A. (2007). *Targets, techniques, and treatment contexts in emergent literacy intervention*. In *Seminars in Speech and Language*. Thieme Medical Publishers.
- Karaahmetoğlu, B. (2015). *Gelişimsel yetersizliği olan ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin erken okuryazarlığa ilişkin inançları ile erken okuryazarlık ev ortamı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi].
- Karaahmetoğlu, B. ve Turan, F. F., (2022). "The Reliability and Validity of the Home Early Literacy Environment Scale (HELE)," *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 11(3), 479-487.
- Kargın, T., Güldenoğlu, B. ve Ergül, C. (2017). Anasınıfı çocuklarının erken okuryazarlık beceri profili: Ankara örneklemini. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(1), 61-87.
- Katranacı, M. ve Yetkin, A. (2019). Ebeveynlerin, çocukların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ile çocuk kütüphanesine yönelik görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Eğitim Dergisi*, 8(3), 1817-1839.
- Kjeldsen, A. C., Kärnä, A., Niemi, P., Olofsson, Å. ve Witting, K. (2014). Gains from training in phonological awareness in kindergarten predict reading comprehension in grade 9. *Scientific Studies of Reading*, 18(6), 452-467.
- Kotaman, H. (2009). Ana-Babaların Hikâye Kitabı Okumaya İlişkin Özyeterlilik Ölçeği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 767-780.
- Leslie, L. ve Allen, L. (1999). Factors that predict success in an early literacy intervention project. *Reading Research Quarterly*, 34(4), 404-424.
- Lonigan, C. J., Burgess, S. R., Anthony, J. L. ve Barker, T. A. (1998). Development of phonological sensitivity in 2-to 5-year-old children. *Journal of Educational Psychology*, 90(2), 294.

- Lundberg, I., Frost J. ve Petersen, O. (1988). Effectiveness of an extensive program for stimulating phonological awareness in preschool children. *Reading Research Quarterly*, 23(3), 263-84.
- Mantzicopoulos, P. Y. (1997). The relationship of family variables to Head Start children's preacademic competence. *Early Education and Development*, 8(4), 357-375.
- Marsh, G., Freidman, M. ve Welsh, V. (1981). A cognitive development theory of reading acquisition GE Mackinnon and TG Waller (Eds.), *Reading Research: Advances in Theory and Practice* içinde (pp. 87-102). Academic Press.
- Morrow, L. M. ve Tracey, D. H. (2004). Instructional environments for language and learning: Considerations for young children. *Handbook of research on teaching literacy through the communicative and visual arts* içinde (pp. 475-485). Taylor and Francis.
- Nelson, P. A. (2005). Could you and your students use a poetry get away? *The Reading Teacher*, 58(8), 771-773.
- Neuman, S. B. ve Dickinson, D. K. (Eds.). (2001). *Handbook of early literacy research*. Guilford Publications.
- Neuman, S. B., Copple, C. ve Bredekamp, S. (2000). *Learning to read and write: Developmentally appropriate practices for young children* içinde (pp. 1-139). National Association for the Education of Young Children.
- Nutbrown, C. (1997). Recognising early literacy development: Assessing children's achievements. *Recognising Early Literacy Development*, 1-160.
- Özdemirci, F. (2000). Kitapların dünyasında çocuk çocuğun dünyasında kitaplar. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(2), 226-232.
- Petrill, S. A., Deater-Deckard, K., Schatschneider, C. ve Davis, C. (2005). Measured environmental influences on early reading: Evidence from an adoption study. *Scientific Studies of Reading*, 9, 237-259.
- Rakhlin, N., Cardoso-Martins, C. ve Grigorenko, E. (2014). Phonemic awareness is a more important predictor of orthographic processing than rapid serial naming: Evidence from Russian. *Scientific Studies of Reading*, 18(6), 395-414.
- Rosenkoetter, S. ve Barton, L. (2002). Bridges to literacy: Early routines that promote later school success. *Bridges to literacy: Early routines that promote later school success. Zero to Three*, 22(4), 33-38.
- Rush, K. L. (1999). Caregiver-child interactions and early literacy development of preschool children from low-income environments. *Topics in Early Childhood Special Education*, 19(1), 3-14.
- Sandvik, J. M., Van Daal, V. H. ve Adèr, H. J. (2014). Emergent literacy: Preschool teachers' beliefs and practices. *Journal of Early Childhood Literacy*, 14(1), 28-52.
- Saracho, O. N. (2017). Parents' shared storybook reading-learning to read. *Early Child Development And Care*, 187(3-4), 554-567.
- Sarıca, A. D., Ergül, C., Akoğlu, G., Deniz, K. Z., Karaman, G., Bahap Kudret, Z. ve Tufan, M. (2014). Ev erken okuryazarlık ortamı ölçeği-EVOK: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(2), 444-459.
- Scarborough, H. S., Neuman, S. ve Dickinson, D. (2009). Connecting early language and literacy to later reading (dis) abilities: Evidence, theory, and practice. *Approaching difficulties in literacy development: Assessment, pedagogy and programmes*, 10, 23-38.
- Schickedanz, J. A. (1992). *More than the abcs: The early stages of reading & writing*. National Association for the Education of You.
- Sevinç, M. (2003). Okul öncesi dönemde okuma yazma kavramlarının gelişimi. M. Sevinç (Ed.), *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar* içinde.

- Share, D. L. (1995). Phonological recoding and self-teaching: Sine qua non of reading acquisition. *Cognition*, 55(2), 151-218.
- Shaywitz, S. ve Shaywitz, B. (2005). Dyslexia (Specific reading disability). *Society of Biological Psychiatry*, 57(11), 1301-1309.
- Smith, T.J. (2006). *Early child development*. Pearson Education.
- Snow, C. E., Burns, S. ve Griffin, P. (1998). *Preventing reading difficulties in young children*. National Academy Press.
- Stanovich, K. E. (2000). *Progress in understanding reading: Scientific foundations and new frontiers*. Guilford.
- Strickland, D. S. (1990). Emergent Literacy: How Young Children Learn to Read and Write. *Educational Leadership*, 47(6), 18-23.
- Teale, W. H. ve Sulzby, E. (1989). Emergent literacy: New perspectives. *Emerging literacy: Young children learn to read and write*, 1, 15.
- Troia, G. (2004). *Phonological processing and its influence on literacy learning*. C. Stone, E. Silliman, B. Ehren, ve K. Appel (Eds.), *Handbook of language and literacy: Development and Disorders* içinde (pp. 271-301). Guilford.
- Turan, F. ve Gül, G. (2008). Okumanın erken dönemdeki habercisi: Sesbilgisel farkındalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(1), 279-284.
- Uludağ, G. ve Durmuş, T. (2020). *Erken okuryazarlık eğitimi*. Nobel Yayınevi.
- Uyanık, Ö. ve Kandır, A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2), 118-134.
- Van Steensel, R. (2006). Relations between socio-cultural factors, the home literacy environment and children's literacy development in the first years of primary education. *Journal of Research in Reading*, 29(4), 367-382.
- Whitehead, M. R. (2007). *Developing language and literacy with young children*. Paul Chapman Publishing.
- Whitehurst, G. J. ve Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development*, 69(3), 848-872.
- Whitehurst, G.J. ve Lonigan, C. J. (2001). Emergent literacy: Development from pre-readers to readers. S. B. Neuman, ve D.K. Dickinson (Eds.), *Handbook of early literacy research*, içinde (pp. 11-29). Guilford Press.
- Wilson, S. B. ve Lonigan, C. J. (2010). Identifying preschool children at risk of later reading difficulties: Evaluation of two emergent literacy screening tools. *Journal of learning disabilities*, 43(1), 62-76.
- Yumuş, M. (2018). *Paylaşımli kitap okuma müdahale programının ebeveynlerin deneyimlerine bebeklerin dil gelişimine ve erken okuryazarlık becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Arşivcilik: Geçmişin İzlerinden Geleceğin Pusulalarına

Archiving: From Traces of the Past to Compasses of the Future

Burçak Şentürk, Arşivcilik: Geçmişin İzlerinden Geleceğin Pusulalarına, İstanbul: Hiper yayın, 2021, 1. Baskı, 136 s., ISBN: 978-625-7280-87-7

Gülcihan Sancaktar¹

Anahtar kelimeler

Arşivler, arşivci, arşivcilik eğitimi, koruma, elektronik kayıtlar

Keywords

Archives, archivist, archival education, conservation, electronic records

Prof. Dr. Burçak Şentürk tarafından kaleme alınan *Arşivcilik: Geçmişin İzlerinden Geleceğin Pusulalarına* adlı kitap 2021 yılında Hiper Yayın tarafından yayımlanmıştır. Yazar, çalışmasında yerli ve yabancı makalelerden, bültenlerden, kitaplardan, konferans bildirisinden yararlanmıştır.

Yazara göre “Katılım ağı” olarak da adlandırılan yaşadığımız çağın hayatımıza kazandırdığı yaygın ve ucuz internet, bilgisayarlar ve akıllı telefonlarla birlikte geçmiş ile günümüz arasındaki uçurum farklı yönlerden sürekli açılmaktadır. Bu durumda arşivlerin ve arşiv malzemelerinin önemi daha da artmaktadır. Çünkü arşiv malzemesi aynı zamanda geçmiş izlerinin sürülebilmesi imkânını sunar

“Arşivcilik” kavramının ilgili olduğu arşiv, arşivsel süreç, arşiv malzemesi ve arşivci gibi olgular kitabın bölümlerini oluşturmaktadır.

Yazarın -önsöz ve giriş bölümünde bahsettiği şekilde- konuyu ele alma amacı; bugüne kadar arşiv, arşiv malzemesi, arşiv yönetimi, arşivci gibi konularla ilgili bizzat yaptığı çalışmalarını

Başvuru/Submitted: 30.04.2023 • Kabul/Accepted: 09.05.2023

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gülcihan Sancaktar (Yüksek Lisans Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. E-posta: gulcihan.sancaktar@ogr.iu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8300-2444

Atıf/Citation: Sancaktar, G. (2023). Arşivcilik: Geçmişin İzlerinden Geleceğin Pusulalarına [Burçak Şentürk tarafından yayına hazırlanan Arşivcilik: Geçmişin İzlerinden Geleceğin Pusulalarına başlıklı kitabın değerlendirmesi]. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 19, 73–77.
http://doi.org/10.26650/bba.2022.19.1290085

ve edindiği birikimini bir kitap bütünlüğü içinde bir araya getirmek, arşivcilik alanına ilgi duyanlara ve arşivcilik üzerine çalışanlara meslekî fayda sağlamak ve literatüre temel bir başvuru kaynağı kazandırmaktır.

Arşivcilik mesleği bakımından önemli bir eser olan *Arşivcilik: Geçmişin İzlerinden Geleceğin Pusulalarına* adını taşıyan kitap dört bölümden oluşmaktadır. Eserin “Arşivler: Geçmişe Dair İzler” başlıklı ilk bölümünde (s. 17-39) üç alt konu işlenmiştir. Bunlar; arşiv ve arşivcilik, arşivlerin ve arşivciliğin tarihsel gelişimi ve 21. yüzyılda arşivlerdir.

Türkçe, İngilizce, Almanca, Yunanca, Fransızca kavramsal açıklamaları doğrultusunda resmî daire, belediye sarayı anlamına gelen “arşiv” terimi, arşivcilik tarihinin erken dönemlerinde belli bir yönetim dairesine ait işlemi bitmiş evrakın, düzenli bir şekilde bir araya toplanması ve bu yazılı belgelerin saklanıp, korunduğu yer manalarında kullanılmıştır. Arşivcilik meslek uzmanları tarafından arşiv kavramının zaman içerisinde farklı tanımları yapılmıştır. Bunlar arasında arşiv kavramı ile bir grup evrakın veya bu bir grup evrakın her birinin kastedildiği, herhangi bir gerçek ve tüzel kişinin faaliyetleri neticesinde biriken, kurumsal referans kaynağı ve araştırma amaçlı kalıcı koruma değeri olan belgelerin seçilmesine, söz konusu değeri olmayanların ayıklanmasına, meslekî faaliyetlerin yürütülmesine, meslekî sorunların çözümüne karar verilen bir yönetim dairesi olduğu ve tarihsel belgeleri barındıran mekânlara tarihsel belgeler deposu ya da kısaca arşiv denildiği üzerinde durulmuştur. Yazar farklı ülkelerden araştırmacıların yaptığı arşiv tanımlarını paylaşarak arşiv ve arşivciliğin amaçlarını ve yöntemini açıklamıştır.

Arşivlerin doğrudan ve dolaylı olarak kurumlara faydalar sağladığından bahseden yazar, -Hamza Kandur tarafından kaleme alınan *Belediyelerde Arşiv Yönetimi* adlı eserden yola çıkarak- bunları maddeler halinde açıklamıştır. Arşivlerin doğrudan ve dolaylı olarak kurumlara sağladığı faydaların karar verme, yasal destek, tarihî referans, kurumsal verimlilik ve tasarruf olduğundan bahsetmiştir.

Yazar, -eserinin birinci bölümünün devamında- tarihte Mısır, Osmanlı, İngiltere, Fransa gibi farklı medeniyetlerdeki ve ülkelerdeki arşiv kökeninden bahsetmiş, arşivlerin farklı coğrafyalardaki önemi ve tarihte arşivlerin kullanım amacının yanı sıra arşivlerin öneminin farkına varan önemli devlet adamları, krallar ve komutanlardan örnekler vermiştir. Yazar ayrıca, arşivlerin Eski Yunan ve Romalılarda resmî tapınaklarda, şehrin merkezinde bulunmasının, korunmasının ve saklanmasının aslında arşivlerin millî kültür, millî hafıza, millî tarih açısından önemli olduklarına işaret ettiği üzerinde durmaktadır. Bu yüzden bazı devlet adamlarının ve komutanların arşiv malzemesini işgal ettikleri ülkeden kendi ülkelerine taşıdıklarını ifade etmektedir.

Yazara göre, 21. yüzyılda yüksek seviyede teknoloji kullanımı, arşivlerin kullanıcı kitlesinin değişimi, kullanım amacının genişlemesi ile birlikte arşivlerde bir takım dönüşüm çalışmaları yapılması gerekli olmuştur. Bu dönüşümler sayesinde eski ve yeni kullanıcı kitlesinin ortak

ihtiyaçlarına cevap verip, zamanın teknolojik kaynaklarını kullanarak arşivlerin eğitim dâhil birçok alanda fonksiyonel olması sağlanmalıdır.

Kitabın “Arşivsel Süreç: Eşsiz Olanın Korunmasından İnsanlığa Sunulmasına” başlıklı ikinci bölümde (s. 40-90) provenans ve orijinal düzene saygı prensiplerinden yola çıkılarak ‘Fonlara Saygı Prensibi’, ‘Yapı Prensibi’, ‘İlk Oluş Biçimine Saygı Prensibi’ kuramsal açıdan açıklanmış ve tarihçeleri anlatılmıştır. Bu kapsamda prensiplerin amacı, neden uygulanması gerektiği, prensibin uygulanışı esnasında arşivcinin karşılaşılabileceği zorluklar yazar tarafından maddeler halinde ve ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Belgeyi bilgi barındıran her türlü unsur olarak tanımlayan Prof. Şentürk, belge yönetimini ve arşiv yönetimini belgeye yönelik iki temel süreç olarak nitelendirmiştir. Bunlardan ilki olan belge yönetiminin, belgenin üretiminden imhasına ve sürekli saklanmasına karar verilmesine kadar geçen bütün süreç ve işlemleri içine aldığı ifade edilmiştir. Arşivsel yönetim süreci ise saklanmasına karar verilen arşiv malzemesi üzerinde uygulanan aynı zamanda arşivciliğin fonksiyonları olarak da tanımlanan işlemler olarak değerlendirilmiştir. Bu işlemler; fiziksel transfer, düzenleme ve tanımlama, koruma, erişim ve referans hizmetleri, halkla ilişkiler ve tanıtımsal pazarlama olarak ele alınmaktadır.

Dijital ortamda oluşturulmuş ya da sonradan dijital ortama aktarılmış arşiv malzemesi olan dijital arşivler, ISO 18492 Elektronik Doküman Tabanlı Bilgilerin Uzun Süreli Korunması Standardı’nda; “elektronik bilginin, kaybolmaya, değiştirilmeye veya bozulmaya karşı korunması ve bunun yanında elektronik bilginin bağımsız fiziksel veya rasyonel mekânda saklanması” olarak tanımlanmaktadır.

İkinci bölümün son başlığı olan ‘Dijital Arşivler’de dijital arşiv yönetim sistemleri içerisinde aktarılacak belgeler ‘elektronik belgeler’, ‘sayısallaştırılmış belgeler’, ‘sayısallaştırılmış dokümantasyon’, ‘dijital ses ve görüntü kayıtları’, ‘sayısallaştırılmış ses ve görüntü kayıtları’ olarak beş ayrı grupta değerlendirilmiştir. Arşivlerin 21.yüzyıl stratejik planlarında bulunan faaliyetlerden biri dijitalleştirmedir ve bu kapsamda dijital dönüşüm ve dijital süreklilik projelerine önem verilmektedir. Dijitalleştirilme uygulamaları arşive, arşiv malzemesine ve kullanıcıya fayda sağlamaktadır. Fakat dijitalleştirme masraflı ve uzmanlık gerektiren bir süreçtir; bu yüzden öncesinde ihtiyaç olup olmadığına karar verilmesi, hangi malzemelerin dijitalleştirileceğinin belirlenmesi, dijitalleştirme sürecinin öncesinde belgelerin işlem için hazırlanması, altyapı oluşturulması, süreci gerçekleştirecek uzmanların koordine edilmesi ve dijitalleştirme sonrasında verilerin güvenliği gibi sorunlara karşı önlemlerin öncesinde alınması gerekmektedir.

Dijitalleştirme uygulamalarının birçok faydası bulunsa da uzmanların bu konudaki görüşleri farklılık göstermektedir. Uzmanlardan bazıları arşivlerde dijitalleştirmenin arşivlerin devamlılığı,

arşiv malzemelerinin daha çok kullanıcıya ulaşması, arşivlerin tanınırlığının artması ve çağa ayak uydurması açısından önemini savunurken bazı uzmanlar da arşivlerin tamamen dijital olamayacağını, dijital dünyanın getirilerine direnilmesini ve arşivciliğin algoritmalara emanet edilmemesini savunmaktadır. Prof. Dr. Burçak Şentürk de arşivciliğin ve arşivcilerin çağın getirdiği şartların gerisinde kalmaması ve arşiv malzemesinin daha çok kullanıcının hizmetine sunulması gerektiğini fakat arşivlerin manevî özelliklerini kaybetmemesi, geleneğini ve kültürünü devam ettirecek dengenin kurulması gerektiğini savunmaktadır.

Kitabın “Arşiv Malzemesi: Geçmişin Yansımaları Geleceğin Pusulaları” başlıklı üçüncü bölümünde (s. 91-98) arşiv malzemesi, sahip olduğu değer ve kriterlerden dolayı saklanmasına karar verilen unsurlar olarak tanımlanarak arşivlerin korudukları bu malzemelerin tek ve benzersiz olduğu vurgulanmıştır. Arşiv malzemesinin farklı dillerdeki tanımlarından bahseden Şentürk, tanımların ortak noktalarının da bu konuya değindiğini, arşiv malzemesinin değerinden ötürü saklanması gerektiğini belirtmiştir.

Arşiv malzemesinin birincil kaynak olmasından dolayı eğitimde öğrencilerin üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Öğrenciler ders kitabı anlatılarına ek olarak birincil kaynak olan arşiv malzemelerini kullanarak ve geçmişle bağlantı kurarak geçmişle bugün arasındaki boşluğu doldururlar. Arşivlerin çevrimiçi ortamda erişime sunduğu milyonlarca birincil kaynak, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin tarih öğreniminin dönüşümünü hızlandırmıştır.

Eserin dördüncü bölümünde “Arşivci: Geçmişin Koruyucusu Geleceğin Mimarı” başlığı altında (s. 99-118) dünyanın en eski mesleklerinden biri olan arşivciliğin ve arşivlerin var olmasının nedeni olan arşivcinin özellikleri ve bir millet için önemi vurgulanmıştır. İlk arşivciler kayıt koruyucular olarak belirlenmiş olup temel görevleri hukukî ve şahsî haklar ile kamu hakkını ve kurumsal otoriteyi sağlamak için gerekli belgeleri korumaktır. Arşivcilik eğitimi de çok eskilere dayanmaktadır. İlk resmî arşiv okulu Paris’te ve Münih’te kurulmuştur. Bu okulların en önemli özelliği tarihsel yardımcı bilimler alanına yönelik çalışmalar üzerine yoğunlaşmak ve özellikle eski belgeler üzerinde faaliyet göstermektir.

Burçak Şentürk, -Amerikan Arşivciler Derneğinin 1984’te yürüttüğü projenin sonucunda ortaya çıkan rapor ışığında- arşivcilerin nitelik, beceri ve yeteneklerini maddeler halinde belirlemiştir. Yazar, raporda birçok noktanın dikkat çekici ve halen güncel olduğunu ifade etmektedir. Bunlar arasında arşivcilerin dedektif benzeri bir merakla sahip olması, detaylar konusunda sabır göstermesi, yalnız ve hapsedilmiş bir ortamda çalışma kabiliyetine sahip olması öne çıkan noktalaradır.

Arşivcilik alanında meslekî etik kurallarının geliştirilmesi için ülkemizde ve yurtdışında ulusal düzeyde meslekî derneklerin yanı sıra uluslararası düzeyde faaliyet gösteren Uluslararası Arşiv Konseyi kurulmuştur. Eserde ayrıca, Uluslararası Arşiv Konseyi ve Türk Arşivciler Derneği

çerçevesinde arşivcilik meslekî etik kuralları incelenmiş, dokuz maddeden oluşan meslekî etik kuralı üzerinde durulmuştur. Arşivcilere yönelik geliştirilen meslekî etik kurallarının ortak prensipleri bulunmaktadır. Bu prensip, eserde şu şekilde ifade edilmiştir:

- Belge profesyonelleri tarafından belgelerin ve arşivlerin entelektüel bütünlüğünün muhafaza edilmesi ve arşivlerin fiziksel olarak korunması.
- Belge profesyonellerinin görevlerini ırk, cinsiyet, yaş ayırt etmeden yerine getirmeleri.
- Belge profesyonellerinin, sorumlu oldukları belgeleri kullanım için teşvik etmeleri ve tanıtmaları.
- Belge profesyonellerinin kabul edilmiş belge ve arşiv prensipleri ve uygulamaları doğrultusunda görevlerini yerine getirmeleri.
- Belge profesyonellerinin kendi birikimlerini diğer uzmanlar ve kamu ile paylaşarak arşive yönelik birikim ve yeteneklerin ilerlemesine katkı sağlamaları.

Yazara göre arşiv malzemelerinin olduğu kadar arşivcilerin de eğitimde önemli bir rolü bulunmaktadır. Arşiv malzemesinin kullanıma bağlı olarak yıpranma ve hasar görmesinin önüne geçebilmek aynı zamanda kullanıcıların arşiv malzemesinden yararlanabilmelerini sürekli kılabilmek için kullanıcı eğitimi planlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu eğitimler sayesinde kullanıcılar, arşivlerin önemi, arşiv kaynakları, araştırma araçları ve arşiv uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Eğitim programı kapsamında kullanıcılar önce araştırma yapmak için geldikleri kurum koleksiyonu hakkında bilgi sahibi olurlar. Daha sonrasında kullanıcılara arşivcilikle ilgili genel bilgiler verilir. Son olarak kullanıcılar, arşiv malzemesinin üzerinde nasıl çalışılması gerektiği, araştırma araçlarının ve elektronik kaynakların kullanımı hakkında eğitilirler.

21. yüzyılda arşivcinin çok yönlü birikimi olması gerekmektedir. Yazar, çalışanların kariyer yönetimi kapsamında sahip olması gereken becerileri ‘yönetsel beceriler’, ‘teknik beceriler’ ve ‘beşeri beceriler’ olarak üç temel grupta incelemiştir. Arşivciler ve belge yöneticileri iletişim teknolojilerinin yarattığı sorunlara bağlı olarak belgeleri oluşturan geleneksel unsurların yok edildiğini, bilgi kullanımı alışkanlığının değiştiğini, belgelere fiziksel erişim yönündeki bağımlılığın ortadan kalktığını görmektedirler. Arşivciler ve bilgi profesyonellerinin Bilgi Çağı’nın getirilerini sorgulamaları, elektronik çağı ve geleneksel kayıtları bir araya getirmeye çalışmaları gerekmektedir.

TANIM

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi - The Journal of Information and Documentation Studies, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünün bilimsel, hakemli, açık erişimli resmi yayın organıdır. Yılda iki kere yayınlanır. Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.

AMAÇ

Derginin amacı bilgi ve belge yönetimine ilişkin sorunları inceleyen ve çözüm önerileri sunan Türkçe veya İngilizce özgün bilimsel (hakemli) yazılara, görüşlere, okuyucu mektuplarına, tanıtım yazılarına, çeviri yazılara, haberlere ve mesleki toplantı duyurularına yer vererek bilgi ve belge alanının sağlıklı bir zeminde gelişimine katkı sağlamaktır. Bilgi paylaşım yollarını geliştirmek, bilgiyi düzenlemek, sunmak ve bilgiye erişimi sağlamak, bilgi paylaşımının yarattığı değer sayesinde bilgiyi başta akademik ve toplumsal hayatın geneline yaymak ve bilgi temelli toplumsal kalkınmaya öncülük etmek derginin amaçlarındandır.

KAPSAM

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi, kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon ve enformasyon ana başlıklarında hazırlanan çalışmaları yayınlamaktadır.

Dergide bilgi ve belge yönetimi alanına ilişkin sorunları inceleyen ve çözüm önerileri sunan Türkçe veya İngilizce özgün bilimsel yazılar, görüşler, okuyucu mektupları, tanıtım yazıları, çeviri yazıları, haberler ve mesleki toplantı duyuruları yer almaktadır. Dergide özellikle aşağıdaki konulara odaklanan yazılara yer verilmektedir:

Arşiv türleri, yönetimi ve uygulamaları

Bibliyometri

Bilgi arama davranışları

Bilgibilim üzerine kavramsal ve tarihsel çalışmalar

Bilgi ve belge yönetimi eğitimi

Bilgi güvenliği

Bilgi okuryazarlığı

Bilgi yönetim merkezi türleri,

Bilgi yönetim sistemleri,

Bilgi teknolojileri

Elektronik Arşiv Sistemleri

Elektronik Belge Yönetim Sistemleri

Kütüphane türleri, yönetimi ve Kütüphanecilik uygulamaları

Teknolojiye bağlı değişikliklerle birlikte ortaya çıkan telif hakkı gibi yasal ve etik konular derginin kapsamına girmektedir.

POLİTİKALAR

Yayın Politikası

Dergi yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen makaleler derginin amaç ve kapsamına uygun olmalıdır. Orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmayan, her bir yazar tarafından içeriği ve gönderimi onaylanmış yazılar değerlendirmeye kabul edilir.

Makale yayınlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez.

İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir. Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

İntihal

Ön kontrolden geçirilen makaleler, iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Editörler, gerekli olması halinde makaleyi değerlendirme ya da üretim sürecinin çeşitli aşamalarında intihal kontrolüne tabi tutabilirler. Yüksek benzerlik oranları, bir makalenin kabul edilmeden önce ve hatta kabul edildikten sonra reddedilmesine neden olabilir. Makalenin türüne bağlı olarak, bunun oranın %15 veya %20'den az olması beklenir.

Çift Kör Hakemlik

İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editör, makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakemlikten geçmesini sağlar ve makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve /veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir..

Açık Erişim İlkesi

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin

YAZARLARA BİLGİ

tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır.

İşleme Ücreti

Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.

Telif Hakkında

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.

ETİK

Yayın Etiği Beyanı

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

YAZARLARA BİLGİ

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluştan gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, "yöntem" bölümünde katılımcılardan "bilgilendirilmiş onam" alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdan etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirmede olmadığı konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifle bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda "yazar" yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını Telif Hakkı Formunda imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler "teşekkür / bilgiler" kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar atışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör, Hakem Sorumlulukları ve Değerlendirme Süreci

Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kr hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Baş editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar.

Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mlk olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu aıkca belirtir. Hakemler ve yayın kurulu yeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına zen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve n kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kr hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

YAZARLARA BİLGİ

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

Dil

Dergide Türkçe ve İngilizce makaleler yayınlanır. Gönderilen makalelerde makale dilinde öz, İngilizce öz ve İngilizce geniş özet olmalıdır. Ancak makale İngilizce ise, İngilizce geniş özet istenmez.

Yazıların Hazırlanması ve Yazım Kuralları

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bel> sayfasından erişilen <http://dergipark.gov.tr/login> üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) Kapak Sayfası; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Hakkı Anlaşması Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Yazılar Makale Şablonu kullanılarak hazırlanmalıdır. Makale ana metninde, çift taraflı kör hakemlik süreci gereği, yazarın / yazarların kimlik bilgileri yer almamalıdır.
2. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren Kapak Sayfası

gönderilmelidir. Kapak Sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılacak adresler, cep, iş ve faks numaraları, ORCID ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).

3. Giriş bölümünden önce 120-200 kelimelik çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden makale dilinde öz ve İngilizce öz ile 600-800 kelimelik İngilizce geniş özet yer almalıdır. Makale İngilizce ise İngilizce geniş özet istenmez. Özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden, 5'er adet anahtar kelime yer almalıdır.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Makale dilinde başlık, öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık, öz ve anahtar kelimeler; geniş özet, ana metin bölümleri, kaynaklar, tablolar ve şekiller.
5. **Makale Türleri:**

Araştırma Makaleleri: Orijinal araştırma makaleleri derginin kapsamına uygun konularda önemli, özgün bilimsel sonuçlar sunan araştırmaları raporlayan yazılardır. Orijinal araştırma makaleleri, Öz, Anahtar Kelimeler, İngilizce Geniş Özet, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar, Kaynaklar bölümlerinden ve Tablo, Grafik ve Şekillerden oluşur.

Öz: Makale dilinde başlık ve İngilizce başlık öz'lerin üzerinde yer almalıdır. Araştırma yazılarında Türkçe ve İngilizce özetler 120-200 kelime arasında olmalı ve çalışmanın amacı, yöntemi, ana bulguları ve sonuçlarını ifade etmelidir. Ayrıca Türkçe, Almanca, Fransızca ya da İtalyanca makaleler için özetlerden sonra 600-800 kelimelik İngilizce geniş özet de yer almalıdır.

Giriş: Giriş bölümünde konunun önemi, tarihçe ve bugüne kadar yapılmış çalışmalar, hipotez ve çalışmanın amacından söz edilmelidir. Hem ana hem de ikincil amaçlar açıkça belirtilmelidir. Sadece gerçekten ilişkili kaynaklar gösterilmeli ve çalışmaya ait veri ya da sonuçlardan söz edilmemelidir. Giriş bölümünün sonunda çalışmanın amacı, araştırma soruları veya hipotezler yazılmalıdır.

Yöntem: Yöntem bölümünde, veri kaynakları, çalışmaya katılanlar, ölçekler, görüşme/değerlendirmeler ve temel ölçümler, yapılan işlemler ve istatistiksel yöntemler yer almalıdır. Yöntem bölümü, sadece çalışmanın planı ya da protokolü yazılırken bilinen bilgileri içermelidir; çalışma sırasında elde edilen tüm bilgiler bulgular kısmında verilmelidir.

Bulgular: Ana bulgular istatistiksel verilerle desteklenmiş olarak eksiksiz verilmeli ve bu bulgular uygun tablo, grafik ve şekillerle görsel olarak da belirtilmelidir. Bulgular yazıda, tablolarda ve şekillerde mantıklı bir sırayla önce en önemli sonuçlar olacak şekilde verilmelidir. Tablo ve şekillerdeki tüm veriyi yazıda vermemeli, sadece önemli noktaları vurgulanmalıdır.

Tartışma: Tartışma bölümünde o çalışmadan elde edilen veriler, kurulan hipotez doğrultusunda hipotezi destekleyen ve desteklemeyen bulgular ve sonuçlar irdelenmeli ve bu bulgu ve sonuçlar literatürde bulunan benzeri çalışmalarla kıyaslanmalı, farklılıklar varsa açıklanmalıdır. Çalışmanın yeni ve önemli yanları ve bunlardan çıkan sonuçları vurgulanmalıdır. Giriş ya da sonuçlar kısmında verilen bilgi ve veriler tekrarlanmamalıdır.

Sonuçlar: Çalışmadan elde edilen sonuçlar belirtilmelidir. Sonuçlar, çalışmanın amaçları ile bağlantılı olmalıdır, ancak veriler tarafından yeterince desteklenmeyen nitelsiz ifadeler ve sonuçlardan kaçınılmalıdır. Yeni hipotezler gerektiğinde belirtilmeli, ancak açıkça tanımlanmalıdır.

Şekil, Resim, Tablo ve Grafikler: Metin içinde kullanılan fotoğraf, plân, harita vb. materyallerin ".jpg" / ".tiff" uzantılı kayıtları gönderilecek dokümanlara eklenmelidir. Bu tür belgelerin baskı

teknikğine uygun çözünürlükte (en az 300 piksel) ve sayfa alanını aşmayacak büyüklükte olmasına dikkat edilmelidir. Fotoğraf ve levhaların 10 sayfayı aşmamasına dikkat edilmeli ve metin içinde parantezle atıfta bulunulan resim, harita veya diğer ekler makalenin sonuna eklenmelidir.

Derleme: Yazının konusunda birikimi olan ve bu birikimleri uluslararası literatüre yayın ve atfı sayısı olarak yansıtmış uzmanlar tarafından hazırlanmış yazılar değerlendirmeye alınır. Yazarları dergi tarafından da davet edilebilir. Derleme yazısı, başlık, öz, anahtar kelimeler, İngilizce geniş özet (Türkçe, Almanca, Fransızca ve İtalyanca makaleler için), ana metin bölümleri ve kaynaklardan oluşmalıdır.

- Referanslar derginin benimsediği American Psychological Association (APA) 6 stiline uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Kurallar dâhilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu yazar/yazarlarına aittir.

Kaynaklar

Referans Stili ve Formatı

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6.Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir.

Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayımcının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayınlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri**a) Türkçe Tezler**

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B. & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayınlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayınlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoğlu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). *Runaways* [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- ✓ Makalenin türünün belirtilmiş olduğu
- ✓ Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu
- ✓ Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi varsa, bunun belirtildiği
- ✓ İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
- ✓ Referansların derginin benimsediği APA 6 edisyonuna uygun olarak düzenlendiği
- ✓ Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Kapak sayfası
 - ✓ Makalenin kategorisi
 - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - ✓ Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi), e-posta adresleri
 - ✓ Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - ✓ Tüm yazarların ORCID'leri
 - ✓ Finansal destek (varsa belirtiniz)
 - ✓ Çıkar çatışması (varsa belirtiniz)
 - ✓ Teşekkür (varsa belirtiniz)
- Makale ana metni
 - ✓ Önemli: Ana metinde yazarın / yazarların kimlik bilgilerinin yer almaması gerekir.
 - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - ✓ Öz: 120-200 kelime
 - ✓ Anahtar Kelimeler: 5 adet makale dilinde ve 5 adet İngilizce
 - ✓ İngilizce geniş özet: 600-800 kelime (İngilizce olmayan makaleler için)
 - ✓ Makale ana metin bölümleri
 - ✓ Kaynaklar
 - ✓ Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

DESCRIPTION

The Journal of Information and Documentation Studies – Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi is the scientific, peer-reviewed, open access official publication of Istanbul University, Faculty of Letters, Department of Information and Records Management. It is published biannually. The publication languages of the journal are Turkish and English.

AIM

The aim of the journal is to contribute to the development of the information and documentation area on a healthy basis by including original scientific articles, opinions, reader letters, translation articles, news and professional meeting announcements in Turkish or English that examine problems. It is among the aims of the journal to develop ways of sharing information, to organize, present and provide access to information, to disseminate information primarily in academic and social life, and to lead knowledge-based social development.

SCOPE

The Journal of Information and Documentation Studies publishes articles on librarianship, archiving, documentation and information. The journal includes original scientific articles, opinions, reader letters, promotional articles, translation articles, news and professional meeting announcements in Turkish or English, which examine the problems related to information and document management and offer solutions. The journal includes articles focusing especially on the following topics:

Archive types, management and applications

Bibliometry

Information seeking behavior

Conceptual and historical studies on science

Information and document management training

Information security

Information literacy

Information management center types,

Information management systems,

Information technologies

Electronic Archive Systems

Electronic Document Management Systems

Library types, management and The Journal of Information and Documentation Studies applications

Legal and ethical issues such as copyright, which occur with technology-related changes, fall within the scope of the journal.

POLICIES

Publication Policy

The Journal of Information and Documentation Studies is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the Journal. Only those manuscripts approved by every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.

Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors. All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication.

Plagiarism

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. If plagiarism/self-plagiarism will be found authors will be informed. Editors may resubmit manuscript for similarity check at any peer-review or production stage if required. High similarity scores may lead to rejection of a manuscript before and even after acceptance. Depending on the type of article and the percentage of similarity score taken from each article, the overall similarity score is generally expected to be less than 15 or 20%.

Double Blind Peer-Review

After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the editors-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. The editor provides a fair double-blind peer review of the submitted articles and hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Open Access Statement

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy,

print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license.

Article Processing Charge

All expenses of the journal are covered by the Istanbul University. Processing and publication are free of charge with the journal. There is no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.

Copyright Notice

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) and grant the Publisher non-exclusive commercial right to publish the work. CC BY-NC 4.0 license permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ETHICS

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

The Journal of Information and Documentation Studies is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), to access the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All parties involved in the publishing process (Editors, Reviewers, Authors and Publisher) are expected to agree on the following ethical principles.

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

The Journal of Information and Documentation Studies –Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/ conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision

of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the Copyright Agreement Form. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editor and Reviewers and Evaluation Process

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication. He/She must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

MANUSCRIPT ORGANIZATION

Language

Articles in Turkish and English are published. Submitted manuscript must include an abstract both in the article language and in English, and an extended abstract in English as well. However extended abstract in English is not required for articles in English.

Manuscript Organization and Submission

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscript is to be submitted online via <http://dergipark.gov.tr/login> that can be accessed at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bel> and it must be accompanied by a Title Page specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. Manuscripts should be prepared using the Article Template. Due to double blind peer review, manuscript file must not include any information about the author.
2. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, ORCID, postal address, phone, mobile phone and fax number of the author(s) (see The Submission Checklist).
3. Before the introduction part, there should be an abstract of 120-200 words both in the language of the article and in English. An extended abstract in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the methodology used is to be included following the abstracts. If the manuscript is in English, extended abstract is not required. Underneath the abstracts, 5 keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in the language of the article and in English.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract, sections, references, tables and figures.

5. Article Types

Research Article: Original research articles report substantial and original scientific results within the journal scope. Original research articles are comprised of Abstract, Key Words, Introduction, Methods, Results, Discussion, Conclusion, References and Figures, Tables and Graphics.

Abstract: The abstracts in the language of the article and in English must be between 120- 200 words and state aim, method, result and conclusions of the study. If the article is in Turkish, German, French or Italian, an extended abstract of 600-800 words in English must be written as well following the abstracts.

Introduction: This section must contain a clear statement of the general and specific objectives as well as the hypotheses which the work is designed to test. It should also give a brief account

of the reported literature. It should clearly state the primary and secondary purposes of the article. Only, the actual references related with the issues have to be indicated and data or findings related with the current study must not be included in this section.

Methods: This section must contain explicit, concise descriptions of all procedures, materials and methods (i.e. data sources, participants, scales, interviews/reviews, basic measurements, applications, statistical methods) used in the investigation to enable the reader to judge their accuracy, reproducibility, etc. This section should include the known findings at the beginning of the study and the findings during the study must be reported in results section.

Results: The results should be presented in logical sequence in the text, tables, and figures, giving the main or most important findings first. The all the data in the tables or figures should not be repeated in the text; only the most important observations must be emphasized or summarized..

Discussion: The findings of the study, the findings and results which support or do not support the hypothesis of the study should be discussed, results should be compared and contrasted with findings of other studies in the literature and the different findings from other studies should be explained. The new and important aspects of the study and the conclusions that follow from them should be emphasized. The data or other information given in the Introduction or the Results section should not be repeated in detail.

Conclusions: Conclusions derived from the study should be stated.. The conclusions should be linked with the goals of the study but unqualified statements and conclusions not adequately supported by the data should be avoided. New hypotheses should be stated when warranted, but should be labeled clearly as such.

Figures, Tables and Graphics: Figures, tables and graphics materials should be “.jpg, .tiff or .jpeg” format and they should be submitted with the article. These materials should be min. 300 pixels and they must not be bigger than page size. The illustrations should not exceed 10 pages. All illustrations should be labelled and a list of figures with captions, legends, and credits should be provided on a separate page.

Review Article: Reviews prepared by authors who have extensive knowledge on a particular field and whose scientific background has been translated into a high volume of publications with a high citation potential are welcomed. These authors may even be invited by the journal. Review article should contain title, abstract and keywords; body text with sections, and references.

6. References should be in accordance with American Psychological Association (APA) style 6th Edition.
7. Authors are responsible for all statements made in their work submitted to the journal for publication.

REFERENCES

Reference Style and Format

The Journal of Information and Documentation Studies complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

INFORMATION FOR AUTHORS

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayiner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciembrune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26–38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylali-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure.(1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- ✓ Confirm that the category of the manuscript is specified.
- ✓ Confirm that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
- ✓ Confirm that disclosure of any commercial or financial involvement is provided.
- ✓ Confirm that last control for fluent English was done.
- ✓ Confirm that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
- ✓ Confirm that the references cited in the text and listed in the references section are in line with APA 6th.
- Copyright Agreement Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - ✓ The category of the manuscript
 - ✓ The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - ✓ All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
 - ✓ Corresponding author’s email address, full postal address, telephone and fax number
 - ✓ ORCIDs of all authors.
 - ✓ Grant support (if exists)
 - ✓ Conflict of interest (if exists)
 - ✓ Acknowledgement (if exists)
- Main Manuscript Document
 - ✓ Important: Please avoid mentioning the author (s) names in the manuscript
 - ✓ The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - ✓ Abstract (120-200 words)
 - ✓ Key words: 5 words
 - ✓ Extended abstract in English: 600-800 words (for non-english articles)
 - ✓ Body text sections
 - ✓ References
 - ✓ All tables, illustrations (figures) (including title, explanation, captions)

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

Istanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: The Journal of Information and Documentation Studies
Dergi Adı: Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author Sorumlu Yazar	
Title of Manuscript Makalenin Başlığı	
Acceptance date Kabul Tarihi	
List of authors Yazarların Listesi	

Sıra No	Name - Surname Adı-Soyadı	E-mail E-Posta	Signature İmza	Date Tarih
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, Short communication, etc.) Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, Kısa bildiri, v.b.)	
--	--

Responsible/Corresponding Author:
Sorumlu Yazar:

University/company/institution	Çalıştığı kurum
Address	Posta adresi
E-mail	E-posta
Phone; mobile phone	Telefon no; GSM no

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work.
The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights; to use, free of charge, all parts of this article for the author's future works in books, lectures, classroom teaching or oral presentations, the right to reproduce the article for their own purposes provided the copies are not offered for sale.
All materials related to manuscripts, accepted or rejected, including photographs, original figures etc., will be kept by İSTANBUL UNIVERSITY for one year following the editor's decision. These materials will then be destroyed.
I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury.
This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını,
Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını,
Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını,
Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını,
Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler.
Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.
Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, yazar(lar)ın gelecekte kitaplarında veya diğer çalışmalarında makalenin tümünü ücret ödemesiz kullanma hakkı makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır.
Yayımlanan veya yayıma kabul edilmeyen makalelerle ilgili dokümanlar (fotoğraf, orijinal şekil vb.) karar tarihinden başlamak üzere bir yıl süreyle İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'ne saklanır ve bu sürenin sonunda imha edilir.
Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslara vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz.
Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz.
Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Responsible/Corresponding Author: Sorumlu Yazar;	Signature / İmza	Date / Tarih
	/...../.....